

REGERINGSKANSLIE

Sid. 1 (1)

(EC) P 2 Eu 1

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Ambassaden Moskva

Kopia: Amb. Magnusson, Riga

Exp 19/1/07 LRV

Exp 19/1/07 LRV

Raoul Wallenberg

För Tojzner-Glückman från Lundvik

Fredagens kryfax återopas. Min tanke var att Du skulle tala med Mesinai och försäkra Dig om att Du fick ett sammanhängande svar och sedan återrapportera till mig genom samma kanal med tanke på ämnets karaktär.

Nu har jag fått ett suddigt e-mailsvar från henne, som jag inte vill diskutera i den kanalen:

... the answer is allied control commission, debrecen.

Ännu den 17 februari väntades de allierade representanterna anlända till Debrecen först inom de närmaste dagarna enligt Dekanozovs brev till Molotov i Bethlenfallet.

... there is the possibility that i am off by ten days on the date, but for sure the fact that they were taken was known.

Menar hon att hennes datumangivelser är till den grad osäkra? Vad kan vi lita på då? Known by whom and when?

... it was understood all along that they were pawns.

Understood by whom and when?

Cabinet

MD

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR

(EC) P 2 Eu'
305/001

Stockholm, den 1.11.1999

Ministerium des Auswärtigen

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon +46 8 405 3114

Herrn Fürsprecher Harald Feller
Junkerngasse 43
CH-3011 Bern
Schweiz

Bundesarchiv Bern an Raoul Wallenberg

Sehr geehrter Herr Feller,

ich möchte mich für das Gespräch mit Ihnen am 21. Oktober recht herzlich bedanken. Nicht nur war es aus sachlicher Sicht sehr wertvoll und aufschlußreich, sondern es war auch auf persönlicher Ebene sehr angenehm, Ihre Bekanntschaft zu machen und Ihre Erinnerungen aus jener dramatischen Zeit zuhören zu dürfen. Meiner Ansicht nach sind die Analogien zwischen Ihrem Fall und dem Wallenbergs bisher nicht tiefgehend genug analysiert worden, und in dieser Auffassung wurde ich nach unserem Gespräch durch die Dokumentation im Bundesarchiv, darunter Ihren ausführlichen Bericht, weiter bestärkt.

Ich habe telefonisch Per Anger in Menton über meinen Besuch in Bern erzählt und Ihre Grüße ausgerichtet. Er wünscht Ihnen alles Gute und hofft, daß es noch einmal möglich sein wird, Sie zu treffen. In Januar kommt er nach Stockholm, um an der Eröffnung der Ausstellung "Visas for life", die Sie schon in Bern gesehen haben, beizuwohnen.

Mit herzlichen Grüßen

Jan Lundvik
Botschafter

Ifylles av postexp

Avsänt med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avs datum

99/101

Sign

RF

MD

SVERIGES
GENERALKONSULAT

1999-10-14

Sveriges Generalkonsulat
New York

Informationsenheten

Claes Jernaeus

+1 (212) 583 2554

Ambassadör Jan Lundvik

UD-EC

INK. UTRIKESDEP.
CNR 287/001
1999-11-03

Id	Gr	Mat
P	2	Eu

EC

TV-inslag om Raoul Wallenberg

Video bif.

Bäste Jan;

The History Channel hade häromdagen ett program om försvunna personer där det ingick ett långt avsnitt om Raoul Wallenberg. I programmet intervjuas senatorn Tom Lantos, medarbetaren i Budapest Agnes Adachi, rabbinen Abraham Cooper på Wiesenthal-centret samt David Matas, som enligt programmet kallas "immigration and refugee lawyer."

Såvitt jag kan bedöma framkom inte något nytt, men sänder Dig ändå en videokassett på programmet. Notera att den är i NSC-format.

Med vänliga hälsningar

Claes Jernaeus

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

44 1 (10)

1999-11-03

Andra ambassadsekreterare
Eva Tojzner Glückman

aa
P

UTRIKESDEPARTEMENTET

För: EC (Lundvik)

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

Kopia: Amb Riga (Magnusson)

Per Wollenberg

Översänder Mesinais förtydligande kommentarer i
ärendet.

Det otillbörliga förfarandet med det initiala
svaret i detta ärende är en konsekvens av att
Mesinais inte hörsammade en tydlig uppmaning att
återkomma till Tojzner Glückman för avgivande av
detta i samma form som förfrågan inkommit. Hon
uppgir sig nu vara införstådd med dessa våra
rutiner.

HIRDMAN

Exp. 991103.

MD

3 Pages

November 2, 1999

MESSAGE TO AMBASSADOR JAN LUNDAVIK- EC/Stockholm
FROM Susan Mesina at Swedish Embassy in Moscow

Dear Jan:

I apologize for the difficulties yesterday in responding to this matter of the Key document. Before trying to answer you again, I want you to understand that I spent the entire day preparing for a medical meeting this morning. This request came in and I was simply trying to answer it quickly in order to prepare my priority task for the day. I'm particularly sorry I made trouble for Eva, who has since informed me that what comes by a certain channel must be replied to along those lines. So I think we are clear.

Having said that, I must also say I am very surprised by the importance attached to this particular document. To me it is almost commonplace, one of the first and smallest documents to surface about seven years ago. Why it is causing such a stir now is completely beyond me, unless it is in response to something Feller said. I did get your message about the discrepancy of dates when you were in Moscow, but it did not seem to be such a serious matter then either. In part also this is because an arrest date (formal) can be considerably after one's detention begins.

In Raoul's case the gap was one of only two days, but in Bethlen's -- for example -- my understanding is that he was in 'house arrest' or some form of equivalent for some time (starting in the winter) before Molotov (according to one source) sent for him in March. Meyer and Feller were also brought in March, while Raoul -- who was picked up January 17th, arrested on the 19th was brought to Lubyanka only by February 6th. Until very recently also I did not have access to information on either Meyer or Feller other than the Swiss intelligence report on their route to Moscow and some details of their incarceration. Until you brought this matter up I had no knowledge of when their detention, as opposed to their arrest, began. In fact you were the first to point out the gap so I have some clarifying and catching up to do.

Again, this is beyond my scope of work and I do not have my documents with me. Tomorrow I will go through the set of CIA documents that are here and try to find the document to which I refer. Susanne is going through her papers for a supporting document which gives more detail.

When I say it is possible that I am off by ten days, I mean that my memory may be off as to the date of the document. But I do not think so because I remember quite clearly noting at the time the coincidence of Key's arrival in Hungary with Raoul's arrival in Moscow, and that both were held back until the Yalta Conference was over. I also noted that this was the first transmission from Key once he got to Hungary. We may debate I suppose whether that reflects a priority. I would say it does, just as I say that Raoul's meeting with Soos and Meszaros reflect a priority related to his intended mission in Budapest.

'Understood all along they were pawns.' Told to Meyer and Feller by their captors as per their debriefings. That it was known they were taken -- I have only the Key document and conversation with Per Anger and, from somewhere else in Hungary early on which I must recollect, a mention that the Soviets were letting it be known they were taken in order to interject possibilities for an exchange.

The one contribution I can make to you today is to tell you about the conversation I had with Mr. Vinogradov in 1994 when he showed Guy and I Feller's file in Lubyanka. This I typed up as minutes right after the event and you may have already in your papers. Again, I must speak from memory, but one thing made a very profound impression on me.

This relates to the topic of exchange. I asked him how the exchange of Meyer and Feller came about, since there were no diplomatic relations between Switzerland and the USSR at that time. He said the British went to the Soviets through the Allied Control Commission. The question in my mind as an American, immediately, at that time was why the Americans did not go to the Soviets for Raoul Wallenberg through the Allied Control Commission. We are talking now 1945, early 1946 -- a fluid period when an exchange could have been possible. So I asked him if the Americans, or anyone, ever came forth for an exchange of Raoul Wallenberg through the ACC and he said no.

Then I asked him about the Barck-Holst report that the Soviets were considering an exchange of RW for certain Balts who fled to Sweden in later 1946, which according to Guy von Dardel was an equivalent swap for the real exchange that took place for the return of Meyer and Feller (not a few Soviets but many who had received asylum as refugees from a much earlier stage). The State Department archives had just begun to be declassified then and this so-called exchange conversation is mentioned in passing. I asked him if there was then a 'hint' of an exchange. His answer was, 'We don't hint.' Which I discussed with my friend who is one of the leading exchange negotiators from the West and he said this was an accurate statement. (Interpret it as you will).

The question of how the Allied Control Commission figures in all this -- what the expectations were for it in the West versus the actual reality established by Soviet occupation and so on -- is not all disclosed by any means. Vinogradov and I on another occasion briefly discussed the questions of Voroshilov versus Malinowski -- who was Raoul going to see, whose papers need to be examined. But all of this quite simply is beyond my present scope of work, and clearly from the kind of detailing you are seeking at this time -- you cannot rely on my memory.

I can confirm that there is no record among the Fitin documents in the National Archives which shows communication with Key corresponding to the documents we have related to Wallenberg, Meyer and Feller. And that there was communication between them. There did exist during the Donovan times a kind of dance between the OSS/NKVD -- known as 'belly to belly'. After Rumania it was already pretty clear what Soviet occupation entailed, so I would not expect there to be an intimate

dialogue between an OSS and NKVD leader upon Key's arrival in Hungary. But it is possible -- that is, it would have been as it was supposed to be. Still I register this as only a long shot. I would expect Key's source to be OSS men.

In short I do not know who General Key's contact was in Hungary who told him that Wallenberg, Meyer and Feller were arrested by the Soviets for Nazi collaboration. I wish I did because then I might know many things.

This is the best I can do for you today. Tomorrow I will provide you with documentation -- as best I can from Moscow.

It would help if you could tell me what you are looking for. Best. Susan

Susan

PS I have just spoken with the man who indexed the CIA files on Wallenberg. He says the documents of which I speak is not in that collection but is quoted in an article I have here. I seem to be the only one who has seen the document. Suzanne asked me a later discussion from May which I am seeing for the first time. Who knows -- this may uncover something.

November 2, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Jan Lundvik EC
FROM: Susan Mesinal - Swedish Embassy in Moscow

PART TWO

Along similar lines, I attach a paper which is excerpted from the Truman Papers - WH Central Files -- the article by Sven Strömberg in Dagens Nyheter of March 21, 1979.

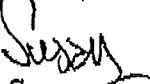
The Harriman cable of April 12th reporting that the Swedish Government had no reason to believe that the Russian government wasn't doing everything in its power to find Raoul Wallenberg is missing from Harriman's papers in the Library of Congress, or was when last I looked. What is there is mention in his calendar of a meeting with Soderblum to discuss Jewish rescue missions in Hungary.

As the date of this document, which I have asked to be declassified but so far no one has ever seen, coincides with the arrival of the rest of the Swedish Legation in Moscow, may I ask to see archival materials on the discussions between the Swedish and American embassies -- i.e. Soderblum and Harriman -- re Wallenberg and re Hungary. That is, where is the Foreign Office correspondence and reports corresponding to this time which will help us understand what was discussed.

I am also curious about this language 'the Swedish government had no reason to believe.....' Harriman, where the issue of American prisoners of war was concerned, was frequently communicating with the White House/FDR regarding the count of missing Americans or their fate. He would say, in so many words, what Stalin says is not REPEAT not true. So I wonder if he was prepared to do the same thing here also.

All help would be greatly appreciated.

Yours,

Susan

Baron Rylander - March 31, 1979

The Wallenberg Case - Article by Sven Strömberg

Censored archives support Russian on espionage

After Raoul Wallenberg disappeared in January 1945 in connection with the Russian invasion of Hungary his fate has been brought up repeatedly in the U.S. The amount of documents that have been de-classified is large but behind the wings there are still documents that are classified, entire pages have been crossed out in some of the material. This might be the proof that Raoul Wallenberg did not only work for the protection of the Jewish refugees. The frequently discussed espionage theory is close at hand.

It was at the initiative of the then American Minister to Stockholm, Herschel Johnson, that Wallenberg was commissioned to the Swedish Legation in Budapest and his efforts to help Jewish refugees was also financed with American money.

This was money that had been collected via Jewish organizations and channelled through a special refugee bureau - NRB - War Refugee Board.

When it comes to the American efforts to assist Sweden in its search for Raoul Wallenberg immediately after he disappeared they were almost moving. Herschel Johnson in particular brought up his case several times, and he was backed up by several leading politicians - e.g. Secretary of State Edward Stettinius and Secretary of Finance Henry Morgenthau. The latter was strongly involved and wanted to be kept personally informed about the development.

Herschel Johnson managed after a request to the Department of State to have Secretary of State Edward Stettinius on April 9, 1945 request to the U.S. Embassy in Moscow to give the Swedish Legation there "every support possible in its appeal to the Russian Government for assistance to determine Wallenberg's fate". In the telegram a special reference is made to the particular American interest in Wallenberg's activities in Hungary.

The American Ambassador to Moscow, Averell Harriman, reported to the Department of State in a cable dated April 12 that the Swedish Legation had no reason to believe that the Russians were not doing everything they could to find out what had happened to Wallenberg. The Legation did not find it desirable that the Americans made a request via Wallenberg to the Soviet Foreign Office.

These offers for help - which Sweden thus officially rejected - have been commented several times before. But after having studied the entire picture - when the authorities in the U.S. has released the material - the Swedish unwillingness to accept American support on this matter seems completely unforgivable.

The Raoul Wallenberg case might never have been a mystery if the U.S. had been allowed to intervene at this point in time. The American engagement was both strong and passionate. It was the actions by Swedish politicians and officials who caused Wallenberg's long sufferings - this is the

FIND THIS
CABLE -

November 3, 1999

FACSIMILE TO: Jan Lundvik, EC
FROM: Susan Mesina

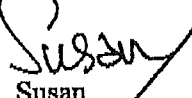
Here are the two extra documents I promised you -- one a quote from an article, recommended by the person who indexed the CIA files, and one document from Susanne. As you see they are essentially the same thing, dated May 1945.

This is not what I saw, however. Judging from this text and if one considers it as follow up in a timely manner, it would appear that what I saw should also be from the Spring. However, the document as I remember it was very short and came earlier. This cannot be resolved until I get home. I see that I may have fused two things in my mind -- Key's arrival on February 6th and this summation -- but again must see. I could also be right.

Please let me know what concerns you. Is it the date at which the Allies knew that Raoul was missing? Or the charges? Or something else.

I checked a Feller document which I have yet to translate which does describe him in house detention as of the 17th of February so the problem you point out is quite accurate.

All the best,

Susan

Another version of Wallenberg's disappearance is attributed to a Latvian named Krisko who worked as a Russian interpreter at the Swedish Legation in Budapest at the time. The Legation had employed Krisko to handle Russian traffic after Sweden accepted responsibility for Soviet interests when Hungary declared war on the USSR. Krisko and Wallenberg were arrested about the same time and held at a Soviet military facility outside Budapest. On January 20 they were flown to Moscow. This was the first time they had seen each other since before their arrest and, according to Krisko, Wallenberg, who was sitting under guard several feet away, nodded in recognition. Wallenberg, "looked buoyant, probably thinking his arrest was a misunderstanding." A few days later the Swedish Legation in Moscow was informed by the Soviets that Wallenberg was under their "protection."

As the plight of Jewish refugees improved following the Nazi collapse in Hungary, communications between Stockholm and the War Refugee Board diminished; it was April before Minister Johnson reported to Washington that Sweden had asked for US assistance in determining Wallenberg's fate. He said there had been unconfirmed radio reports that Wallenberg had been murdered, presumably by the Arrow Cross, and asked that our Embassy in Moscow be instructed to request assistance from the Soviet government. In reaction to Johnson's cable, Treasury Secretary Henry Morgenthau reminded Secretary of State Edward Stettinibus of his own personal interest in Wallenberg in a handwritten note on April 4. Correspondence concerning Wallenberg tapered off over the summer and the War Refugee Board was dissolved in September.

Swedes loyal to Wallenberg, however, were loath to let the issue rest. A Wallenberg Committee was formed to pressure the Stockholm government to continue to query the Soviets. In the early post-war years, less than enthusiastic socialist governments in Stockholm tried to avoid provoking the Soviets. Nevertheless, after several attempts to elicit a response from Moscow, a functionary at the Soviet Legation in Stockholm said in 1946 that Wallenberg was "being taken care of for some foolish things he had done." Another story claimed that Wallenberg had been convicted by a Soviet court as an American spy and sentenced to 25 years.

There are a number of things that may have caused the Soviets to doubt Wallenberg's credentials. His modus operandi certainly exceeded standard diplomatic practice. The falsification of documents for Jewish refugees, the use of bribes, and his successful use of bluff and bravado on numerous occasions were probably known to them. His familiarity with the Soviet interests section of the Swedish Legation, implied by the interpreter Krisko who also was accused by the Soviets of being an American spy, may have increased those suspicions. The generally muddled condition of Wallenberg's bona fides is reflected in a portion of a digest cable from Allied headquarters in Caserta, Italy in May 1945. According to a source in Budapest (possibly Brigadier General Bonner Key, OSS):

"General Key has asked the Soviet military authorities for information regarding the whereabouts of Wallenberg, Meier and Feller. The instruction in the Department's 12 for Budapest will be complied with as far as possible, but the fact that the Soviet authorities may well have conclusive proof of pro-Nazi collaboration on the part of Feller and possibly of Meier and Wallenberg should be of interest to the Department."

The reference to collaboration with the Nazis probably referred to Wallenberg's use of bribes to gain the release of Jews and other refugees.

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DIVISION OF
CENTRAL SERVICES
TELEGRAPH SECTION

Geertz

Dated May 8, 1945

REC'D 7:27 P.M.

OFFICE OF EASTERN AFFAIRS
DISTRIBUTION
MAY 9 1945
OFFICE
DEPARTMENT OF STATE

Washington

2029, May 8, 6 p.m.

SQUIRES 122: MAY 5, FROM SCHOENFELD

Soviet military authorities have been asked by General Key for information re whereabouts of Meier, Faller and Wallenberg (Department EUDPE 18):

Every effort will be made to comply with instructions in telegram under reference, but Department might like to know that Soviet military authorities may well have conclusive proof of pre-Nazi collaboration of Feller and possibly of Meiser and Wallenberg.

Feller's Swiss associates hinted that his probable arrest was not undeserved and that his actions were "foolish". That he cooperated openly and fully with Szalasi Government both socially and officially seems clear.

It was implied at meeting with member of Pushkin's staff, namely Oroskin, that Russian authorities had conclusive proof of Feller and his staff's pro-Nazi

DECLASSIFIED

Authority

NY 100-762090

By

14

NARA

Def

Def

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

-2- #2029, May 8, 6 p.m., from Caserta

alignment. Continued interest in their behalf, I was led to believe, would be interpreted as unjustified intervention on behalf of pro-German personalities and Russians indicated this covered case of Lutz.

KIRK

JT

REGERINGSKANSLIET

ARKIVEXEMPLAR

P 2 Eu'

1999-11-03

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
Suisse

307/801

**Raoul Wallenberg-arrangemang i samband med Förintelse-
konferensen**

Käre Guy,

Med dessa rader vill jag orientera Dig om att Raoul kommer att uppmärksammas genom flera arrangemang i samband med Förintelsekonferensen den 26-28 januari nästa år. Diskussioner pågår ännu mellan berörda parter, så några helt definitiva besked kan jag t v inte ge annat än med avseende på utställningen Visas for Life. Den kommer att visas i konferenslokalerna och efter konferensen överflyttas till Kulturhuset. World Jewish Congress avser att ha sitt exekutivmöte i Stockholm på eftermiddagen den 25 januari och senare på kvällen utdela ett pris till Raouls minne. American Jewish Committee vill ordna en minneshögtid den 27 januari och har föreslagit ett samarrangemang med den av Talmannen planerade minneshögtiden i Riksdagen. Skulle detta inte gå, vilket nog är sannolikt, tänker sig AJC ett arrangemang i Synagogan. Ytterligare ett uppslag är att ordna ett seminarium för att ge en bild av var vi står i den internationella RW-forskningen och i det sammanhanget också från både svensk och rysk sida berätta om det hittillsvarande arbetet i den svensk-ryska arbetsgruppen.

Härom orienterade jag ryssarna vid mötet i Moskva, och de visade intresse. Det var ett bra möte, och vi fick ett i princip positivt gensvar på framställningen om material ur troféarkiven. De accepterade också vår önskan om att utsträcka forskningsarbetet till påsk.

Efter Moskva reste jag till Bern för forskningar i Bundesarchiv om det schweiziska parallellfallet Feller och Meier, och jag hade också tillfälle att träffa Harald Feller, som ännu är vid god andlig vigör. Min rapport härom kommer Du att få inom kort.

Jan Lundvik

Ifylles av postexp

Avsänt med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avs datum

99/103

Sign

ppp

MD

REGERINGSKANSLIET

Sid. 1 (1)

1999-11-04

(SC) P 2 zu'

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Ambassaden Moskva
Kopia: Amb. Magnusson, Kiga

jeep.991104a

Raoul Wallenberg

199-11-03

P 2 Ew'

Tojzner Glückman från Lundvik

Tacksam Du till Mesinai framför att jag uppskattar hennes ovan
åberopade svar betydligt bättre än det första och att bakgrunden till mitt
intresse framgår av min rapport om besöket i Bern, som är på väg till
ambassaden. Jag har följande detaljkommentarer.

1. The chronology in Bethlen's case is clear and can be found in my aide mémoire 24 Aug. which is available at the Embassy.
2. Feller and Meier were not told they were pawns, that was their own conclusion on the basis of the way they were treated by the Russians.
3. The Swiss authorities knew all along that F and M had been taken by the Russians, but the Russians never hinted that they had them or that they had been taken for exchange purposes. The Russians left to the Swiss to figure it out for themselves and to initiate the exchange.
4. The exchange of Feller and Meier did not involve the British. That too was left to the Swiss themselves through the Soviet military mission in Switzerland. The British only enquired about the whereabouts of Feller and Meier.
4. Harriman's cable on 12 April precedes the arrival in Moscow by the Budapest Swedes by two days. It refers – according to Strömberg's article – to the views of the Swedish Legation, that is Söderblom, not to views of the Swedish Government. Normally these should coincide, but here they don't. Söderblom never reported to Stockholm that he had declined Harriman's offer of help, he only refers to contacts with the American

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Telefon
08 - 405 10 00

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefax
08 - 723 11 76

Telex
105 90 MINFOR S

MP

1999-11-04

Legation indirectly and misleadingly in a report to Stockholm dated 19 April.

5. The rumours of Feller's Nazi collaboration were thoroughly investigated by the Swiss authorities and he was completely exonerated. It is also of interest that these accusations were never brought up by the Russians in the interrogations of Feller and Meier. Feller was asked about his contacts with the German Legation, but that was all.

6. My basic question is how Key could know about the arrest of the three diplomats before it had even happened to two of them and why the Swedish (and Swiss) governments were not told?

Cabinet

Delges:

Lundvik, EC

Magnusson, Riga

Olson, SEK

Sub. CD 99-11-05 / K
for Ebba Uppnors,
Göteborg

October 23, 1999

My Dear Ebba,

exp-99-11-05 / K

P2 EV I

Many thanks for your letters, for photos. It is wonderful that there is this monument in Sweden now.

a.c. / K
I had a hard time with our educational program, and our program of assistance in cultural integration of new immigrants, with preparation for the annual vigil, which will be held on January 16, near the RW Memorial in the down town, with visits of members of *The RW International Movement for Humanity* from Portugal and from USA, who lived with me, with payment for four thousand copies of our *Wallenberg Bulletin*.

Our financial situation breaks my heart. The Printing house gave me several copies in debt, but I could receive the whole edition only now. It took much energy and time.

I was really exhausted. Now I have finished at last with my payments. There is one thing that has not yet been settled. It is a naming one of the parks in Montreal after Raoul Wallenberg. I have got one, then another, but it was not, what I wanted to get. I am insisting on naming after RW a big, good, visible park. I try to do my best to get a positive answer from the city's authorities. A number of meetings were devoted to this task. All our newspapers were full of articles about renaming one of our parks in order to have the Raoul Wallenberg Park in the city. It received such publicity, that now every citizen of our city, who reads newspapers, knows who was Raoul Wallenberg. By the way, we have already two RW streets in different parts of Great Montreal.

Yesterday I sent five letters to UNESCO with our suggestion to include one hour devoted to RW into curriculum of elementary schools. We are preparing a video for this lesson and the children's play "If I were Raoul Wallenberg...."

The latest news is our Internet. I can easily use E-mail and all the information from Internet now. Such is my situation.

How are you, my dear Ebba? What's news? When the RW - Commission will publish its report? How are Mr. Lage and Torsten? I received a letter from Torsten. Unfortunately, I could not publish his French variant, but I did not lose a hope to do it. It is really brilliant. I will try to publish it.

My best regards to them, to Kate, to Mr. Per Anger. Wishing you all the best in your life.

Sincerely,

Vera

Vera

MD

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

Sid. 1 (11)

1999-11-08

Handl: Mats Foyer

aa
P

EC

UTRIKESDEPARTEMENTET

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu'

För: EC, (Lundvik)

Kopia: Ambassaden Riga, (Magnusson)

**Rapport från möte med Sergej Karpov, ryska
hälsovårdsministeriet mm**

(3 bil.)

Bifogat översänds Susan Mesinais rapport från hennes och Eva Tojzner Glückmans möte den 2 november på hälsovårdsministeriet med Dr. Sergej Karpov angående undersökningen av psykiatriska kliniker.

Vidare bifogas kommentarer i aktuella frågor från Mesinai till Hans Magnusson och Jan Lundvik.

HIRDMAN

M/

November 3, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Hans Magnusson - Swedish Embassy in Riga
Ambassador Jan Lundvik - EC

FROM: Susan Ellen Mesinai in Moscow

RE: Meeting with Dr. Karpov at the Ministry of Health on November 2, 1999

From the Minutes of Eva Tojzner-Gluckman: Susan Mesinai opened the conversation by stating that the Swedish Government had prolonged her work with the investigation to assure, among other things, that the Medical Investigation would be completed. This investigation is very important, particularly because the majority of the sightings for the past twenty-some years are described as taking place in medical clinics or psychiatric facilities.

To move forward on this matter, files have been identified at GARF pertaining to numbered prisoners being sent from Vladimir to Kazan or Butyrka for psychiatric treatment. We will be studying these records in hopes of having a clearer understanding of these numbered prisoner. In addition there is the matter of medical information.

As you understand, medical files requested are based on information found in the prisoner files. These are parallel tracks in certain cases -- where medical related matters, not always psychiatric, help identify better or give missing information regarding the movements of the prisoner and his fate.

When last they spoke, it was left that SM would find a psychiatrist who would work with her in reviewing the medical files. She has no psychiatrists to recommend, only a psychologist -- Boris Masterov -- whom she requests be allowed to act as her translator and researcher. Dr. Masterov has an understanding of the psychiatric system, has worked at Serbsky and could do a general scan of a file. His primary task would be to help identify prisoners who might be Wallenberg. Where further study of the diagnosis and so on is involved, she asks that the Ministry of Health provide a psychiatrist of their choosing. In short, the primary purpose is not to study the diagnosis or evaluate the quality treatment of the prisoners, but to establish who is who and try to find Wallenberg among the patients. The diagnosis is important only insofar as it would help trace Wallenberg.

SM would like Boris Masterov to be involved because he understands the case and like all those working with her on this investigation, she trusts him to keep all information confidential within the Working Group. It should be emphasized that the report also will be classified, where information from particular files is mentioned, and will stay only within the Working Group.

The question of keeping the secrecy of the files -- SM would like to point out that in the case of numbered prisoners, where the identity of the prisoner is not known, there is less of a problem. Would like also to mention that Serbsky has not responded to the letters sent to them in over a year. They are of the opinion that their work on the Wallenberg case is over, when in fact it has barely begun. They ended their study with the year 1947, when Wallenberg disappeared or allegedly died, while the point of finding a missing person is to move from 1947 forward. There is a lot of work to do here, a lot of numbered prisoner files to study (at Serbsky alone). As it is not known under what name or number Wallenberg was imprisoned, every attempt must be made to establish if he is among those indexed prisoners for which there are files at Serbsky.

SM will be working in GARF to establish which of the numbered prisoners, if any, are Raoul Wallenberg. She would like to do the same in Serbsky, at Vladimir -- where there is the largest concentration of sightings of Raoul Wallenberg after 47 -- and anywhere else that Wallenberg has been reportedly seen.

SM: Here is the list in Russian of the files we requested last year. Among these are prisoners who are obviously not Raoul Wallenberg. In some cases, they were said to have been kept with Wallenberg or his driver, Vilmos Langfelder and their files are needed to clarify when exactly they could have been together so that further follow up could be done. Others are cases where an examination of the file would enable us to understand where records might be kept to help us move further in our search.

(The partial list of medical files of prisoners is handed to Dr. Karpov. It is the same list which was sent to him over a year ago.)

Karpov: I cannot see any persons on this list who could have been in a health institute under the Ministry of Health.

Mcsinai: You mean they would be under the MVD or MGB? Where then are the files we need?

Karpov: You should request these files from the Medical Director of the MVD -- although presently, due to reorganization, they may be found through the Ministry of Justice. I don't want to mislead you. The authority over prisoners is now with the Ministry of Justice. I am in the dark where the files are presently. I will however study this list of files as see which, if any, are appropriate to the Ministry of Health.

Mcsinai: I have a new sighting from 1981 which deals with a KGB ward in what appears to be a health institution. How do we deal with cases where the competency is shared by both Health and security organs?

Karpov: The KGB, MVD; NKVD have no relation to the Ministry of Health. Since 1988, there are eleven institutions which (MVD) handed over to the Ministry of Health and as of 1991, there are now only seven. MVD still has some psychiatric facilities of course but these are for criminals. Also from this year, all of this is under the Ministry of Justice.

Mesinaï: Then there is the question of internats, asylums.

Karpov: These would be under the Ministry of Labor.

Mesinaï: Could you give us names of people to talk to in these ministries -- your counterparts.

Karpov: I will give you the name of the Medical Director for the Ministry of Justice. I will try to see about a contact in the Ministry of Labor.

Mesinaï: Are death certificates, in the present day setting, a matter for the Ministry of Health?

Karpov: No.

Mesinaï: Then under whose jurisdiction?

Karpov: The files are either with the prison doctors under the Ministry of Interior or with the Ministry of Justice. Except in a case where a person suffers from an essential disease. Then the death certificate is issued by the Ministry of Health.

Mesinaï: How do we go about obtaining the right to review registries for deaths?

Karpov: (as if an afterthought). Major operations....when prisoners must undergo a major operation, they are brought to civil hospitals but then they must go back (to the prison.) Otherwise prison hospitals take care of the prisoners themselves. They all have the same medicines and facilities so there is no reason to transfer the prisoner from one prison to another. But in the case of psychiatric, where it is a matter of protecting others from harm, or to prevent them from escaping -- it is safer to have the prisoner in a psychiatric prison hospital.

Karpov: I will give you contact with those persons responsible over the last years.

Mesinaï: Then I think there is only thing we have now tentatively to discuss which I have mentioned before but which I must first also clear with the Government of Sweden. That is the question of disseminating these aged pictures of Wallenberg to health care facilities. We would of course pay for their distribution.

Karpov: There is no need to pay for this. Just let me know what you have in mind.

Mesinaï: In general, it would be to distribute the photos with a short write-up in Russian, not stating that this is Wallenberg, with a contact point to receive the information.

Karpov: I understand you would want it to go to doctors and heads of hospitals.

Mesina: Yes, but it must be seen by nurses and health care persons -- those who have had to take care of the patients day after day, sometimes years after year. They have a very strong memory of such persons. And retired personnel, so that they match the time period when Wallenberg could have been in their facility.

Mesina: Also, after I have made some translations of materials and spoken to Stockholm, I would like to get back to you about pursuing this recent sighting.

Closing Pleasantries....Karpov: 'I am always happy to see Ms. Mesina.'

Mesina: 'Thank you for taking time out of your busy schedule.'

PART TWO: Assessment of this Meeting.

I give you my thoughts as they came to me, without trying to prioritize them.

1. What Karpov said regarding Medical Department MVD is right. The night before the meeting, I was studying again files of different prisoners -- particularly the case of Tibor Clement, Hungarian Numbered Prisoner at Vladimir, sent to Butyrka, to Leningrad Special Hospital and to Kazan for treatment. And I began to notice for the first time on certain documents 'Medical Department/MVD' or 'Special Medical Department/MVD' in addition to communications to Gertsovsky/Department 'A' MGB. I was reminded also of Dr. Tzitrinblat, Special Medical Service MGB, who was called in to handle the Okulicki emergency and death (as opposed to Smoltsov or his equivalent at Lefortovo)- We should remember of course that the Russian side denied there was ever such a person working for them -- just as they denied that there was an interrogator by the name of Sinitsyn.

2. What Karpov said about the Ministry of Health and the KGB/MVD/NKVD being completely separate is an idealized form of the truth. Several years ago, while waiting at the Director's office in Serbsky, I saw one of the chief hard corps MVD forensic specialists coming out of her office. While one can visualize a number of excuses why he should be there, they knew each other well. He was very surprised, shocked, to see me at Serbsky while, judging from her response to his surprise, it never occurred to her that I would know him. This is perhaps a bad example. Suffice to say that punitive medicine may not be something of the total past -- but that a great deal of effort has gone into making the clear cut distinction between HEALTH (the new image) and the various SECURITY ORGANS. No matter what the reality, this image must be projected at all costs and on a global level.

In the past several years, I relied upon their need to maintain this separation of image to get access. Now we have entered a new, and possibly interesting but rather perplexing phase of the same. That is, MVD is the 'dragon' but here too we have a separation -- to enter the millenium with a fresh look, we have JUSTICE. And the files are hidden under the blanket of reform, just as the files of the 'diplomati' and other prisoners held for decades in psychiatric prison hospitals were evidently all

bundled up and shipped off to Blagoveshensk MVD in the Eighties at the time when Health stepped in to whitewash the various institutions.

3. Still and all, Karpov can safely say -- I think -- that Pelkonen's medical file is not under the Ministry of Health. Why it took him one year or more to tell us that is beyond me. The question is, for example, Where are the Butyrka Medical Service files which were examined by the media this past Spring, showing the x ray of Yagoda? They certainly aren't in Blagoveshensk, but in Moscow. And if those files still exist, might one not also presume that an incoming and outgoing registry of patients for Butyrka prison still exists. And might one not also assume that an incoming and outgoing registry for Butyrka prison per se still exists? And for the Transport Prison which is a separate division. Bottom line: we are far from the MVD materials and that's where the real facts would exist if we get past the mysterious death in 1947 slide show.

4. I made the decision when he said that he saw no names on this list which would be under the Ministry of Health to elicit his help in a humanitarian spirit (the dissemination of the aged photographs which we will discuss and a sighting here or there) and thus also to keep the door open and the room lit. But I have no doubt that this is far more complicated than he makes it and that we will be back. However, I am going along with the idealized separation as presented because to do other would be threatening and then the lights would go out and the door locked. Eva and I talked this over in the car coming back -- we both agreed that we should keep the conversation going, the momentum going, keep him busy and closer to us...not permit this kind of total silence which went on all year.

5. I felt what Karpov said in one sentence softly was in fact a policy decision of some many months of construction, not confined to the Ministry of Health.

6. Karpov jumped away from the issue of death certificates, files of the deceased prisoners, places where in an almost neutral manner he could be of help. This surprised me and told me again that I had to move carefully because of the dark spectre of past medical abuse (that is, injection executions in the 40s and 50s).

On the surface you could say he was simply being correct because OAGS/ZAGS (one is the old name, the other is the current one -- I can't remember which) is not under the jurisdiction of Health. Therefore I am going to follow his recommendation and speak to his counterpart in Justice about this, before taking further steps. But I felt that he was again trying to make that impossible separation, in order to keep us away from the sins of the past.

That is, we know for a fact in the death of all the prominentia whose files we have seen that doctors, prison doctors or otherwise, were obligated to participate in the reporting of a death -- they provided medical histories, autopsies and they were witnesses to the death. (They also were called in to give local psychiatric diagnosis, as part of a committee, before the decision was made to send the prisoner away from Vladimir, etc.) Surely this has not changed. And, as I mentioned in my Penza draft,

not to report a death to the local authority was a rare event which required a special order.

My goal is to get hold of the prison doctor's registries for deaths and to compare them with the local registries ... to identify secret burials, if need be.

7. To do a mailing through the Ministry of Health of aged photographs of Raoul is worthwhile IF we have in our possession the list of where it is to go. the name of who it is to reach and some impressive system of follow up. In fact, it should be used as an excuse to follow up personally in places where Raoul has been seen. To personally show these pictures and speak with present personnel and to make it known that we wish to speak care persons who have retired. This, for example, is how Marvin Makinen met Larina. She was a person who still worked in the prison, she was called in and told to tell the truth. And, as a personality, that was all she had to hear because she is not that intimidated anyway. But a Larina is rare. Most of the others are afraid. And the Russians are to adept at preparing their show and tell.

I will give you an example, Sychovka Psychiatric Prison hospital, one of the eleven MVD institutions still in existence, whose administrator is straight MVD Colonel. ARK arrived with NBC, after already two research trips to go through their records, with a wife of a Cold War pilot sighted there in the 50s, his daughter and a Public Broadcasting TV crew as well. This was supposed to be an open chance to speak with the prisoners and with the personnel. Where the prisoners are concerned, there is the case of Budilov -- who two years later ended up dead after twice getting letters to the American Embassy with information on Raoul and one other missing person. (We did not discuss Wallenberg on this trip). Where the staff was concerned, even the retired personnel, the Colonel invited everyone and sat there beneficently. They did not say one word without glancing at him, and I might add they were being questioned rather heavily by a retired KGB Colonel gone human rights, to the degree they were literally sweating. But they weren't saying anything either, so I asked him (the KGB Colonel) to stop pressuring them ...before they had a heart attack. A comparable reaction of fear took place when Marvin and I went to visit an Assistant Doctor at Vladimir. She was frightened, and mentioned repeatedly her heart. But when I asked her about different prisoners who weren't Wallenberg -- she remembered everything about them, like Larina. So the question is how successfully to get around those deeply seated fears of a backlash if they tell the truth.

My one thought for the moment is my very idealized COUNTERPART, a young MVD person...maybe even MVD Medical person with all the mandates whose very presence says SPEAK. Perhaps Susanne Berger also in conjunction with a person from Justice, because I noticed at the reception that the Russians' reaction to her work with missing and exploited children was life enhancing. Besides which she is a paramedic. Anyway, a great deal of thought has to go into how most effectively to carry this through....if only on paper, nothing will happen. Must be live.

Therefore I would amend what I wrote in Item 7 above and say, a mailing to outlying regions where we cannot afford to go with a return address. (Need guidance on how to separate it from the Embassy formally so they don't think visa to Sweden, but to

make certain that the information comes straight to us). Personal appearances at places which are promising, perhaps even informal, but with a letter from the Ministry of Health stating that they should give us 'full cooperation.'

8. Regarding the sighting of 1981, more follow up has been done. We still consider it quite valuable, but it requires some thought and coordination. In general, I think how we approach Item 7 above will depend upon our sightings collectively. This in turn requires my going through the kartotecha in Stockholm, to make certain we have everything for the time being.

9. We need to find retired medical archivists to work with us with various collections, once we gain access. In Vladimir the investigation would have been nowhere near as successful had not their chief archive/secretary person been alive. She looked at the kartotecha, saw what was missing, disappeared and came back with a box. It is lamentable that she is not still alive because her name is on most documents, most cards and I'm certain she could have disappeared again and returned with registries, boxes and other treasures. **THE PROBLEM IS THE ACCESS AND GETTING PAST THE FILES DESTROYED, FILES IN TRANSIT FABLE.**

Ruslan, who translated for this meeting and who used to work for the MVD on drug related matters (as translator), and I had a discussion about this problem. He said that even though it would require a lot of work, we should target those institutions where Wallenberg could well have been -- break down their jurisdiction period by period, year by year (MGB, MVD, HEALTH) and locate archivists who correspond to those time frames-- seek them out if alive and find out where the archives are really kept. And go there.

This was quite similar to my own reaction when I went out alone after we returned from the meeting with Karpov. Jurisdictions is a very important issue, and within it, the archives themselves. I made various charts which I will send to you after I have written the text that goes with them. Basically they are five different schemes for our prisoner X, what could have happened to him -- the first being the long life norm, the second the July 17, 1947 alleged death diagram, the third being long life exceptional prisoner, the fourth exceptional prisoner concealed and the fifth exceptional prisoner isolated in regular institutions. All the sightings we have fall within these schemes.

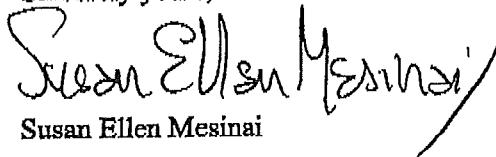
Before getting into the particulars of an eyewitness report, I want to break down for your understanding where exactly we can look to try and nail down the transitions or get the evidence we need. Given the reaction to something as simple as the Butyrka Registry by the 'power organs' however, I can see where this will require a great deal of pressure.

10. I want to go back to Serbsky but in such a way that we don't have the same conversation as before and before. Certainly Dmitreva and Karpov are well coordinated on this. I agree with a certain retired archivist of rank: the materials are there but they don't have the ORDER to release them to us. To the contrary.

11. This leaves the first step of locating the Medical Department and Special Medical Department MVD correspondence files and reading through them. Also Medical Department and Special Medical Departments MGB and the communications between them (MVD and MGB), as between each and outside HEALTH agencies -- whether institutional or regional. Or between them and ZAGS. Or between them and MID, where it involves answering queries re foreign prisoners.

HEREIN ENDS MY REPORT. I look forward to your questions or suggestions of how to improve on this.

Sincerely yours,

Susan Ellen Mesinai

November 7, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Hans Magnusson in Riga
Ambassador Jan Lundvik - EC

FROM: Susan Mesinai in Moscow

RE: The Question of Substantiating the Alleged Death Date
The Question of Drafts versus Actual Sending

I thank you both for your comments which I will incorporate in my text. What I have decided to do -- both because of the very intense, concentrated flow that is mounting up toward MID for lack of a counterpart and because more research is required to do this once right -- is to hold this letter back until I have more information. (Although, I might add, I heard from Marvin over the weekend who, after criticizing my Wolfen report per my request, referred to the 'Penza document' as a 'gem'.)

If you don't mind, I would like to be able to send you these drafts as the thoughts arise for your early evaluation. But we all agree that while we must be prepared, we cannot flood the Russian side. We must convey the message of seriousness, well prepared but step by step and with restraint. This is especially true when it comes to such highly sensitive and incensing matters as one's death from unnatural means.

I am glad you agreed that the question should be raised. And I agree that Penza should not be stressed as 'the obvious.' But it truly is important. If you have a time when, just after Oggins death, rasstrel becomes 'illegal' for many years -- there is not going to be a firing squad in the courtyard of Lubyanka or the equivalent. There is either going to be an injection OR the party is going to be taken somewhere else and then fired upon.

The question is: why Penza? Is it such a long shot? Patricia Kennedy Grimstead did a tremendous amount of research in their military archives there and may know something about the history of that centre, whose troops, what loyalties, what procedures, what relation to the civilian sector. That is, the place could be appropriate -- if true at all -- but the possibility of a RW death certificate there, in the regional registry, is I think very small since there is no discussion of answering to the widows as in the case of Oggins or Konoye. So what I am asking is if they could have used the same procedure for execution, the same place, the same squad ... but recorded it in their secret records.

I will get back to you on this. Should however anyone on your end have information re Penza that would be helpful in this respect, I would welcome it.

Best,

Susan Mesinai
Susan Mesinai

November 7, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Jan Lundvik
FROM: Susan Mesina
RE: Key Document & Related Matters.

Dear Jan:

I appreciate your crystal clear answers and will aspire to meet your example, though may not succeed overnight.

If I may refer to your numbers:

2. SB tells it differently. You might want to confer with her.

4(A). I would like to consider this one a bit more carefully. How, if there were no diplomatic ties at the time and the Soviets had not even signed onto the Geneva Convention, were there conversations through a 'Soviet military mission in Switzerland?' Logically, it would seem to me that the first step may have taken place through ACC/Hungary as I described -- I have no reason to doubt Vinogradov's information. Then as they progressed, the military mission came to exist in Switzerland as incentive...step by step. In other words, I think both are true and I rest my case about neither Western ally doing the same for Raoul...which can mean a number of things or nothing at all.

4(B.) I appreciate your candor. Just to clarify then, absolutely no mention of not only Raoul Wallenberg but Swedish rescue work in Hungary in the April 19 report home or of any substantial conversations with Harriman. Are these reports classified or can I see them, dating back say to Raoul's disappearance date. When I am home I can scan and give you the dates of all the meetings I can find between the Swedes and Harriman, just in case you want to probe elsewhere in your UD archives.

As for the Harriman document to which Strömberg refers, is this journalist alive and well? Because I would like to ask him, or if you could ask him, where he saw this document and see if he has a copy or the actual text, because no one I know has seen it.

5. SB tells it slightly differently, in any case the bottom line was that Feller left their Ministry and went into theatre. We shall talk at a later date perhaps about all those who, according to the Russians, were never questioned about Nazi loot, slush funds, banks, and etc. in Hungary -- including Abakumov.

6. VERY GOOD QUESTION. I think we both understand that I may be responsible for the first oddity because my days are off. But even then it would appear to be earlier than mid-April/May. So why weren't the Swiss or the Swedes told? In short, I agree with you.

Regards. Susan

Susan

ANTAL SIDOR011

REGERINGSKANSLIE

Sid. 1 (1)

(EC) P 2 Eu'

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Ambassaden Moskva

Kopia: Ambassadör Magnusson, Moskva

Exp 191109UPN

Raoul Wallenberg

1999-11-08

7 2 Eu'

För Foyer och Tojzner Glückman från Lundvik

Tacksam nedanstående svar på Mesinais kommentarer överlämnas till henne.

2. With due respect to SB I have seen the Swiss documentation and talked to Feller. My wording is based on those sources.

4A. States can perfectly well deal with each other without diplomatic relations if there is a mutual interest, and in this case there was. The Swiss held 10.000 Soviet citizens, and the Soviets 6.000 Swiss, and this had nothing to do with Hungary. Both sides had an interest in negotiating an exchange of these large numbers of people, and so it was agreed, through London and Paris, to do it through an ad hoc Soviet military mission to Bern, which arrived in the summer of 1945. The British brought up the F and M case through the ACC in Hungary to emphasize the fact that the Swiss had handled British interests in Hungary at the time of their disappearance, but this was a British gesture, not part of the negotiations.

4B. Söderblom's less than candid report home dated 19 April 1945 has been published in the Blue Book volume 5 which you should be able to find at the Embassy. I do not have Harriman's cable available in my office right now, but I have Gilbert Joseph's book Mission sans retour in which he quotes the cable on page 300 and gives its number as 1137.

5. See 2 above.

Cabinet

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

MD

REGERINGSKANSLIET

ARKIV Kopia

372/001

P 2 Eu

1999-11-08

EC

Utrikesdepartementet

Ambassadör Hans Magnusson
Riga

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Raoul Wallenberg: schweiziskt arkivmaterial

2 bil

Broder,

För Din kännedom översänder jag här i anslutning till PM 1999.10.26 om mitt besök i Bern Fellers utförliga rapport om sin fångenskap i Moskva samt ett utdrag ur en PM 1945.09.03 av den dåvarande statssekreteraren i schweiziska UM Raymond Probst, som ger en intressant bild av det sätt på vilket schweizarna initierade den process som ledde fram till frigivningen av Feller och Meier samt deras kolleger i Elbing och Harbin.

Den hypotes som jag framlägger i min PM går ut på att det fanns en betydligt högre grad av parallellitet mellan fallen RW och Feller/Meier än vad vi hittills antagit. Jag har under året gripits av tilltagande tvivel på att de allt mera komplicerade sammanhang vi ägnat oss åt att försöka utreda leder oss i rätt riktning. Det schweiziska materialet fick mig att inse att det kanske finns en ganska enkel förklaring till mysteriet kring RW, nämligen att han analogt med Feller och Meier primärt tagits för att användas som gisslan. Om man gör tankeexperimentet att låta RW och Feller/Meier byta plats, dvs gör RW till schweizare och Feller/Meier till svenskar och spelar igenom händelseförloppet på nytt finner man att det med stor sannolikhet inte skulle gått så bra för Feller/Meier. Hypotesen har i mitt tycke den stora fördelen att den enkelt förklarar många av de avvikelser från normala (om man nu kan tala om normalitet på Stalins tid) sovjetiska fängelseprocedurer som präglar RW-fallet. Väl vetande att det är med idéer som med barn - man tycker bäst om sina egna - vore jag dock tacksam om Du ville göra Ditt bästa att skjuta min tankegång i sank så att vi i god dialektisk anda kan nå fram till en syntes.

Hjärtliga hälsningar

Jan Lundvik

Postadress
103 39 STOCKHOLM
Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00
Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE
Telex
105 90 MINFOR S

Exp. 991108 / ARP

SVERIGES AMBASSAD

RIGA

1999-11-10

Sid 1 (2)

aa
R

Ävt	Grupp	Mål
R	2	Eu ¹

UTRIKESDEPARTEMENTET TJÄNSTE

Till: Lundvik-EC

Kopia: amb Moskva (Tojzner Glückman)

B R Å D S K A N D E

Raoul Wallenberg - Möte med Dr Karpov m m

Tacksam kommentarerna nedan vidarebefordras till
Susan Mesinai.

Dear Susan,

Here are my comments to the report on your meeting
with Dr Karpov.

Basically his comments lead us in the direction of Mr
Bachtiarov in the Ministry of Justice. He now will
have a golden opportunity to demonstrate his declared
willingness for cooperation.

The statement that KGB etc have no relation to the
Ministry of Health is what I would call a truth which
is "relative" as of today's situation, but it is not
true even in a relative (or idealized) sense as far as
past is concerned.

Comments to part two: Your assessment.

Yes, I have a vague recollection they said Dr
Tzitrinblat did not work for them, but please recheck
with Razboyev. They have never denied though the
existence of an interrogator by the name of Sinitsyn,
have they? It was simply a different Sinitsyn than
the one working with Fitin and publishing his
memoirs.

The Butyrka medical files should be pursued more and
also the outgoing registry of that prison, although
probably you should try to ascertain this through an
indirect way (perhaps check with Memorial).

To send photos of RW seems OK but as to the follow-up, you must be realistic; we have no resources to travel to a large number of institutions to make interviews but will probably have to select a few, the most important ones. Here one might try to establish a cooperation with Memorial, both as a receiver of any info on the photos and also for making local interviews. Similar considerations, to adjust ambitions to existing resources, would also have to be made in the case of talking to local archivists.

Yours sincerely

Hans M

Author: Lage (UD) Olson at (Pk)UD-3
Date: 1999-11-10 10:43
Priority: Normal
Receipt Requested
TO: Susan (UD) Mesinai at (Pk)Moskva-amb-1
Subject: Re: mind the gap

5171001
P 2 Eu

Dear Susan,

I have been in touch with Fredrik Hörnberg and we have come to the following conclusions in order to clarify the honorarium payments.

a. a. / L

1. The best way to understand what has been paid and not to get involved in arguments about different dates (due to the delays in transfers etc.) is to add the payments for the months of January to June of 1999 and to accept the fact that you have indeed received $6 \times 3\,000 = 18\,000$ USD in honorariums for this period in accordance with our agreement.

The payment of 2 800 USD in December of 1998 refers to an advance in travel money and has nothing to do with your honorariums. If you check the payments orders from the Swedish bank (SEB) you will find that 2 250 USD have been paid five times (included the payment for January at the Swedish Consulate General in New York in December of last year), that 3 000 USD have been paid once (for May), that 3 750 USD were paid in September to compensate for the tax withdrawals (5×750) and that 273.24 USD were paid by mistake on 26 April 1999 but that the same amount was deducted from your June honorarium ($2\,250 - 273.24 = 1\,976.76$ USD). In total you have thus received : $5 \times 2\,250 + 1 \times 3\,000 + 3\,750 = 18\,000$ USD in honorariums for January - June of 1999.

You must also recognize that your honorariums were paid in advance until June of 1999. The reason you didn't get any honorarium in June was quite simply that it was paid in advance in May. The honorarium for July was paid in July, that for August in August and so forth.

All this should be self-explanatory. There is nothing more we could do at the Ministry to clarify this. At the Embassy maybe Eva could help you go through the payments orders from the bank. And when you come back to New York in a few weeks you could check with your bank and your bank account to make sure that all of the above-mentioned payments have been made.

2. Please send in an invoice with your original receipts you already have before leaving for New York. This is a special wish from Mr Hörnberg and is due to both practical and budgetary reasons. You could also rest assured that you will be reimbursed in a very short time.

3. The requested photo copies of W. have been ordered and will be sent to you in a few days' time. Susanne will receive a negative according to your wish.

With best regards,

Lage

Reply Separator

Subject: mind the gap
Author: Susan (UD) Mesinai at (Pk)Moskva-amb-1
Date: 1999-11-05 16:33

Dear Page. I received the receipt for the same honorarium which was sent in May, minus the PRO extra money withdrawn.

Perhaps it would help if I list what I have received from you and accept, no problem, versus what I feel is missing so we can narrow the gap., since we have different names for different things depending upon our perspectives.

January honorarium. I acknowledge receipt of this by check from the Consul General in December 1998. I have asked you to clarify that you did not count the rest of the expense money given to me then (2800 USD) as an honorarium, but that it was tabulated against my various receipts. Please RSVP on this point because it could be the problem.

February Honorarium. I acknowledge receipt of money around February 25 (I was in Moscow at the time) but I am unclear as to whether you are counting this as my March advance or my February salary paid. If the March advance, then there is no proof of payment for February. which would have gone out presumably by telex around January 25, 1999. THIS YOU MUST CHECK QUITE PRECISELY because if the expense money as part of the December check is not the problem, this is most definitely the problem:

March Honorarium: I acknowledge receipt of money around March 25 (I was coming back from Moscow at this time). Again I do not know if this is the April advance or the March salary. I call it March because it was my understanding that as of February 25th we were no longer on an advance system, meaning that I received a check for January but after that we quickly corrected the advance outlay.

April Honorarium: I acknowledge receipt of money around April 25. The same question of name applies. I call it April, you call it May. I also received an additional telex that month which should have gone to the PRO which I reported to you.

May Honorarium: I acknowledge receipt of money around May 25, minus the PRO money above. This corresponds to the slip you just sent me in the envelope. Again, the question of whether to call it May by my system or June by yours.

June Honorarium: I received nothing on June 25th, which does not surprise you because you thought June was paid in the May 25th 'advance' and I thought the advance problem was solved in the gap between my check from the Counsel General in December 1998 and my first telex at the end of February. Therefore I was shocked.

So, please, the problem is really very simple. We have only three items to worry about 1) the expense money of 2800 USD advanced in December being applied to expenses against receipts I submitted or did someone count that as my February honorarium???????? 2) the absence of a telex on January 25th to stand as my February advance, if that is the way we are counting here -- in which case I am not owed for June 25 or 3) the June 25th is owed me because UD miscounted, meaning that the expenses advanced in December were properly tabulated against receipts, the advance problem was corrected between January and February and should not have been corrected twice, between May and June.

i look forward to the conclusion of this. All the best, Susan

phone has arrived. Phillips., (I asked for Ericsson but what can you do?)

definieras av data som antal partimedlemmar och "upplagesiffror" för pressen) var liten, skingrad och försvagad av sekteristiska i ³⁵ "Extrem" faktorer bidrog också till att göra 1920-talet till ett problematiskt årtionde för radikala publikationer inom alla invandrargrupper. Den politiska atmosfären i USA, påverkad av den officiella klappjakten på radikaler 1919, var till att börja med fiendtlig mot socialistiska idéer och fackföreningstankar, vare sig de förfäktades av infödda amerikaner eller invandrare. För det andra innebar slutet på den obegränsade invandringen till USA att alla invandrarinstitutioner i Svensk-Amerika började känna av den minskande strömmen av nykomlingar från Sverige. För marginella organisationer som SSOLF innebar det krympande antalet medlemmar en katastrof, och det är ingen tillfällighet att *Arbetaren* inte överlevde årtiondet ut.

För att finna en mer gästvänlig miljö för den radikala svenskamerikanska pressen behöver man inte ens gå utanför Nils F:son Browns karriär. Som *Forums* utgivare hade han varit medlem av något som betydligt mer liknade den arbetargemenskap i vilken den tyskamerikanska radikala pressen blomstrade. Det var inte bara att den politiska atmosfären under första världskrigets slutår verkade vara mer mottaglig för arbetarorgan, utan också att *Forum* försökte nå en bredare läsekrets än *Arbetaren*. Browns tidskrift stöddes, åtminstone till en början, av politiska liberaler, progressiva kyrkosamfund, missnöjda farmare, nykterhetsanhängare och många andra som löst kunde klassas som radikala. Kanada hade inte heller några omedelbara planer på att begränsa sin invandring, så svenskkandensarna växte i antal under 1920-talet, vilket innebar nya potentiella prenumeranter för *Forum*.

Då de konfronterades med en betydligt mer problematisk miljö i USA på 1920-talet försökte Thor Borg och Brown att vidga *Arbetarens* läsekrets bortom SLP:s medlemmar till den civiliserade minoriteten. Det var en idé som tycktes dömd att misslyckas, eftersom denna grupp läsare var alltför liten (och troligen alltför heterogen) för att kunna hålla *Arbetaren* vid liv. Flera år senare skulle Brown utan framgång vid flera tillfällen engagera sig i icke-socialistiska tidskrifter med liknande syften.³⁶

Historiska omständigheter och invandrargruppens specifika karaktärsdrag hade sålunda ett klart inflytande över vad Nils F:son Brown skrev för de två radikala publikationer som diskuterats i denna artikel. I bägge fallen står det dock klart att en stor del av arbetar- och socialistpressens innehåll ägnades åt det svenska invandrar-samhället. Liksom den tyskamerikanska radikala pressen var *Forum* och *Arbetaren* inte enbart engagerade i politisk propaganda utan hade en mer mångfacetterad roll.

Dalger:

von Dardel
Carl Persson
Meynman, Reje
Lundström EC

Olson, Eu-ESEK
Berger, Arlington
Am C Moskwa
Mesini, New York

Brown, "Vikings vägmarken"; Brook, "Swedes"; s. 143-44
36 Browns självbiografi, s. 59; brev den 15 augusti 1950 från Brown till Elgström.

Svenske Andersson i Solsjenitsyns Gulagarkipelagen

(Personhistorisk tidskrift, 1996, s. 39-50)

Av Rolf Karlbom

1.

Svenske Erik Arvid Andersson tillhör de färgstarka porträtten i Alexander Solsjenitsyns dokumentär *Gulagarkipelagen*, utgiven 1974. Sammanträffandet skall ha skett inom ett genomgångsfängelse i Kujbysjev sommaren 1950.

Svenske Andersson konterfejjas av Solsjenitsyn som "en lång, ung militär med romersk profil, med långt ymnigt, ljusblont hår och brittisk uniform". Han hade redan suttit fängslad i två år utan att ha upplevt en endaste cell och också förts till genomgångslägre i största hemlighet i en speciell Stolypinkupé. Omedelbart råkade han i häftigt gräl med en Wehrmachtofficer i tysk uniform.

Ingen skulle ha trott på Anderssons berättelse, om inte hans hår skonats av frisersaxen (ett mirakel i hela Gulag), för hans främmande hållning eller för att han talade engelska, tyska och svenska så ledigt. Han vore son inte till en miljonär, utan en miljardär och systerson till befälhavaren i brittiska ockupationszonen i Tyskland general Robertson. Han var svensk undersåte men tjänstgjorde under kriget som frivillig i den brittiska armén och deltog i landstigningen i Normandie.

Andersson hade efter kriget blivit svensk yrkesmilitär och varit i Moskva som medlem av en svensk militärdelegation. Han framträdde efter hemkomsten i pressen, där han lovprisade den sovjetiska socialismen.

Erik Andersson tjänstgjorde 1947-48 i Västberlin. Han besökte då och då en flicka i Östberlin och en natt kidnappades han. Han fördes till Moskva, och Gromyko, som hade dinerat i hans fars hem, föreslog honom att offentligt ta avstånd från kapitalismen.

Han inspärrades i en datja utanför Moskva och trakterades som en sagoprins. Han fick sällskap av en f.d. generallöjtnant, som redan hade tillbragt två år i Norrsk. Under tio månader lärde denne honom att tala bruten ryska och uppammade en gryende avsky mot de blå revärerna, säkerhetsorganen, hos honom.

Sommaren 1950 kallades Andersson till Vysjinskij men vägrade än en gång. Då skall Abakumov personligen ha läst upp domen för honom: tjugo år.

Rolf Karlbom, docent, född 1933, är universitetslektor vid högskolan i Karlstad. I hans produktion märks bl.a. *Bakgrunden till 1809 års regeringsform* (1964). "Mordet på Sergej Kirov" (*Scandia* 1975) samt *Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet* (1987)

Solsjenitsyn beskriver på ett annat ställe, hur Andersson: "Han ha förts till Kuibysjev i särskild kupé och med en instruktion på kuvertet om hans dossier, vilken gjorde eskortsoldaterna alldeles konfysa. Andersson samtalade under resan genom vägen med en ung flicka, dotter till en Moskvaläkare och arresterad enligt artikel 58:10."

Solsjenitsyn hade senare erfart, att Andersson var lika vanligt som Ivanov i Ryssland. Naturligtvis hade man förbjudit honom att säga sitt riktiga namn. Ändå funnes han kanske fortfarande 1972 i livet!

Dmitrij Panin återkom 1976, uttryckligen återopande Solsjenitsyns *Gulagarkipelagen*, till samma situation. En detaljerad jämförelse klarlägger emellertid, att det inte handlar om ett litterärt plagiat utan om en alternativ minnesbild av en upplevd händelse.

Skildringen framstår ofta som mer vag. Årtalet 1950 anges inte direkt. Svensken kallas Arvid Andersson eller bara Arvid. Han beskrivs klädd "in a foreign uniform, from which the insignia had been stripped". Episoden med Gromyko återkommer ej, inte heller generallöjtnanten i dajjan utanför Moskva eller samtalet mellan svensken och moskvaflickan under färden till Kuibysjev.

Vissa händelsemoment har å andra sidan preciserats. Krigsinsatsen exemplifieras genom en mannotmanstrid med en tysk division vid Ardennerna. Anderssons militära karriär i Sverige hänförs till generalstaben, och det är som medlem av en generalstabsdelegation, som han skall ha besökt Moskva. Den slutliga fängelsevistelsen förklaras uttryckligen gälla Ljubljanka och en flott möblerad specialcell på översta våningen.

Det enda radikalt nya i Panins relation avser en referens till en professorson. Dess far skulle en tid 1956 ha hållits tillsammans med Arvid i Krasnurskifängelset och att Arvid då fortfarande var obruten.

Panin påstår sig i väst ha försökt få mer upplysningar om Arvid av svenska ambassaden i Rom. Han hade dock fått veta, att man inte ägde kännedom om någon försvunnen med detta namn?

2. Svenske Andersson förekommer emellertid redan under förra hälften av 1950-talet i primärmaterialet om krigsfångarna i Sovjet. *Dagens Nyheter* innehöll hösten 1953 en intervju med en återvändande österrikare, ingenjör Alexander Russ från Graz.

Russ hade den 12 februari 1951 förts in i cell 74, Ljubljanka. Där fanns då redan en omkring 175 centimeter lång kraftigt byggd man med blont, mycket långt, vågigt hår. Han sade sig heta Eric Alvin Andersson och vara från Stockholm.

Samtalen hade förts på engelska, då Russ inte kunde svenska och Andersson inte tyska. Russ uppfattade Andersson som tre år äldre än sig själv och därmed född 1917.

Andersson berättade, att han hade anhållits i Östberlin 1947, då han i en tjänstevagn hade kört in i den ryska zonen för att träffa en väninna. Han fördes

samma dag till Moskva, sat' den första tiden i Ljubljanka, en tid i en villa utanför Moskva och nu åter i Ljubljanka.

Andersson förhördes sällan, och förhören inskränkte sig till att man läste tidningar för honom. Varje månad fick han 35 rubel i fickpengar, som framginge av kvitton.

Andersson uppgav, att hans far var bilhandlare och representant för Ford-koncernen och modern syster till en högre RAF-officer, stationerad i Tyskland. Han var i Sverige förlovad med en flicka, vars far tjänstgjorde i försvarsdepartementet.

Andersson bodde själv i en villa. Hans föräldrar hade en lantgård utanför Stockholm. Hans uppträdande var mycket vårdat, men han kunde bara några ord ryska.

Russ redovisade också en del iakttagelser om Anderssons person. Han hade en sommarskjorta med en Stockholmsfirmas stämpel som enda civila plagg. Han hade på vänstra armen ärr av en skottskada men berättade aldrig om sin vistelse vid fronten.

Då Russ den 28 april 1951 flyttades till en egen cell, bad Andersson honom att vid frigivning berätta för närmaste brittiska representant och genom denna kontakta hans anförvanter i Stockholm.

Russ nämnde likadant, hur han under 1952 i Ljubljanka en tid var cellkamrat med Leopold Trepper. Trepper hade hört, att Andersson frivilligt hade anmält sig som svensk officer i den brittiska armén och sårats i Nordfrankrike. Han skall ha varit stationerad i Schleswig-Holstein, tidvis i Wien¹.

Russ' vittnesmål överensstämmer allmänt nära med Solsjenitsyns och Panins beskrivningar. Det lämnar samtidigt en mer realistisk bild av svenske Andersson – utan de överdådiga påståendena om hans föräldrar, språkkunskaper m.m. Borta är likaledes alla allusioner om konnexer till sovjetiska koryfeer som Gromyko, Vysjinskij och Abakumov.

Man må särskilt lägga märke till, hur Andersson vid avskedet bad Russ kontakta en brittisk, diplomatisk mission och den vägen underrätta hans anförvanter i Sverige. Det skall dessutom observeras, att intervjun med Russ inte nämner, att Andersson i Berlin skulle ha arbetat för Röda Korsets räkning. En sådan uppgift förekom däremot i ett aktuellt AP-telegram den 16 oktober 1953².

Ytterligare ett AP-telegram av den 15 oktober 1953, även återgivet i Salzburgeradion, innehöll, att en svensk officer Andersson, son till en industriman, befunne sig i ett läger i Kowinsk cirka 250 engelska mil norr om Moskva. Andersson skulle ha tjänstgjort som Röda Korstjänsteman i Berlins östsektor. Sagesman vore en av de 634 repatrierade österrikare, som funnes inom genomgångslägrer i Wiener Neustadt³.

Nya informationer om svenske Andersson kom i januari 1954 från brittiska Höga Kommissionen i Västtyskland. Intelligence Service hade förhört en tysk krigsfånge, Arno Knorr, som återvänt vid slutet av december 1953.

¹ A. Solsjenitsyn, *Gulagarkipelagen* 2, Stockholm, 1974, s. 63ff. Se även ibid., s. 35f.

² D. Panin, *The notebooks of Solovudin*, London, 1976, s. 288f. En ryskspråkig upplaga av detta verk utkom 1973.

³ *Dagens Nyheter* 17/10 1953; jfr. L. Trepper, *Röda Kapellet*, Stockholm, 1976, s. 307ff.

⁴ Se t. ex. ibid. 16/10 1953; fotostat av Wallenbergsskisserna i UD:s arkiv nr 18, 31/12 1953. W. doss. nr 45, 28/12 1953; se även *Östergötlands Dagblad* 16/10 1953.

Knorr hade "sist sett" Erik Andersson den 29 juli 1950 i ett koncentrationsläger i Sibirien. Andersson vore född i Stockholm den 24. Fadern, verkssam inom bilbranschen, vore svensk medborgare och modern en ryska.

Andersson hade varit militärattaché i Berlin och hade kidnappats den 20-21 juli 1947, då han vistades hos en skådespelerska, som även hon bortfördes. En annan, tysk krigsfånge, Rudolf Uttner, kände enligt Knorrs mening också till fallet Andersson.

Nästa pusselbit erbjudes vi i form av vittnesmål från ytterligare en repatrierad tysk, Alexander Schmuck, i februari 1955. Det anknyter liksom Solsjenitsyn och Panin uttryckligen till genomgångsläget i Kujbysjev. Mötet dateras utan tvekan till juli 1950. Svensken sägs ha hetat Anderson eller Andersen, och förnamn blir aldrig tillagt.

Andersen beskrivs som 1.75-1.80 lång, mycket ljus, blå ögon och iförd en sovjetisk officersuniform utan gradbeteckningar och utmärkelsetecken. Hans far vore en svensk baron och industriman, hans mor syster till den engelske generalen Richardson.

Andersen skulle omkring 1947/48 ha arbetat som svensk officer hos den svenska, diplomatiska representationen i Berlin. Han fasttogs en kväll i sovjetzonen, då han besökte en tysk, kvinnlig bekant.

Andersen fördes till en stad, vilken Schmuck upplfattade som Finsterwalde, och uppmannades av en rysk officer, med hänvisning till en tidningsartikel av Andersen, att arbeta för Sovjet. Under de närmaste månaderna undervisades han i ryska och politisk skolning samt sändes slutligen till Moskva.

I Moskva, där Andersen skall ha fått en utmärkt bostad, krävde han en audiens hos Stalin. Han fick tala med Vysjinskij, som förnyade det sovjetiska anbudet, men Andersen begärde omedelbar frigivning. Efter ett stormigt samtal fördes han till fängelse, där han dock inte förhöordes.

En dag blev Andersen dock kallad till ministern för statssäkerheten, vars namn av Schmuck två gånger påstås ha varit A. B. Kurov. Denne skall ha läst upp för honom en dom på 20 år för spioneri.

Med anledning av Andersens speciella fall sändes han till ett arbetsläger men förväntades inte arbeta. Han skulle erhålla ransoner för de bästa arbetarna och hundra rubel månatligen i fickpengar.

Schmucks relation efterlämnar onekligen intrycket av att vara ett autentiskt, obearbetat vittnesmål. Svenskens riktiga efternamn har inte fastnat i minnet, tidpunkten för hans gripande i Östberlin framträder vagt och efternamnet Abakumov har uppfattats som A. B. Kurov.

3.

Den egentliga nyckeln till gåtan Erik Andersson står likväl att finna i några depescher av Moskvaambassadören Rolf Sohlman i april 1955. Sohlman rapporterade då, att legationen i Moskva den 11 april 1955 hade blivit uppsökt av en person, som hette Linder.

Linder uppgav, att han hade häktats i Östberlin 1949 under tillfälligt besök där i personlig ärend. Han verkade dock föga benägen att gå in på omständigheterna kring denna vistelse i Östberlin.

Linder hade hållits ett och ett halvt år i Moskva och sedan internerats i Vorkuta, varifrån han 1953 hade blivit frigiven med skyldighet att bo i Komi ASSR. Han hade med flyg tagit sig till Moskva för att med ambassadens hjälp fara till Sverige.

Linders passansökan innehöll, att han vore född i Oskarshamn den 27 mars 1912 samt genom födseln svensk medborgare. Han hade lämnat Sverige 1927 men vistats där åren 1946-49. Han innehade även kanadensiskt medborgarskap.

Linder angav sig vara flygare och bar norska flygvapnets märke i knapphållet. Han skulle under kriget vara flygutbildad i Little Norway Canada samt fortfarande inneha identitetsbricka som officer i norska flygvapnet.

Linder var utrustad med uppehållstillstånd utan medborgarskap i SSSR, utfärdat 1954 och giltigt ett år. Utlänningspolisen i Sytygkar, huvudstad i Komi ASSR, hade den 6 april 1955 förlängt anmälningstiden till tre månader. Linder hade genom skogarna gått till Kraznije Pogost, tagit flyg till Kirov och därefter expressåg till Moskva. Han återopade som svenska kontakter friherre Ove Ramel och sin hustru.

Linder lämnade vidare ett antal upplysningar från Vorkuta. En gällande gränsgångaren Henning Frösth, vars sejour i Vorkuta styrks av flera andra källor, bl. a. av Frösth själv efter återkomsten till Sverige 1958*. En annan rörde Bertil von Feilitzen från Stockholm, häktad i Kina antagligen 1945, och dömd till 25 års straff för spionage.

Man måste emellertid framför allt notera, att Linder också hänvisat till svensken Erik Arvid Andersson från Södertälje i Vorkutalägren. Denne skulle vara häktad i Österrike vid för Linder okänd tidpunkt samt likt Feilitzen dömd till 25 års straff för spionage.

Linder gjorde dessutom en remarkabel koppling genom påståendet, att "bekant äldre svensk häktad i Ungern 1944 eller 1945" för ettochett halvt år sedan befann sig i hemligt läger på Novaja Zemlja i Oplag 6 eller 6 A, Karskije Vorota. Linder hade inte haft direkt kontakt med denne utan blott via den vanliga fängstelegrafen. Svensken skulle dock leva under relativt gynnsamma omständigheter men inte ha arbete.

Linder ville inte uttala svenskens namn men förnekade inte Sohlmans förmodan, att uttalandena gällde Raoul Wallenberg. Linder finge enligt egen uppfattning aldrig utresetillstånd, om det bleve bekant, att han hade lämnat dessa uppgifter om svensken.

Däriigenom skulle svenskens liv dessutom riskeras. Anledningen till att ryssarna inte skulle kunna lämna ut honom, vore, att de hade beskyllt tyskarna för att ha bortfört honom.

John H. Noble, som återkom ur sovjetisk fångenskap i januari 1955, beskrev samtidigt genom en artikelserie i *The New York Times* sin lägerlid i Vorkuta åren 1950-1954. Han nämnde bland medfångarna en Roy Linder, som sade, att

* Se t. ex. ibid. nr 22, 22/2 1955; nr 26, 23/1 1956; nr 36 11/2 1959; Harju, *Moskva känner inga idrar* Stockholm, 1956, s. 122ff.
* W. doss. nr 22, 12/4 1955.

* W. doss. nr 45, 27/1 1954. Auswärtiges Amt hade ej kunnat svara på den nämnde Uttner -ibid. - 16/3 1954.

* W. doss. nr 21, 3/2 1955. Se även ibid. nr 34, 17/7 1957. Denna senare intervju med Schmuck rekapitulerade i allt väsentligt versionen från 1955. Moderns flicknamn påstås dock ha varit "Robertson eller Richardson", spioneridomen lyda på "20 eller 25 års straff" och månadspengen är höjd till 150 rubel.

hade varit officer i Förenta Staternas flygvapen i Västberlin under hade under tiden frigetts och enligt det sista som Noble hade varit, arbetat han som "fri" i staden Vorkuta.¹⁰

4.

Spår efter svenske Andersson fortsatte emellertid att strömma in. Professor Johannes Paul refererade efter sin hemkomst sommaren 1955 utsagor av en tysk fysiker, doktor Riewe. Dennes kontakt med "baron" Andersson fixeras synnerligen vagt till "etwa 1951" och ett läger i Ukraina.

Andersson föregav, att han efter vapenstilleståndet skulle ha ingått i en internationell kommission i Berlin. Han skulle rentav ha påstått, att han som svensk kapten tillhörde en internationell styrka. Vid en färd till Östberlin hade han trots legitimation arresterats och förts till Moskva. Han behandlades till att börja med väl och blev efter någon tid uppmanad av Molotov personligen att i rysk anda tala över radio.

Andersson hade som svensk officer indignerat tillbakavisat detta. Därefter skulle han ha tagits i hårdare förvar. Han hoppades att på grund av sina besvär bli frisläppt inom överskådlig tid. Anderson vore, enligt Pauls hågkomst av Riewes samtal, svårson eller åtminstone nära släkting till utrikesminister Undén.¹¹

Flera andra repatrierade visste hösten 1955 berättas om svenske Anderssons sejour i Verchneursk. En österrikare, det s. k. F-vittnet, som gripits av ryssarna i Wien december 1950 och hålls i Verchneursk under skedet augusti 1951–april 1954, hade där en kort tid sammanträffat med en viss Alvin Andersson, vilken uppgav sig vara svensk.

Andersson hade gjort intryck av att vara "Hochstapler" och sagt, att han vore en bror- eller systerson till den engelske generalen Robertson. F-vittnet hade ansett honom vara en skojare eller "Klopper".¹²

Ett annat, mer efemärt vittnesmål lämnade italienaren Gualtiero Christofolletti. Han erinrade sig efter konsultation med hemvändande kamrater, att han hade hört talas om en enligt uppgift svensk vid namn Andersson omkring 33 år, till yrket eventuellt flygare. Andersson skulle 1953 ha befunnit sig i fängelset Verchnij Uralsk.¹³

Den tyske generalen Erich Reuter kunde i oktober 1955 förmedla en beskrivning rörande svenske Anderssons vistelse i Ljubljanka. Han tog del av denna i en peresilka i Moskva i oktober 1954, då han under fyra dagar umgicks med en läkare, son till en tsaristöverste och tillhörande en adlig ukrainsk familj.

Läkaren hade 1950 i ungefär tre veckor i Ljubljanka suttit tillsammans med svensken baron Eric von Andersen (eller Andersson; Reuter reserverade sig för hörfel från sin sida). Denne vore lite över 30 år. Fadern hade gods i Sverige och vore nu direktör för en urfabrik. Modern var skotska med namnet O'Brien. Hans hustru var dotter till den dåvarande försvarsministern i Sverige.

Andersson "de enligt l" "ren som son till en skotska inkallats till det engelska flygvapnet som maj på sovjetiskt territorium deltagit i kriget mot Tyskland. Han hade gjort såvår Molotovs som Stalins bekantskap och hedrats med titeln Sovjetunionens hjälte.

Andersson hade vid vapenstilleståndet placerats inom den engelska militärmissionen i Berlin. Då han 1946 i sällskap med en väninna gjorde en bilutflykt, hade andra bilförare begärt hjälp.

Andersson förlorade medvetandet, rövades bort och tillbragte åren 1946–47 i en villa i Berlin i all lyx. Man försökte förmå honom att låta engagera sig i Sovjets propaganda mot Sverige. Han fördes 1947–48 till en datja i Moskva och lovades pengar etc., om han medverkade i radio att vinna Sverige för Sovjet.

Andersson skall 1948 ha förts till Ljubljanka i en väl utrustad våning med bibliotek och önskemat. Som påtryckning skulle han då och då ha inspärrats i en vanlig fångcell.¹⁴

Berättelserna om svenske Andersson möter dessutom sporadiskt i avsevärt senare källor. Tysken Rudolf von Schwab, vilken åren 1951–1954 hölls i Verchneursk, kunde 1964 förtälja om hans vistelse där. Schwab beskrev svensken, vilken han konsekvent kallade Arvid Andersen, som cirka 180 centimeter lång, blond och blåögd. Andersen kunde tala tyska, ryska och engelska men tycktes enligt Schwab inte förstå svenska väl.

Schwab kunde ofta beslä Andersen med lögner och betecknade honom som en hundraprocentig Klopper. Han satt hösten 1951 hos Schwab och började fantisera om sitt svenska hemland och sin i Stockholm bosatta hustru Christina och son Arvid. Han berättade, att han under kriget och vid krigsslutet hade varit i diplomatisk tjänst i Berlin och Budapest – och räddat många judar genom svenska pass.¹⁵

Den koppling mellan svenske Andersson och Raoul Wallenberg, som vi redan perifer har iakttagit i Linders uttalanden våren 1955, framträder mer distinkt under intervjun med Schwab. Andersen hade smyckat sig med Wallenbergs fjädrar, vilket för Schwab vore ett bevis för att Andersen hade suttit samman med Wallenberg.

Schwab finge senare detta bekräftat vid sitt första sammanträffande med Wallenberg, vilket Schwab synnerligen exakt daterade till den 5 december 1952. Wallenberg påstod ha sagt, att Andersen och han hade hållits tillsammans i några månader. Andersen skulle enligt Wallenberg ha dåliga kunskaper i svenska och vore ingen "riktig" svensk. På sin höjd hade han levt ett par år i Sverige eller hade en svensk mamma.¹⁶

När Abraham Kalinski vid slutet av 1970-talet dök upp som ett sensationsvittne i Wallenbergaffären, skulle svenske Andersson också figurera i kulissen. Kalinski försäkrat vid en intervju i januari 1979, att han hade träffat Erik Andersson och karakteriserade denne som galen.¹⁷

Kalinski avslöjade inte de närmare omständigheterna vid sitt möte med svenske Andersson. Det skall dock framhållas, att Kalinski satt i Verchneursk

¹⁰ *The New York Times* 5/4 1955. Se även ibid. 4/4, 6/4, 7/4 1955; J. Noble, *Jag fann Gud i Sovjet*, Stockholm 1966, s. 84ff.

¹¹ W. doss. nr 23, 25/8 1955.

¹² Ibid. 20/9 1955.

¹³ Ibid. 24/11 1955.

¹⁴ Ibid. nr 45, 30/10 1955.

¹⁵ Ibid. nr 39, 2/7, 6/7 1964.

¹⁶ Ibid. 2/7 1964.

¹⁷ *Dagens Nyheter* 27/1 1979.

åren 1951–1953. Hans senare anhalter, Alexander Centralen, transportfängelset i Gorkij och Vladimir, berör däremot veterlinjen inte svenske Anderssons fångkrönika¹⁸.

5.

En analys av det presenterade källmaterialet tarvar först ett antal distinktioner. Man måste primärt skilja mellan sagesmännens förstahandsiakttagelser av Anderssons utseende, klädsel osv. och deras referat av hans levnadshistoria. Vad rör det senare momentet, skall det vidare beaktas, ifall vederbörande återger en förstahandsversion, var sekundära varianter (Intelligence Services förmedling av Arno Knorr's förhör, Johannes Pauls och Erich Reuters berättelser) eller, som Gualtiero Chisofoletti, enbart rekapitulerade något rykte längs fångtelegrafan.

De många avvikelserna i relationerna må därför återföras både på tvekan av Andersson och på missförstånd bland olika led av hans referenter. Därtill skall självfallet tidsavstånd och eventuella beroendeförhållanden mellan uppgiftslämnare hållas i minnet.

Det torde vara uppenbart, att svenske Andersson har fungerat som ett alter ego för svensk-kanadensaren Edvard Linder. Det framstår inte minst som belysande att komparativt jämföra uppgifterna hur han råkade i sovjetisk fångenskap.

Samtliga omnämnanden utom ett lokaliserar denna händelse till Berlin. Undantaget representeras av Linder, som vid passansökan på svenska ambassaden i Moskva april 1955 uppgav att Andersson skulle ha tagits av ryssarna i Österrike vid för Linder okänd tidpunkt!

Man bör vidare lägga märke till hur Andersson (Linder) vid avskedet från Alexander Russ i Ljubljanka 1951 skall ha bett denne att efter frigivning kontakta en brittisk representation och den vägen anförvanterna i Sverige.

Alla de tre vittnena från Anderssons (Linders) uppehåll inom transportfängelset i Kujbysjev skildrar honom som iförd uniform utan gradbeteckningar och utmärkelsetecken. Solsjenitsyn talar uttryckligen om en brittisk uniform, Panin om en främmande uniform och Schmuck om en sovjetisk uniform.

De primära attributioner, vilka framkom under 1950-talet, hänförde Andersson (Linder) till flygvapnet. Han angav sig vid passansökan våren 1955 vara flygare och hade det norska flygvapnets märke i knapphålet. Han återopade flygutbildning i Little Norway, Kanada, under kriget och med identitetsbricka som major i det norska flygvapnet.

Nobles artikel i *New York Times* vid samma tid omtalar honom som officer i Förenta Staternas flygvapen. För Chisofoletti vore han "eventuellt flygare". Erich Reuters källa, läkaren i Ljubljanka, hade gjort honom till major i det brittiska flygvapnet under kriget.

Egentligen först hos Solsjenitsyn och Panin på 1970-talet blir Andersson (Linder) en arméofficer med stridserfarenheter från landstigningsoperationerna i Normandie resp. närstrider vid Ardennerna (jfr dock Russ' tredjehandsversion via Trepper från 1952).

Det torde följaktligen trots allt stå klart, att Linder, alias svenske Andersson, var flygare och vid tidpunkten för gripandet i Berlin i brittisk tjänst. Vi ställs inför ett panorama av divergerande besked, omfattande perioden 1946–1949 som

svar på frågan, när kidnappningen närmare bestämt skall ha skett. Det bör emellertid övervakas, att en enda förstahandsupplysningen, Linders egen vid passansökan 1955, anger året 1949.

En inventering av Anderssons (Linders) stationer under fångenskapen före passansökan 1955 utpekar, förutom transitfängelset i Kujbysjev, Ljubljanka (utsagor av Dmitrij Panin, Alexander Russ och Erik Reuter), Verchneursk, F-vittnet, Chisofoletti, von Schwab och möjligen Kalinski) och Vorkuta (Linder själv och Noble). Mindre vikt måste tillmätas enstaka andrahandsuppgifter som att Andersson (Linder) skulle ha funnits i ett koncentrationsläger i Sibirien (Arno Knorr) eller ett läger i Ukraina (Johannes Paul)

Kronologien företer naturligt nog en större osäkerhet. Transporten från Berlin till Sovjet skall enligt en källa ha ägt rum samma dag som arresteringen (Alexander Russ) men enligt andra har den dröjt flera månader (general Reuters sagesman och Alexander Schmuck).

Tiden i Ljubljanka skall enligt flera källor (Russ, Reuters sagesman) ha varit uppdelad på flera skilda perioder. Då Russ preciserar sin samvaro med svenske Andersson till februari–april 1951 och Reuters uppgiftslämnare samt indirekt även Panin sina möten med honom till något skede under år 1950, kan det sålunda mycket väl gälla skilda stationeringar.

Anderssons (Linders) uppehåll i Kujbysjev inföll tydligen i juli 1950. Schmuck och Solsjenitsyn fixerar uttryckligen kontakten till denna tid och Panins beskrivning ger stöd åt samma datering.

Svenske Anderssons (Linders) sejour i Verchneursk ligger uppenbarligen före vistelsen i Vorkuta. Endast Schwab daterar samvaron med Andersson någorlunda koncist till hösten 1951. Chisofoletti, som blott bygger på för-ljudanden ryktesvägen, talar vagt om 1953. F-vittnet och Kalinski skall ha kommit till Verchnij Uralsk under 1951.

Linder daterade vid passansökan våren 1955 sin frigivning i Vorkuta till 1953. Noble, som lämnade Sovjet i januari 1955, hade som sista uppgift om Linder, att han hade stannat kvar som fri arbetare i Vorkuta.

Detta påstående aktualiserar en tidskriftsartikel 1963 av f. d. Vorkutafången Albertine Hönig. Den omtalade, att en ung ukrainska efter frigivningen hade bott ihop med en svensk¹⁹.

Albertine Hönig, som lämnade Vorkuta 1954 förklarade inför svenska UD, att hon i övrigt bara kände till att ukrainskan och svensken vintern 1954–55 skall ha bott 20 kilometer norr om Vorkuta centrum²⁰. Omständigheterna passar väl in på Linder.

Linders passansökan våren 1955 om inresa till Sverige blev ej villfaren. Han förklarades, efter en förhastad utredning av Stockholmspolisens, sakna svenskt medborgarskap, och man avbröt förbindelsen med honom²¹.

Linder har därefter av allt att döma ånyo hamnat i sovjetisk fångenskap. Vi har redan erfarit, att han enligt en uppgift av Panin 1956 skulle ha befunnit sig i Krasnursk.

¹⁹ A. Hönig, "Im Flugzeug von Workuta nach Syktywkar", *Osteuropa* 1963, s. 797f. Hönig lämnade Vorkuta 1959.

²⁰ W. doss, nr 39, 18/1 1964.

²¹ Ibid. nr 22, 11/4, 12/4, 13/4 1955.

¹⁸ R. Karlborn, *Ranul Wallenbergs fångenskap i Sovjet*, Göteborg, 1987, s. 67, 101.

Ett förhör med den repatrierade tysken Heinz Decker i november 1955 förtjänar i detta sammanhang närmare uppmärksamhet. Decker skall inom lägret 5110/28 i Sverdlövsk ha mött svensken Harald Triborn, född 1918. Triborns föräldrar vore bosatta i Stockholm, där han också hade studerat juridik i tre terminer. Han hade gripits i Berlin av skäl, som Decker inte kände till.

Triborn hade till att börja med suttit i Ljubljanka och dömts till 25 år för spioneri. Han sysselsattes med byggnadsarbete och skulle ha funnits kvar i läger 5110/28, då Decker fick lämna detta den 14 oktober 1955²².

Denna fångkrönika avviker som synes på ett antal punkter radikalt från historierna om svenske Andersson. Några moment förefaller emellertid välbekanta: föräldrar i Stockholm, arrestering i Berlin, första station i Ljubljanka. Det som framför allt ger en misstanke, att Triborn kan vara ännu en pseudoidentitet för Edvard Linder, är likväl Deckers signalement på svensken: "174-176 cm lång, ha blå ögon och blont, vågigt hår"!

6.

De intervjuer, vilka Edvard Linder har gett upphov till i kanadensisk och svensk press efter sin emigration från Sovjet 1985, förmedlar samma gäckande blandning av fantastiska och plausibla upplysningar. Han vidhåller t. ex. två viktiga årtal från passansökan 1955, födelseåret 1912 och 1949 som tidpunkten för sitt gripande i Berlin. Det senare preciseras nu ha skett den 12 maj 1949, och han skall då ha skjutits i magen av en gränsvakt (jfr Alexander Russ' iakttagelse, att svenske Andersson skall ha haft en skottskada på vänster arm).

Linder bekräftar vidare, att han bodde i Sverige under sin ungdom och att han gått i skola i Sigtuna. Detsamma gäller hans krigstjänst för de allierade och bosättning i Sverige åren strax efter 1945.

Samtidigt broderas de skilda epokerna ut med nya episoder. Linder skall under andra världskriget som rekryterad i den brittiska underrättelsetjänsten ha utklädd till nazisoldat gått in i Tyskland för att rapportera om lämpliga bombmål för det allierade flyget.

Linder var efter 1945 i Stockholm affärskompanjon med Freddie Dowling, diplomat men sannolikt CIA-agent. Dowlings företag, OS Commercial Company, påstås ha varit en täckmantel för amerikanska fritagningar av tyska robot- och bombexperter på andra sidan järnridån (Freedom Road). Linder skall ha varit med på 150 sådana raidar, innan han åkte fast.

Linder påstår sig ha suttit i fängelse till 1959, de sista åren i ett arbetsläger kallad "klostret". Han placerades så i arbetsexil som engelsklärare i Sumy, Ukraina. Han träffade där sin ryska hustru Lydia, och de fick en dotter.

Den omilda behandlingen i Ljubljanka får förklara, varför Linder inte erhöill utrikesvisum efter frigivningen 1959. Han skall ha utsatts för brutal tortyr och långa svältkur. Han misshandlades under ett förhör så svårt med polisbatonger, att hans anletsdrag blev förvanskade²³.

Det ligger utom ramen för denna framställning att närmare beröra Linders genealogiska personhistoria. Det torde likväl stå klart, att han var väl orienterad om svenska förhållanden. Friherre Ove Ramel, hans referens vid passansökan

1955, bekräftar icke då till Linder att han var ingiftes sväger med rytmästare Frans Linder. Han påstår, att Edvard Linder möjligen kunde vara brorson till denne²⁴. Eddie Dowling var 1945-46 ackrediterad som attaché vid Förenta Staternas ambassad i Stockholm²⁵.

7.

Vi skall slutligen skärskåda två speciella problem kring svenske Anderssons fångodyssé i Gulagarkipelagen. Det ena avser det förhållandet, att Linder i åtskilliga situationer har framställt sig både som svensk och som flygare.

Kent Olsson och Roger Ålmeberg har velat uppfatta återvändande fångars minnesbilder av svenska flygare som indicier på att besättningen på den DC 3:a, vilken försvann över Östersjön den 13 juni 1952, i själva verket hamnade i rysk fångenskap²⁶. I den mån, som dess vittnesmål berör de läger (Verchneursk, Vorkuta), där Linder har hållits, går det inte att utesluta, att denne i realiteten har varit upphov till påståendena.

Det andra problemet rör de versioner om Raoul Wallenbergs fångenskap, vilka efterhand blir förknippade med svenske Andersson. Vi bör i detta sammanhang också beakta utsagor av Franz Laufer och det s. k. B-vittnet (Otto Schöggje).

Laufer framträdde i Wien försommaren 1964, likt Schwab snarast en reflex av det intresse för Wallenbergs öde som Chrusjtjovs statsbesök i Sverige skapade²⁷. Schöggje påstod sig i varierande utsagor ha varit Wallenbergs cellkamrat i Vladimír 1955 men dessförinnan suttit i Vorkuta²⁸.

Det måste först konstateras, att de påståenden om kontakter med Wallenberg, som de skilda sagesmännen avger, inte kan vinna tilltro. De utesluter delvis flagrant varandra.

Schwab hävdar, att han i september 1953 hade sett Wallenberg ligga sjuk i Verchneursk efter en operation för leversjukdom. Han vore därför övertygad om att Wallenberg hade dött i slutet av 1953 eller början av 1954²⁹.

Laufer, som gör sig till Wallenbergs cellkamrat några dagar i november 1953, beskriver honom däremot som kroppsligt frisk men ytterst deprimerad. Laufer och Wallenberg skulle ha stärkt sig med gymnastikövningar³⁰.

Det signifikativa med denna grupp av vittnesmål består dock i att de utsmeykar Raoul Wallenbergs fångkrönika med ett antal notoriskt oriktiga element. Han skall i Budapest ha varit i Röda Korsets tjänst (Laufer, Schwab), tagits till Moskva per flyg (Kalinski) alternativt på vägen Budapest-Moskva hållits i Lemberg en period (Schwab, Schöggje).

Wallenbergs bortförande uppfattas ha varit beroende av kollaboration med tyskarna (Linder, Laufer). Medan andra källor genomgående utpekar svenske Anderssons mor som engelska (skotska), låter Schwab Raoul Wallenberg göra henne till svenska³¹.

²² Se *Aftonbladet* 26/12 1986; *Toronto Star* 10/12 1986. W. doss. nr 22, 12/4 1955.

²³ *Kungl. Utr. dep. kalender* 1946, Stockholm, 1946, s. 111.

²⁴ K. Olsson, *Catalinuaifären. Nytt ljus över svenskarnas försvinnande* Lund, 1987, s. 71ff.; R. Ålmeberg, *Flygaren som försvann* Stockholm, 1983, s. 73ff., 76f.

²⁵ W. doss. nr 39, 26/5, 2/6, 19/6 1964; *Express* (Wien) 2/6 1964; *Kurier* 25/5, 19/6 1964.

²⁶ W. doss. nr 39, 6/6 1964.

²⁷ *Ibid.* 26/5, 2/6, 5/6, 19/6 1964.

²⁸ *Ibid.* 26/5, 2/6, 5/6, 19/6 1964.

²⁹ *Ibid.* nr 22, 11/5 1955; nr 29, 22/10 1956; nr 39, 26/5, 2/6, 5/6, 19/6, 6/7; *Dagens Nyheter* 27/1 1979.

²² *Ibid.* nr 25, 23/11 1955.

²³ *Ibid.* 23/11, 3/12 1955.

Det blir därmed evident, att dessa Wallenb svittnen h sitt upphov i en ryktesbildning om fångödet Wallenberg, som er de förs ren av 1950-talet cirkulerade i bl. a. de nordliga fånglägren Verchneursk och Vorkuta³². Man torde i detta fall kunna ta fasta på Linders medgivande, att han hade erhållit sina uppgifter via den vanliga fångtelegrafan.

³² Om dessa läger se främst B. Jakovlev, *Konsentrationsläger i SSSR*, München, 1955, s. 93, 95ff.; A. Silde, *The profits of slavery*, Stockholm, 1958; A. Sjifrin, *UdSSR, Reiseführer durch Gefängnisse und Konzentrationslager in der Sowjetunion*, Seevis, 1980, s. 203ff.

SVERIGES AMBASSAD
TEL AVIV

1999-11-09

R 18

sp. DH
ng. JL

Ambassadör Jan Lundvik

UD EC

aa
f

INK. UTRIKESDEP.		
DNR 313/001		
1999-11-12		
Avt.	Gr	Mål
P	2	Eu

EC

Brev från Raoul Wallenberg Honorary Citizen Committee
(1 bilaga)

Broder,

För Din kännedom översänder jag bifogade brev från Max Grünberg, ordförande i den israeliska idealla RW-föreningen Raoul Wallenberg Honorary Citizen Committee. Grünberg har adresserat brevet till statssekreterare Lars Danielsson, men min förmodan är att det främst är Du som berörs i Din egenskap av Raoul Wallenberg-handläggare.

I brevet efterfrågar Grünberg stöd från Sveriges statsminister för ett initiativ att sammankalla en grupp Tel Aviv-ambassadörer (sändebuden för Ryssland, Sverige, Förenta staterna, andra EU-stater, m.m.) för att diskutera möjligheterna att få till stånd en diplomatisk kommission för en RW-efterforskningsresa till Ryssland. Han vill också att ambassadörmötet ska verka för att Wallenberg utnämns till hedersmedborgare i fler stater.

Vi har till Grünberg framfört Sveriges stora tacksamhet för hans engagemang för Raoul Wallenberg och sagt att ambassaden gärna deltar i ett ambassadörmöte arrangerat av honom. Vi har dock upplyst Grünberg att det inte är svenska regeringens eller ambassadens funktion att i Tel Aviv vara drivande för att aktivera andra ambassader i RW-

MD

frågan. I ärenden av detta slag kommunicerar svenska regeringen direkt med andra staters regeringar.

Jag vill detta till trots genom att delge Dig brevet ge Dig insyn i de aktiviteter som en icke liten grupp idealister i Israel bedriver i förhoppningen om att en gång få klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Härtligt välkomna, Tillfröna

Dag Juhlin-Dannfelt

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

Sid. 1 (14)

1999-11-16

Andra ambassadsekreterare
Eva Tojzner Glückman

aa R

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu

För: EC (Lundvik)

Kopia: Amb Riga (Magnusson)

Synpunkter från Mesinai avseende det fortsatta
arbetet med Wallenberg-ärendet

D/EC/amb J Lundvik

991119

Kopia t

Olson, ESEK

Exp. 19/11/99/PP

Bifogad promemoria av Susan Mesinai innehåller ett resonemang avseende i vilket skede arbetet med Wallenberg-ärendet befinner sig, vad som återstår att göra och hur arbetet optimalt bör bedrivas fram till april nästa år.

Mesinai är av uppfattningen att ett fullständigt klarläggande av fallet förutsätter utfärdande av en "generalorder" från högsta politiska nivå i Ryssland. Bara en sådan skulle möjliggöra fritt tillträde till allt material av relevans för ärendet. Mesinai utesluter nämligen inte att man från rysk sida intagit en attityd av "hit-men inte längre" och därför avsiktligt undanhåller material. Ytterligare en förutsättning är att samarbetet från MVDs sida framgent blir betydligt mer konstruktivt än hittills.

Vad gäller huvudfrågan i Mesinais promemoria är ambassaden ej benägen dela hennes bedömning att man från rysk sida avsiktligt undanhåller material. I ljuset av detta skulle en "generalorder" knappast leda till att väsentligt nytt material kom i dagen. Mesinai synes införstådd med att arbetet troligen måste slutföras under nu rådande förutsättningar

I promemorian behandlas även vissa mer konkret inriktade frågor, såsom den om nödvändigheten av att en rysk motpart till Mesinai på tillbörlig nivå och med de rätta kontakterna snarast utses.

HIRDMAN

November 7, 1999

FACSIMILE TO: Ambassador Hans Magnusson - Riga
Ambassador Jan Lundvik - EC/ Stockholm

FROM: Susan Ellen Mesinai in Moscow

SUBJECT: WHAT MUST HAPPEN IF WE ARE TO SUCCEED
BY APRIL -- OR OTHERWISE

MOST CONFIDENTIAL

Dear Hans and Jan:

I have been here three weeks now, doing my best to get all systems going. What I describe below is born out of some thoughts I had in America during the summer, but mostly it reflects the present situation on a day to day plus some outside meetings I have had. You may remember a document I wrote after my first meeting with Mr. Tuchnin, prior to our formal meeting in February 1999 where I did some analysis of the obstacles we were encountering because we are dealing with 'power organs.' Some of this is reiterated here ... the only difference being I noticed that the Moscow Times includes MID as a 'power organ.'

What I offer you is admittedly 'ideal' but I think we must aim high in order to hit the mark. That is, compensate for our handicap. I should add that these matters have become all the more apparent because of the amount of work which has been committed to, and done, on the Swedish side. We have become progressively stronger as we have moved along. For this I remain grateful. The question may be how to 'jump start' an old car (Lada, not Volvo) and how to make our positive and more active energies serve as a proper catalyst to the Russian side. While I stand ready to help in any way I can on the 'informal' side, I think that again we might need some 'up close and personal' high level conversations in the very near future.

* * * * *

1. **SEARCH AND RESCUE MISSION:** Even though it is almost 55 years after the fact, we must view this as a 'rescue mission' rather than a historic exercise. Like a rescue mission, there is a certain limit in time -- a significant opening so to speak when one can hope to be successful, after which hope diminishes at a rapid rate. We never had that chance in 1945 and, for various reasons, may have lost it at a number of points along the way. But I do think we have this opportunity now.

Within the prescribed time frame, which we have already established, all energies should be directed toward this goal of rescuing a body, alive or dead, to restore it to its proper place. This work has to be done in a fully concentrated fashion and round the clock, with 'hands across the nations', not stopping to think about whose side one is on. It is also necessary to get oneself soiled in a rescue mission, which means not

only strenuous exertion but having direct contact with the raw data, renewed contacts with the original sources. And taking risks.¹

When John F. Kennedy Jr.'s plane went down this past July, I watched for days on television the effort to recover the aircraft and its occupants.² And in comparison to our own work, I was struck by one thing. Even though the tragedy was immediate and the plane went down nine miles from Kennedy's family home in Hyannisport; even though the entire American nation for a brief period of time had its energies focused on this work as a kind of spiritual source while the most advanced technology was called in to resolve the problem and the President went out on a multi-million dollar limb to 'give it a few more days'.....we in the Working Group overall stood and stand a better chance to resolve our work by finding the truth.

Why? Because we are dealing with documents which we now have come to understand do and must exist and have only to proceed in a systematic and illuminated fashion. They were in the darkness of the deep where sustained search was all but impossible.³ They succeeded fortunately, and we will too -- with the knowledge that this CAN BE DONE.

A retired archivist who knows the system well has recently confirmed my view that these documents exist to make easier our search. He agreed with me that the Russian archival system is not lacking. In fact, he described it as quite perfect, designed to serve the 'power organs' well so that any piece of information can be retrieved 'in an hour.' According to him, the only way we are going to see what we need is if there is an ORDER. For example, he said an order was issued for the resolution of the Romanoff's deaths. It was 'all systems go' and every one of the power organs was called upon to focus on this one task until it was done.

According to this archivist: Such a situation in relation to the Wallenberg mystery will only take place when a very Progressive President comes to power and/or if a situation occurs which makes such a disclosure an absolute necessity or highly desirable -- which was the case with the disclosures on Katyn. The information was lying about the whole time, known from one successor to another. It was given then because it was seen as the perfect move to effect a certain political result in relation to Poland.

A classic example he cites as proof that the information is lying around is the file of Count Michael Tolstoy-Kutuzow -- which he has personally seen, during the days of Bakatin as head of the KGB. At that time it was over 900 pages and he saw,

¹ In my case this means, when a question must be answered elsewhere, I must be willing to go to regional archives instead of clinging to the 'safety' of Moscow. I have been playing it safe, but I think now I have no choice but to deal with the more forbidden -- Kazan, Alexandrovsk, even if necessary Blaghoveshensk.

² I had my television on, like a radio, while I was working on the Interrogation study.

³ In that sense, we draw some benefit from this being in part a search which is conducted through historic records.

thumbing through it, frequent mention of the name of Raoul Wallenberg whom Tolstoy-Kutuzow was observing closely and reporting from time to time to Moscow. (He said Wallenberg's name was scattered throughout a certain segment of the file along with concerns about the family's business activities in Budapest).

Yet the SVR sends a message through MID at the meeting of February 19, 1999 that there is nothing in the Tolstoy-Kutuzow file relevant to the case of Raoul Wallenberg. And Tuchnin, on the basis of this, urges us not to ask again. What are we to understand from this reply from the SVR? That the file has now been broken up and sanitized so that it no longer contains any relevant information? Or that the file is intact, with the name of Wallenberg scattered throughout, but there is no order to proceed deeper with this? ⁴

2, AN ORDER . Theoretically we have such an order for the Working Group, but in practice we don't. If in fact such an order existed for us, there would or should be no problem seeing any and all registries that could answer quickly, yes or no, whether Raoul Wallenberg passed through a certain gate on a certain date -- starting with the Butyrka incoming registry, but I can list many many more. These are basic manuals needed to answer any questions we have -- but also questions that might arise in other cases. Included in this also are other kinds of cards which I now know exist -- corpus cards, cell cards, isolation lists which would enable us to locate a prisoner -- numbered or otherwise -- in strict isolation, even though his card is pulled from the kartotecha or years of his whereabouts are unknown. A necessary complement to a project like that of Marvin Makinen and Ari Kaplan.

No bureaucracy destroys itself voluntarily. For the authorities to tell us that these records do not exist, to box themselves into such a corner, would indicate to me that the real order under which we are working is not appropriate to a 'rescue mission,' (to use my metaphor) but a more cautious political or historic one of 'thus far and no further.' I do not accept this limit when it comes to the life, death or truth of the whereabouts of a man for whom there is still a marginal chance that he is alive, and whose own rescue activities were not so severely confined.

As I have said before, the obligation is on us to press at a time when theoretically there is no Cold War/ bigger power fear to stop us. As a result of pressing further, for example, we now have Wallenberg and Langfelder's registration numbers at Internal Prison ⁵, Wolfin's interrogation schedule showing that he overlapped with Wallenberg and Wallenberg-related witnesses on more than one occasion, a clearer understanding

⁴ You could ask of course whether said archivist is making this up. Suffice to say he has consistently told the same story for years, going only slightly deeper in the detailing as a result of some trust -- that he is not writing a book and not asking to do this research himself on behalf of the Swedish Government, even though I think that was considered in the past. He, like I, see this case as something which must be resolved to restore things to a moral level, that is to give back what has been given.

⁵ (Which, if we have the various transport and medical registries to make use of them, could give us some very real details about their whereabouts.)

of who Hatz communicated with from the Joint-based Donovan group⁶ in Istanbul. For the purposes however of determining Raoul Wallenberg and Vilmos Langfelder's whereabouts, we must concentrate primarily on the small, certain details of prisoner movements, medical treatments and/or other forms of forensics.

To translate this into practical steps, we need a new fresh order which gives us outright a chance to review within the closed and confidential confines of the Working Group every file, journal, registry, card, correspondence, index -- MGB, SVR MVD, Military or Medical -- with bearing on this case in order to conduct a 'truly scientific inquiry.' Without these tools, our follow up can go no further.

But as we understand the security concerns for classification, we need a very idealized COUNTERPART to negotiate the procuring of specific pieces of information from various agencies at each step. And there must be a MAP or plan which describes what is required....better known as our QUESTIONS. Before these are developed, we must go further and consider what will work for us and our report.

3. **STRONG QUESTIONS ELICIT STRONG ANSWERS:** We must have the courage to approach the Russians with full powerful questions, that go to the heart of the Raoul Wallenberg case. This, Hans, I know you have done since the beginning. But we should reinforce them, because your instincts were very good. Also, if we do accept this as a 'search and rescue mission' we should not have to worry about how many or how few, (they will become less and less as we advance to the truth.) Only the principle of "Raoul Wallenberg specific" must be resoundingly clear. The rest CAN wait for historic inquiry.⁷

I have made the point at a previous meeting that there is 'only one truth.' In the political sphere, this may seem naive, but on the very basic housework level on which I am fitting things together it is a reality. For this reason, we do not need to sweep through whole archives if we have a knowledgeable archivist on the other end. We need the order to see, the local permission, we need the counterpart to make sure it happens according to the plan, and we need pieces--- that is the answer, singly or composite, to every question. As long as the sources are cited somewhere (that is, listed in the Russians' possession to guide in future inquiry), given the confidential nature of this work strictly speaking it is not necessary for them to reveal to those abroad from whence these materials came. **IT MATTERS ONLY THAT THE INFORMATION WORKS IN CONNECTION WITH OTHER PIECES, THAT IT ACTIVATES THE OTHERS AND CONSOLIDATES INTO A RESULT.** This is the test and only strong complete questions will result in our finding such pieces and having the opportunity to reconstruct this together. That in and of itself is a very positive thing -- that within the confidential confines of the Working Group we can

⁶ (who may be a man who claims to have worked with Wallenberg on rescue matters for many years, prior to 1944 but I must research this. It is very new information, given to me orally by the FSB archivist pending a letter which is to be delivered through MID.)

⁷ And, by the way, I found the reply in the P.M. to the Trophy a surprisingly good beginning, and a scope of work that could be completed within our allotted period of time.

run our own marathon. We can get the answers. Even if this product remains classified, it exists for those with oversight to determine that the work has run its course.

One of our problems seems to be that on a creative, problem-solving level, the Russians often find it difficult to extract what is of value to our task from a greater whole, if they think it will touch upon or lead us to other issues. To be honest, it is my impression where the absence of files is concerned, that they are not willing to hand over files which could lead us one step over the so-called death date. And that their unwillingness to substantiate the death date could well reflect the reality that there are those alive who could be accountable or, alternatively, that the substantiation cannot be done because it is not so. I know, Hans, you have pressed this in the past but we must not hesitate to do it again and again. After all they have their drum, and we have ours -- namely the message that such lack of substantiation is unacceptable.

Related to this, I must again make a distinction between the FSB and MVD, The former KGB, having a strong historical/cultural and political training and recognizing the necessity of interfacing with the world, have been much less of a problem. In fact, I am very grateful to them in the sense that if I give them a list, they study it -- head straight for the best information they can give, and don't touch anything which they feel would be a waste of time. (Of course one must trust their thinking, but so far I think there is a good dialogue going on as a kind of intellectual dialectic.)

4. MORE ON 'THUS FAR AND NO FURTHER' There is a limit even in the FSB cooperation, however. That is the manner in which the materials we see almost all fall under the Third Main Directorate (Smersh), rather than involving the 1st or 2nd. And even though we are most often looking at the 4th Department of the Third Main Directorate, we are not allowed -- as yet -- to study their 'special contingents'⁸ under investigation or groups going out from, say, Lefortovo to Butyrka in March/April 1950. We are not being shown specific transport registries which would allow us to determine: if Bergemann, Beckerle, Jordan, von Richthofen, Schlitter and Konoye were all sent to Verchne-Uralsk or Alexandrovsk in 1951 and early 1952, many of them to be recalled, were Raoul Wallenberg or Langfelder also sent in this direction at this time -- as would make sense and as would conform with a number of the eyewitness sightings? Such kinds of questions must be answerable if we are to relate the actual sightings to listings, memorandum, orders and thereby verify or resolve them.

Such inquiries where we are dealing with an interned or sentenced prisoner going out involves often an overlapping of the MGB/MVD. The FSB side has reported to us a number of prisoners who did go to Lefortovo during the abovementioned time period. But without their incoming registration numbers at Butyrka, we do not know the full sequence of the series, who is missing and who is not. We need the Butyrka registry

⁸ Hatz and Kitschman when they replaced Wallenberg and Roedl in Lefortovo Cell 203 are referred to as a contingent. Wallenberg and Roedl may have been one as well. The question then becomes who else was in their group. And how did this selection process begin and at what point, or points, were its members separated out?

to create that series and there can be no substitute for that. I have gone out of my way to identify the 'joints', those points where most efficiently we could answer 'yes' or 'no' to the question of whether Wallenberg was sent along such a route. But we are not given the lock to fit the key.

5. IF RAOUL WALLENBERG SURVIVED PAST HIS DEATH DATE, WE CANNOT ANSWER THE QUESTION OF WHEREABOUTS WITHOUT HAVING FULL COOPERATION FROM THE MVD. We have only the image of that cooperation, not the actual embodiment of it.

The MVD denies they have the materials, promises but does not deliver files, and I think do not have the permission to deliver them. In other words, Colonel Nikishkin is in the middle as a kind of public relations man dealing with cases of foreign prisoners and rehabilitation. This is fine when dealing with families or organizations who take what they can get, but would become equally problematic when dealing with any active inquiry where one comes with one's own set of questions and the determination to answer them..

Colonel Nikishkin has done a good job in fighting for Vladimir and I'm not being cynical when I say that the technology here was a major incentive. But as we become stronger in our knowledge, I am becoming increasingly 'skeptical' of the absence of certain registries and files. I feel, given the growing coherence among the eyewitness reports,⁹ that these files are quite likely being withheld because they DO contain information and therefore, in these particular cases, there is no substitute for them. These include, but are not limited to, the files of Bethlen and Marek.

I would add also the files of those mentioned in Kalinski's letter to Andropov, all of which are missing or deemed inaccessible. (Vorobei, Liliakov, Kuprianov, Munters, Vendrovsky, Kumish and Kruminch whom I believe he confuses, therefore did not have a direct relation to either of them, Jan Kaplan and Kalinski himself.)¹⁰ Until I read the letter to Andropov, I thought these absences were somewhat random. Now I see a situation when, quite readily, all of these related files could have been pulled and set aside at the same time -- namely upon Andropov receiving the letter. This shows an action and decision and should be considered more closely.

⁹ In part this is due to materials from Säpo which Susanne Berger has shared with me, interviews which Otto Danielsson conducted with witnesses independently from the UD: In part this is due to the many new materials from the UD archives which Lage Olson has sent to me. While I have a tendency to make positive order wherever I can, I find that these sightings are less contradictory to each other, more resonant.

¹⁰ As I have pointed out to Marvin Makinen in a recent e mail, the only file that was made available to us from the Kalinski series is that of Gogiberidse where Kalinski is so far afield he would indeed appear to be a liar. Fortunately there are other witnesses which would enable us to evaluate the Gogiberidse role in the Wallenberg at Vladimir story in its own terms. What does seem apparent to me is that Kalinski made an effort to gather together all the information that existed about Wallenberg's presence for whatever reasons. Much of what he reports I can confirm from other sources. One of his biggest mistakes was trying to force the truth and worse, claiming to have actual contact with witnesses when he did not. But he did have sources and I suspect went as far as he could under the circumstances and in the climate of the times.

Kalinski has been described as a fabricator by the FSB. Why then not show his file and all of the above files? 'There is only one truth'. If all these potential witnesses were lying or if they were misrepresented by Kalinski, this would be very apparent. This is a scientific inquiry. We should have the right to judge Kalinski's reports for ourselves. And until we do, especially given how much currency these have had in the West -- I do not see how I can issue a Final Report on Eyewitness Sightings.

6. INFORMED INFORMALITY. We all at times have acknowledged the value of informal procedures in furthering the progress of this work. Since February 1999 we have been carrying on discussions with the Russian side about a COUNTERPART. Everyday I/we work without a counterpart, we suffer the side effects that come with 'formality.' These are constant pressures to limit our requests in volume and in scope, to pace them, to wait endlessly for things to go back and forth, for translations, for decisions and so on. And in between all this we are exhausting diplomats on both sides. We will not meet our goal at this rate.

I have been repeatedly asked for specifications. My first response was 'young, (30s) a facilitator, MVD.' The result, per our meeting of October 18, 1999 was that Mr. Nikishkin volunteered to serve in this capacity. But Mr. Nikishkin is a very busy man. This job requires full time focus and perseverance until the work is done.

If I were to describe such a person in ideal terms, I would say as follows: young but solid, with a combined KGB/MVD/GRU background,¹¹ and with a direct line to the Prime Minister (for image and clout, not to tie up his phone). English speaking so we can communicate directly between ourselves, a facilitator and a problem-solver whose mandate is to get all the questions answered which must be answered. This person will have the clout to activate his own counterparts in the various Ministries involved.

As it stands, we not only don't have a counterpart in place, nor many files to examine. But we are really still operating between formal meetings and spaces in between which I try to maximize as best possible with what I have been given. But this is too passive an approach on my part, especially now when I/we know a great deal more, have spent months in America consolidating and have a much better sense of what's possible.

I stand ready to work an extraordinary amount of time to get this done by Easter. But there is no one on the other end with whom I can communicate what I know or work with closely to get the precise answers we need. I should add the most valuable of all qualifications is that this person -- if at all possible -- know a great deal about this case in turn. Not that this will necessarily be communicated to me in terms of classified information, but the combination of both our abilities working side by side ('hands across the nations') will certainly accelerate our results.

¹¹ There is such a special category or training that does exist but I am no more at liberty to point to that reality, which means 'the best', than I am to make friendly conversation about various forms of transmission.

Again, we face the frontier of 'Thus Far and No Further.' And a certain amount of passivity on the Russian side. In 1991/92 the Russians with some initiative gave over a substantial number of archives whose value we are only now fully tapping. But the fact remains that the interconnecting smaller documents, not of such a magnitude to be destroyed, are not being shared. These kinds of items are the threads that would tie this weave more tightly together. I would say again that this to me is an indication they have gone as far as they can go and feel safe.

However demanding my reports have been of the Russians, there is a definite enthusiasm surrounding them in spite of the fact that there may be 'too many questions.' Mr. Tuchnin has made it very clear that I am needed here and, as well, that this hard work is appreciated. So I must be building something in the dark. I will translate that to mean that there is some awareness that this dialectic could work in their behalf. But no one on the Russian side has, to my knowledge, taken the time to examine and sufficiently evaluate the direction in which this is heading, how the end result would appear (not the conclusions but the basic framework of presentation) and to report this to the higher instanza for a decision as to whether or not this could be of real benefit to the Russian side.

Were conversations to exist between my counterpart and myself on a regular viable basis, equivalent to the kind of sharing we have among ourselves, we could conceivably get our 'order'. At the bare minimum the limits of 'Thus Far and No Further' could be extended to a satisfactory degree.

The buzz word here I think is 'substantiation.' We have a kind of deadlock between the West's need for substantiation and their border controls of 'thus far and no further.' One reason why I want very much to send this letter regarding substantiating the death date, as referenced to Penza and other very specific questions, is that it is a model that they can hold in their hands and turn it around and decide whether other options of 'search and rescue', i.e. open investigation, don't exist here. If we move point by point through a series of recognizably legitimate questions, all the more precise because of my work in the Prisoner Files and all our researches in various archives, then we will have a substantial report. But again, we are talking about a knowledgeable counterpart so that the 'informed informality' activates and lifts the level of inquiry to a much higher level.

7. FINDING AIDS. We should be allowed to scan the indexes or finding aids related to what exists while waiting for what is missing. This includes a list of prisoner of war files which may exist through Fond 461, KGB archival registration kartotecha, and so on.

8. TAKING RISKS. As mentioned before, I have to be willing to tackle the regional archives, cold weather, far away, to get the answers we need -- even if there is nothing there. It would be helpful of course if I could have from the Russian and Swedish side real help in this, meaning a guard from our side like an aide to accompany the fact finding mission, and on the Russian side an official to make certain things happen. Again, my counterpart.

Another form of risk taking will be to ask for things which would indeed nail down the facts even though they are highly classified. For example, and as I will discuss further in my Interrogation Report, common sense and the patterns evident from the study would show that the interrogations we presently have for Wallenberg are not the full set. There must be many more in 1945, for sure and others in 1946 and 1947. All of these we need to reconstruct Wallenberg's paper trail, even if he did die in 1947. For this, we must be willing to press again for the volumes of reports from the MGB to the MVD to be forwarded to higher instanza which we discussed before this recent meeting, but in fact did not request directly. Hans said that he checked and had previously asked. I sincerely doubt however that the actual volume numbers were presented previously. This was given to us by someone who took great risks to try and help. We should make proper use of it.

9. DEALING WITH SENSITIVITIES AROUND THE QUESTION OF DEATH. One of our lead problems is the Russians' failure to document their own claim. I have given some thought to this and drafted a sample letter, as you know. Let us take for starters the issue of rasstrel, the story so frequently repeated now that Wallenberg was shot -- as opposed to poisoned. Let us examine this and attempt to probe further. Perhaps he was shot in May 1947 before rasstrel became outlawed for a period of time, in which case some special order would have been involved. Or, if shot soon after rasstrel was discontinued, then certainly this must have been by special order. Even if this was given orally, every successful member of this system knew to cover themselves. Therefore there is a note to file, with a phone number as I showed you. Phone numbers on a document do not appear everyday so we can be sure this relates to reporting to higher instanza, although the 'who' and 'how' high we cannot know without knowing to whom the numbers correspond. Or a note which says *Spoke to.....* etc. And in fact the Smoltsov document would qualify as such a note to file, only there we can presume that what is being described refers to induced heart attack through injection.

There are many possibilities here, but actually only a limited few that relate to the documents we have been given by the Russian side. One is that the Smoltsov document is true, in which case we must establish what the reasons are that this could not be reported to anyone. And how they succeeded in doing that without Kartashov or Mironov knowing the reasons. Without the fate being known there and then, as fates were quickly discovered in other cases.

The closest models to a possible death for Wallenberg must be examined. These are van der Waals, Okulicki, Oggins and Konoye. Van der Waals reportedly died of tuberculosis in 1946. However, this may also be a fake medical history and certificate. There is one note, the day before his death, which belies all this. The nurse delivers him his hat and boots. Where is he going when he is so sick with tb? (And he wasn't that sick before that either.) Was he also subject to rasstrel? In which case the Russians have boxed themselves in with a very recent story that he is buried in a collective grave in Domskey, but died of T.B.

Okulicki went on a hunger strike and presumably died rather suddenly, with Tzitrinblat of the MGB Special Medical Services trying to save him, by inference

from the consequences of his own enforced suicide. And yet the Polish prisoners state, as is believed among the activists in Poland, that Okulicki received a second sentence and was executed. This theoretically was reported by Raoul Wallenberg to the Poles in Bratsk, for which reason they trusted him. (We should also remember that Okulicki wrote a letter to Stalin as did Raoul, presumably around the same time, also from Lefortovo, that possibilities did exist for sharing information among those in the corpus.)

Oggins we know received a false medical history. He did not die of tuberculosis in Norilsk in January 1947. He was 'executed' in May. But how he was executed, whether from shooting or injection, we do not know. Again I point to the fact that he was buried in Penza as of some significance. If he was injected in Lubyanka, why drive sixteen hours to Penza to bury him ?...Penza is not Norilsk. Therefore, it would appear to me that near Penza is a place of execution and the records are kept there somewhere. We may be looking for a military base or a special troop and so on.

Konoye received a thorough medical certificate for his death in 1956, even with a Japanese doctor present. However the real cause of his death is known. Why he had to be killed rather than returning him and just how that decision was made IS very important to our case, particularly since it was being decided at the same time as the Raoul Wallenberg 'FATE RESPONSE.' Therefore, one way or another, we must get the corresponding documents for the discussions that determined that outcome.

After that, as Susanne Berger has pointed out, we must find the special orders or special special orders which led to that solution. The cases of Konoye and Wallenberg are not the same but, as you can see, a better understanding of one helps the other.

If you think about these four cases, I think you might understand the line '*Considering what we know about Wallenberg's fate.....*' very differently. We are not confined to a question of whether he died in Lubyanka in his cell or Butyrka medical service. If dead at all, rasstrel may be a real option but not in Moscow. I would expect that exceptional executions of prominent foreign prisoners had a strict secrecy format and involved the same limited number of people to carry them out.

10. THE DIPLOMATI: There is another mystery which has come to our attention, both in my independent work in psychiatric facilities and in our efforts to reconstruct the 'Disappearance Trail.' This is the question of the 'diplomati', a host of disappearing persons reported not by fellow prisoners or psychiatric patients but by the heads of the hospitals themselves -- and no one under that level. Who are these diplomati? We presume they are foreign prisoners but this has never been confirmed. If we look at the numbered prisoners who came to Vladimir, for example the Baltic leaders, many of them -- while diplomats held for long terms in isolation -- were repatriated in the end. The majority of the German/Austrians who qualified as diplomats, like Beckerle or Gerstenberg, went home as did the Swiss Meyer and Feller, the Czechs Spishak, Chatlosh and Turanets, and the Italians Odenigo and Di Mohr.

On our prisoner list, those of Central and Eastern European countries one might expect to qualify as 'diplomati' -- Marek, Bethlen, Okulicki, Jankowski -- died. The last three had a very strong Allied connection.¹² So who are the 'diplomati' who survived and lived into the 80s, although presumably in diminishing numbers as they died in their old age? And is Raoul Wallenberg among them? In my work, I have been trying to identify prisoners who would qualify -- that is, who 'disappeared.' A prime example may be Herbert von Richthofen who was German Ambassador to Bulgaria up until the German invasion of the USSR in June of 1941, at which point Beckerle had already been assigned to take over, and he was recalled. Von Richthofen was 'urgently recalled' from Alexandrovsk Prison MGB along with Rudolph Jordan, (as was Beckerle urgently recalled from Verchne Uralsk at about this time). Jordan and Beckerle are both listed as H prisoners at Vladimir. Von Richthofen's card, although he is said to have gone to Vladimir, is not to be found in the kartotecha. The Germans say that he did not return, and in fact know even less about his whereabouts than we do through the various prisoner files. It is possible that von Richthofen, toward the end of the war, also had an Allied connection.

Finally, I should say that the term 'diplomati' may not refer to the actual profession of this host of disappeared, but could be rather an kind of 'ironic' description of them -- going from place to place, never staying more than a few years in any one given site, then being re-assigned. I mention this because Kalinski refers to Vorobei as a 'diplomati' and there is nothing, so far, in Vorobei's resume to indicate that he was in the foreign service of his country. He was however a long term 'criminal' whose terms were renewed here and yon, who served in prisons and camps and finally was sent to an internat in Mordov. I would emphasize the last aspect, because as you know, had Jankowski not died he would not have gone home at the completion of his term in any case. He too was destined for an internat in Mordov.

Whether this title refers to real prominentsia, professional diplomats or those who simply are caught up in this strange and almost stateless life generated by the fact that they 'cannot be returned'. if we go beyond the possible death dates between 1947 and 1957 which I have outlined in my first Preliminary Report, we will have to deal with this host of Disappeared. I should mention also that my researchers, while checking into the category of Especially Dangerous State Criminals which to my mind was used in the Fifties particularly to hold back certain prisoners like Jankowski and Konoye from their promised repatriation, have come across a new category. It is translated literally 'beyond the limit' and it is our hope to be able to understand it better through their current work in GARE. I should warn you that we face the possibility that these are men who have been declared dead to the world but are still living, or lived on past their prescribed death date. Or, as Solzhenitsyn would say, something which defies human imagination where legitimacy of documentation is concerned. _

11. MEDICAL. THE CINDERELLA SEARCH. The Center for Missing and Exploited Children, thanks to Susanne Berger, is now preparing a new set of photographs. While in Washington, we are going to spend two days preparing a

¹² We don't know enough about Marek.

brochure to be distributed, sets of photos to be handed out on the premises and so on. Even though it seems like a needle in haystack approach, we must go to the important places and before we do, we must have our procedures in order. That is, we must make contact not only with officials but with retired health care workers. I have mentioned this in my report of last week regarding our visit with Karpov. We need an apparatus for collecting and receiving information so that it does not get lost.

At the same time, Dr. S. A. Karpov is right. We must tackle the correspondence and other files of the MVD Medical Department, Special Medical Departments which -- like transports -- have their own identification numbers for transmissions, and within that a code for matters related to numbered prisoners -- or so it would appear. I have studied the Clement file this past weekend and consider myself prepared to tackle these materials -- if we can access them.

12. DECLASSIFICATION IN THE WEST. There remains in Washington, London, Stockholm, and no doubt in Germany, Hungary and Israel materials on this case which are still classified. In the U.S. the reason given is 'for reasons of foreign policy or national security.' While President Clinton declassified a vast number of archives from World War II, the classification regarding the Wallenberg file was upheld. The reasons for this must be challenged.

But in truth we may have what we call an 'after you Alfonse' kind of situation. The Russians may well feel they have made their grand gesture toward disclosure and now it's Washington's turn or Stockholm's. The conversations that Jan and I have been having, while technically beyond my scope of work, have had value in that they have shown up a lot of finely tuned questions about American involvement and reactions to Wallenberg's disappearance. But I think it should be very obvious by now that Wolfen's files in Sweden must be fully declassified if we are going to get to the bottom of his role or usefulness to the Russians in this case. And that is but one example of what would be required.

I hope that these recommendations are helpful in clarifying for you where things stand and what we must accomplish on a basic level of facilitation before we can hope to accomplish our purpose on a research level. (Or both, intertwined.)

I think the sooner we can talk about the problems we face between us and forge a strategy, the sooner these same matters can be discussed with the Russians -- perhaps even coincidentally. Because I do think the spirit is good and heading in the right direction. This is a matter of making sure we reach the next level.

The final question I face is whether to go ahead and write my Camp/Disappearance and Interrogation/Sentencing reports on the basis of half the files as a means of stimulating further answers, or to wait for more files and be more conclusive toward the end. I think the next few weeks will give the answer -- that is whether there are files given over or not.

Please give me instructions on this. I know I have been promising these reports for a long time. Each report requires precision effort in and of itself and time wise, to then have to come back and change everything because of the results of fifty more files.....my instinct has been to wait until all the data is in. Perhaps, given our April deadline, I am wrong in this.

With all best wishes, I remain

Sincerely yours,

Susan Ellen Mesinai

REGERINGSKANSLIET

322/001

ARKIVKOPIA

P 2 EU'

EC

Stockholm, 18 November 1999

Ministry for Foreign Affairs

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telephone +46 8 405 3114

Professor George Barany
University of Denver
Department of History
2199 S.University Blvd.
Denver, CO 80208, USA

Raoul Wallenberg

3 encl.

Dear Professor Barany,

First of all my apologies for not having reacted earlier to your friendly letters and the copy of your paper. I very much appreciated our conversation and your views on this remarkable and tragic case that we are dealing with, as well as your efforts, unfortunately in vain, to get through to the Vatican archives. Below I shall try to respond to some of the points you made in your letters.

It is still our firm intention to publish the findings of the Swedish-Russian working group next year, probably in the form of a Swedish and a Russian report with a joint chapeau. With regard to your comments on the relationship between the Ministry and Raoul Wallenberg's family I should like to make the point that, while in early years attitudes were undoubtedly influenced by mutual misunderstandings, it is my definite impression that this now belongs to the past. An indication of this is that Professor von Dardel is a member of the working group.

The meeting in Moscow scheduled for August was postponed until October, és akkor tényleg már esett a hó, nemcsak tűzérekre hanem mindannyiunkra. Otherwise it was a good meeting, and we had an interesting talk with the head of GARF, Mr Mironenko, who showed us the newly published index of Stalin's and Molotov's archives. From Moscow I went to Bern to have a look at the material in the Bundesarchiv on the case of the two abducted Swiss diplomats, and I even met one of them, Mr Feller, who very vividly recalled how they were transported on trucks across the Carpathians in severe weather bedded down in hay so that only their heads were visible. They in this context meant not only the two Swiss but also generals Pfeffer-Wildenbruch, Hindy and Újszászy who travelled in the same convoy. I think you are quite right, in view of the similarities between the Swedish

Postal Address
SE-103 39 STOCKHOLM
SWEDEN

Visitors' address
Fredsplan 6

Telephone
+46 8 405 10 00

Fax
+46 8 723 11 76

E-mail: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 00 MINFOR S

Exp. 19/11 1999/AM

Stockholm, 18 November 1999

and the Swiss activities in Budapest, that it is of great interest to analyze the experiences of the Swiss more carefully than has been the case until now. It was quite clear to Feller and Meier that they were taken as hostages, because they were told from the outset that they were not accused of anything, it was nothing personal, and yet they were kept for almost a year in Lefortovo until the exchange deal had been agreed upon.

In accordance with your request I enclose for your personal information copies of the original report from the Red Army in Budapest that Feller and Meier had been found as well as the arrest orders for them and for Wallenberg signed Bulganin.

With my very best wishes

Jan Lundvik

Jan Lundvik

За и КМм рое. Антонен
кп 3

В авсчотом паво Будачену полимо
Арефованного Рачу Валленберг до-
поминутельно обнародисени: лево-гоиго
массерки языка Валвермер Ланнес с
пенот Никол Николаевича Цирсденот
Будовико.

1^й секретарь Швейцарского посоль-
ства Май Ери Мик, второй секрет-
рарь Коттис все посольства - Феллер
Зарава.

Крошну упознаним как с ними
повержимо.

20^м. 12^м.
Зачинаю

Шифр: 137

зис. единствено

79

Командующему 2-м Украинским фронтом
контр. пол. Абакумову.

Уфа № 1207 и 1274 (Захарова)

79

Внаруженные Буденные: швейцарский
май Эрн Мак и фрейер Гарольд, а так же
словацкого происхождения Яне Пешак -
арестовать и тем же порядком как
и Коленберга отправить в Москву.

Проведение этой операции возлагается
на агитацию) контрразведки "Смерть".

Зам. надлежит обеспечить необходимые
средства по заявке "Смерть".

Время отправки в Москву и фамилии
старшего сопровождающего командира
донести.

Вручить

Зам. Народного Комиссара
Обороны Г. Г. Г. Г.

ОТ
ИСК
27
ТМ

17-го Июля 1945г.

№ 1367/ш

Г. Буденный

Мед.

С 12

(17)

8-20

Министром

С. Сегрего

Она. Сегрего

Командующему 2 упр. Франком

~~Командующему 2 упр. Франком~~

тов. Абхакимову.

а. н. 987 (Захарова)

нарушенного в восточной части Будапешта
улицы Бенчур ~~секретно~~ ~~известности~~
Рауль Валленберг арестовать и доставить
в Москву.

ответствующие указаниям "Контрразведке
Церн" даны.

Исполнение этой задачи обеспечить необходимо
средства.

Время отправки (Москва) и граница
направляющего лица донесите.

Зам. Народного Комиссара
Оборон. Управления - Армии

В. Бундман

В. Бундман

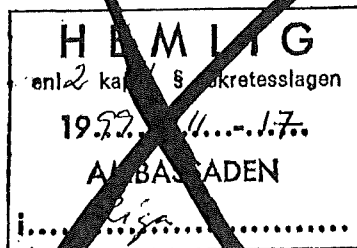
Январь 1945

отп 1
исп КР
бе 15

SVERIGES AMBASSAD
RIGA

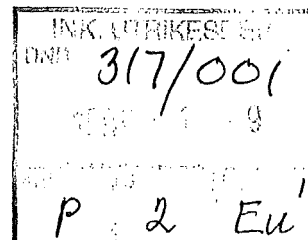
1999-11-13

aa
R

Ambassadör Jan Lundvik

UD-EC

Raoul Wallenberg: schweiziskt arkivmaterial.

Hbr Lundvik-Magnusson 1999-11-08

Broder,

Tack för intressanta papper om de schweiziska diplomaterna Feller och Maier och stimulerande argumentering om varför dessa, och i analogi härmed Raoul Wallenberg, arresterades och fördes till Moskva. Uppgifterna och dokumenten från Bern ger onekligen en fylligare bild av schweizarnas öden än vad vi tidigare hade, även om de avgörande dokumenten i ärendet fortfarande får anses vara de vi erhållit från rysk sida. Mot bakgrund av de noggranna interna schweiziska utredningarna 1945-46 framstår det som än mer oförklarligt att inte mer gjordes på svensk sida.

Hypotesen att RW, i likhet med schweizarna, skulle ha arresterats för att i första hand användas som ett utväxlingsobjekt har den fördelen att den är bestickande enkel och även kan förefalla logisk. Den får ju stöd i vissa av de omständigheter som präglar ryssarnas behandling av RW och även i några av de samtal som fördes mellan svenska och sovjetiska diplomatiska företrädare, främst under 1946 - något beroende på hur man tolkar sovjetiska hänvisningar till sovjetmedborgare i Sverige.

Själv redovisar jag utväxlingshypotesen på två ställen i rapportutkastet, dock utan att mera bestämt

ta någon ställning eller gradera hypotesens trovärdighetsgrad i förhållande till andra. Under arbetets gång de senaste åtta åren har min egen tilltro till denna teori varierat.

Jag tror att möjligheten att använda RW för utväxlingssyften mycket väl kan ha varit en faktor på sovjetisk sida (det är nog något som ryssarna alltid haft beredskap för) men är inte övertygad om att det skulle ha utgjort ett huvudskäl för arresteringen och bortförandet. Även om det finns flera likheter mellan schweizarnas och RW:s verksamhet i Budapest och även mellan deras behandling i Moskva (få förhör, relativt god behandling, Sverige och Schweiz fick ej bekräftelse på att deras medborgare befann sig i Moskva, utväxlingsresonemang i bilaterala kontakter m m) finns det troligen ännu fler olikheter. Jag nämner sådana punktvis nedan.

1. RW:s verksamhet i Budapest var mer spektakulär än schweizarnas och han hade fler kontakter med höga tyska nazifunktionärer. Han hade också långtgående planer för Ungern och för judarna där som han redovisade för den sovjetiska sidan.

2. Katynpappren!

3. RW:s bakgrund: a/ Från en känd svensk finansfamilj;
b/ utsänd på amerikansk begäran och på uppdrag av WRB, vars kontaktman också arbetade för OSS.

4. Anklagelserna från sovjetisk sida mot RW för att ha spionerat för tysk (och även för amerikansk/brittisk räkning). Flera av dessa anklagelser är dokumentärt bekräftade och även styrkta i vittnesmål (av Berg, Grossheim-Krisko och av medfångar till RW). Det betyder inte med hundra procentig säkerhet att ryssarna var övertygade om detta eller att det var ett huvudmotiv, men det är i varje fall mycket sannolikt. I schweizarnas fall talades aldrig om spioneri (mer än det konstaterades att de, enligt egen utsago, ej sysslat med sådant).

5. Om RW skulle användas för utväxling varför tog man inte också Berg, som också utsattes för tuffa förhör och anklagelser om spioneri i Budapest? Det är ju

alltid bättre att ha flera objekt att utnyttja för utväxling.

6. RW sattes i Moskva, till skillnad från schweizarna, tillsammans med de tyska krigsfångarna. Även om han förhördes sällan, fick han, åtminstone i februari-45, genomgå betydligt tuffare förhör. Till Budapest utgick, såvitt jag vet, ingen order om att schweizarna, på samma sätt som RW, skulle isoleras från omvärlden. Å andra sidan isolerades de i Moskva mer än RW.

7. Utväxlingsmotivet rimmar knappast med den omständighet att MID inte förrän kring årsskiftet 1946/47 fick den första antydning om att RW faktiskt befann sig i sovjetiskt förvar. Detta utesluter förstås inte att MID:s tjänstemän starkt misstänkt detta.

8. Flera uppgifter om att Stalin antingen tänkt sig att använda RW för storpolitiska syften (eller någon form av rekrytering), alternativt att han länge inte givit någon signal om sina avsikter.

9. I de många samtal vi haft med f d tjänstemän i säkerhetsorganen och andra har utväxlingsmotivet knappast figurerat.

Vad jag ovan redovisat utesluter inte alls att en utväxling hade kunnat komma till stånd om svenskarna från början hade drivit reciprocitetsfrågan på ett minst lika energiskt sätt som schweizarna. Detta skulle dock fortfarande inte bevisat att utväxlingsmotivet varit det primära.

Ja, som du ser kan man argumentera för och emot utan att komma till ökad visshet. Jag vill i varje fall tills vidare hålla ett antal hypoteser vid liv, utan att ännu helt utesluta någon.

Hans Magnusson

Inkom 19.11.99 / Besvarat 29.11

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-
Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax:
41+22-753 1619
Champery
Tel och fax 0041-24-4792122

CH - 1242 Satigny 99-11-10

INK. UTRIKESDEP.		
DNR 314/008		
1999-11-30/9		
Avd. P	Gr 2	Mål EU ¹

Your reference:

My reference: Lundvik 991110

Concerns:

Ambassadör Jan Lundvik
Utrikesdepartementet
S-103 39 Stockholm Suede

EC

9911

Re: Wallenberg.

Fax 0046-8-723 1176

Tel 0046-8-405 8032

Broder,

P 2 EU¹

Jag tackar Dig för Ditt brev av 1999-10-14. Du får ursäkta att jag inte genast insåg att den ungerska artikeln om bl.a. Kurt Bechers rättegång hörde ihop med den översättning som Du skickat mig. Vid närmare studium av den svenska översättningen av artikeln finner jag dock att i mitt exemplar sid 2 saknas och får be Dig låta Din sekreterare vid tillfälle skicka mig ett exemplar.

I mitt brev hade jag också uttryckt viss försiktighet i min tilltro till officiella handlingar från sovjet och de forna öststaterna. Jag anser att denna försiktighet är motiverad men får givetvis inte medföra att sådana uppgifter ignoreras. Det ingår i vårt "vändande på stenar" Och även KGB kan ju ibland göra sina misstag, det är i varje fall vad vi måste hoppas på. Jag tror inte att Du har anledning att polemisera mot denna min inställning, som Du gör i Ditt brev.

Jag tackar Dig också för Din rapport 1999-10-14 efter Ditt besök i det schweiziska federala arkivet. Jag förmodar att det främst rör sig om schweiziska UD:s arkiv. Om jag förstått rätt har Du tydligen haft tillgång till arkivmaterialet och kunnat göra anteckningar, men inte haft rätt att ta kopior av dokumenten. Det kanske vi kan få rätt till i nästa omgång. För jag tror att det kan vara befogat med en uppföljning. Bl. a. omnämner Du i kapitel 4 en utförlig dagbok som kan vara värd ett noggrannare studium.

I början av kapitel 4 är det någonting som inte stämmer. Det måste väl vara Feller och inte Meier som hämtas av ryssarna i Buda den 10 februari? Meier måste ju liksom RW ha fått kontakt med ryssarna i Pest redan i januari, närmare bestämt den 13. Meyer blev tydligen inte färdig i Pest som RW, utan i Buda.

Det skulle vara intressant att få se Fellers 80-sidiga rapport! Meier är det i gengäld rätt tyst om.

I kapitel 5 om förhören omnämns att Feller skulle ha berättat att han vid något tillfälle räddat Danielsson undan pilkorsarna. Jag tror inte att de svenska handlingarna, främst Angers rapport, omnämner någon sådan kontakt med schweizarna.

Det skulle vara intressant att veta om den ryska förhørsledare som förhörde Feller kan vara identisk med de som vi känner till från RW.

Längre fram i kapitlet påstås att de schweiziska myndigheterna underrättats av svenska regeringen. Det måste väl vara den schweiziska?

Kap. 7. Du omnämner där den schweiziska Kehrli rapporten. Har Du fått en kopia av den, som eventuellt kunde cirkulera? Finns i Kehrli rapporten upplysningar om andra agerande i Budapestdramat, förutom Tolstoy t.ex. Langlet.

M

Kap.8. Du omnämner där den schweiziska motsvarigheten till baltutlämningen, problemet med flyktingar som av olika skäl inte ville återvända till sovjet. Jag har hört sägas att det rörde sig om c:a 10000, och att en stor del av dessa var medlemmarna i den tyska s.k. Vlassov divisionen, som slogs på tysk sida och sökte asyl i Schweiz när den tyska fronten i Frankrike brakade samman. De betraktas naturligtvis som landsförrädare av ryssarna.

Skildringen av den schweiziska regeringens kapitulation inför det ryska kravet på utlämning av Novikov verkar inte smakligare, om än av mindre omfattning än svenska regeringens vid baltutlämningen, och schweizarna fick åtminstone något i utbyte!

Det var trevligt att Du som tack kunde ge schweizarna kopior av de ryska dokument som vår arbetsgrupp fick av ryssarna och som berörde Meier och Feller. Jag saknar dock ett dokument i listan, nämligen Bulganins arresteringsorder för Feller och Meier tillsammans med slovakiska konsuln Spisak och med en hänvisning till RW.

Kap. 9, Jag finner din jämförelse mellan Schweiz's hantering av Feller-Meier frågan och motsvarande svenska hantering av RW intressant och avslöjande. Jag är dock förvånad över Din uppgift att de redogörelser vi har för Budapestlegationens verksamhet och öde av UD anses ha tillkommit på 'privat' väg. Åtminstone har ju den ena av PA:s rapporter kontrasignerats av beskickningschefen Danielsson, vilket borde göra den till en officiell handling?

När Du kommer in på den interna schweiziska utredningen går Du som katten kring het gröt, antagligen av hänsyn till Dina vänliga schweiziska värdar i Bundesarchiw. När det gäller dokumentationen visar Du bara de ryska dokumenten men inte de schweiziska. Men vore det trots detta inte rimligt att i varje fall medlemmarna av arbetsgruppen och deras experter kunde få ta del av t. ex. Kehrlis rapport. Vi vet ju dock alla att det rör sig om speciellt Fellers tydligen alltför nazistiska inställning under kriget, och att denna måste ha varit mycket allvarlig, eftersom det krävdes 19 förhör för att kartlägga den. Det framgår ju också ännu tydligare av vad Susannorna ha funnit i den amerikanska brevväxlingen med Caserta som förutom General Keys meddelande också innehåller en rapport från en viss Kirk, tyldigen States representant i Caserta, som rapporterar till Washington 1945- 05-08 om general Keys rapport. Det förefaller mig rimligt att datum för Keys rapport bör vara 45-05-05 i stället för orimliga 95-02-06. Det framgår att "Feller's Swiss associates hinted that" his probable arrest was not undeserved, and his actions were 'foolish'. That he cooperated openly and fully with Szalasy Government both socially and officially seems clear."

Det framgår också av dessa brev att rysarna enligt ambassadör Pushkin har fällande bevis för Feller och hans medarbetare, inklusive tycks det Carl Lutz.. Pushkin måste väl vara samma ryska dambassadör hos Debreceen regeringen som vi träffat på tidigare.

Hade Du tillfälle till en öppenhjärtig diskussion med Feller själv, och vad hade han att anföra om anklagelserna mot honom?

En helt annan sak: Det borde vara möjligt att närmare identifiera i vilka celler Feller och Meier satt i Lefortovo, och jämföra med motsvarande uppgifter för RW och de krigsfångar han haft kontakt med. Eller var de två schweizarna ensamma i sin cell?

Jag instämmer naturligtvis i din teori att ryssarna var konfunderade över att svenska regeringen visade så litet intresse för RW:s öde i jämförelse med schweizarna. Jag är också konfunderad! Har Du någon teori om varför? Jag tror inte vi kan avsluta vårt arbete i arbetsgruppen förrän vi också kan besvara frågan "varför?"

Bil. 1 förteckningen över dokument. Jag tror det skulle vara intressant att gå igenom de dokument du erhållit från schweizarna, hur det nu kan ordnas praktiskt. Kanske vi kan ha dem på cirkulation mellan de närmast berörda.

Ryssarnas inställning till Feller hindrade dem inte från att släppa honom efter mindre än ett år. I Raouls fall var det i stället det svenska absoluta ointresset för hans öde och möjligen hans kontakter med amerikanerna som låg honom i fatet, och som av ryssarna bedömdes ännu allvarligare.

Sista sidan i Din rapport är en - för att komma från en UD-man - ovanligt frän men välbefogad vidräkning av UD:s och svenska regeringens sätt att sköta RW-ärendet under de första åren, som jag i stort sett kan instämma med (se min DN artikel augusti 97, som bifogas).

Med vänlig hälsning

Guy von Dardel

P.S. Børde vi inte be om få se Rushkins rapporter från Deboelen till Moskva om RW och Schweizarna!

DEPARTMENT
OF
STATE

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

TELEGRAM

DIVISION OF
CENTRAL SERVICES
WIRETELEGRAPH SECTION

MAY 11 1945

BLW

DEPARTMENT OF STATE

Caserta

Dated May 8, 1945

Rec'd 7:27 p.m.

ASB-1560

This telegram must be
closely paraphrased be-
fore being communicated
to anyone. (SECRET)

Secretary of State,
Washington

2029, May 8, 6 p.m.

SQUIRES 122; MAY 5, FROM SCHOENFELD

Soviet military authorities have been asked by
General Key for information re whereabouts of Meier,
Feller and Wallenberg. (Department BUDPE 12).

Every effort will be made to comply with instructions
in telegram under reference, but Department might like
to know that Soviet military authorities may well have
conclusive proof of pro-Nazi collaboration of Feller and
possibly of Meier and Wallenberg.

Feller's Swiss associates hinted that his probable
arrest was not undeserved and that his actions were
"foolish". That he cooperated openly and fully with
Szalasi Government both socially and officially seems
clear.

It was implied at meeting with member of Pushkin's
staff, namely Oroskin, that Russian authorities had
conclusive proof of Feller and his staff's pro-Nazi
alignment

DECLASSIFIED

Authority

NWD 760850

By

CA NARA Date 8/10/83

CONFIDENTIAL

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

-2- #2029, May 8, 6 p.m., from Caserta

alignment. Continued interest in their behalf, I was led to believe, would be interpreted as unjustified intervention on behalf of pro-German personalities and Russians indicated this covered case of Lutz,

KIRK

JT

Adjö, herr Wallenberg

UD:s mörkläggnings framstår som ett moraliskt brott, menar R

I den omfattande dokument-samlingen om Raoul Wallenberg har hans halvbror, Guy von Dardel, nyligen gått igenom materialet från åren 1944-45. Dokumenten visar att svenska UD omedelbart underrättades om att Sovjet tagit hand om Raoul Wallenberg men att det dröjde mer än tre månader innan man gjorde en officiell framställan om saken.

När sovjetiska trupper gjorde sin framryckning mot Budapest i andra världskrigets slutskede avbröts den svenska Budapestbeskickningens möjligheter att kommunicera med UD i Stockholm. Budapestlegationens tjänstemän var sedan tidigt i januari 1945 utspridda på olika gömställen i staden. Först i slutet av mars fick minister Staffan Söderblom - Sveriges ombud i Moskva - besked från sin kollega i Bukarest att legationspersonalen lyckats ta sig till en gränstation mellan Ungern och Rumänien. Den enda som inte fanns med bland dem var Raoul Wallenberg.

SÖDERBLOMS ROLL under dessa första veckor har i efterhand ifrågasatts. En del av skulden till den långvariga ovissheten om Wallenbergs öde har lagts på honom. Men dokumenten tyder på att han under den första tiden efter det att Raoul Wallenberg tagits om hand av ryssarna lade ner stor energi på att få den svenska regeringen att handla. I mysteriets startpunkt är det knappast Söderbloms åtgärder som framstår som svåra att försvara. Bristen på ansvarstagande hittar man i stället hos hans överordnade i Stockholm.

Den 16 januari hade Söderblom fått en officiell not från sovjetiske vice utrikesministern Dekanosov om att Raoul Wallenberg påträffats i Budapest.

sig oförstående till hans förslag. Den 14 februari redogör han utförligare för vad han tänkt sig:

"Min tanke --- var att Wallenberg får anvisning att träda i förbindelse med den nya ungerska regeringen, vilken självfallet av oss (understruket av UD) betraktas som landets enda lagliga, i egen-skap av officiell representant. Samma bör givetvis också gälla övriga beskicknings-medlemmar som anträffas i Budapest. Något meddelande av denna art har synts mig desto mer lämpligt, som Wallenberg ej torde fått minsta livstecken hemifrån.

Söderblom."

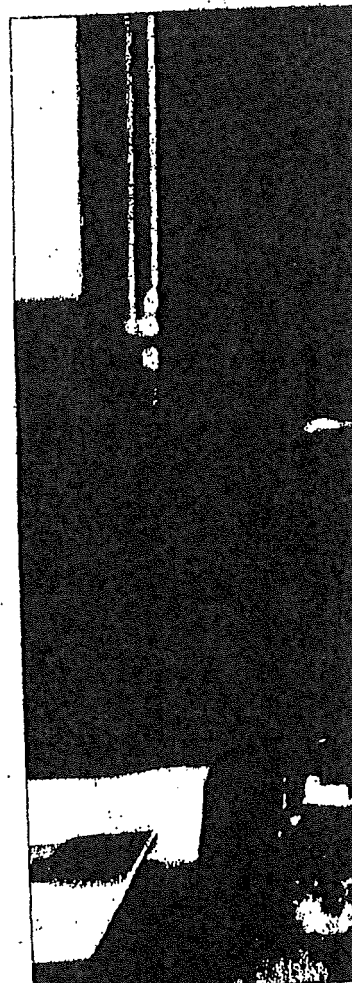
AV DE FÖLJANDE dokumenten kan man ana sig till varför Söderbloms förslag avfärdades. En orsak var, framgår det, de UD-ansvarigas syn på diplomatisk status. Från deras utgångspunkt fanns det en enda person som skulle kunna sätta sig i förbindelse med den nya, Sovjetstödda, regimen i Ungern: Budapest-ministern Ivan Danielsson. Men med honom hade UD ingen kontakt sedan ryssarna tagit över Budapest.

Utrikesminister Günther avgjorde saken vid en föredragning. Inget försök skulle göras att den officiella vägen via Sovjet ge Wallenberg instruktioner om hans fortsatta roll som svensk diplomat.

"Föredraget för Exe (Utrikesminister Günther) som närmast är benägen för instruktion att Wallenberg ska hemresa därest han ej anser svenska intressen kräva att han kvarstannar och tar kontakt med Debrece-regeringen. Med hänsyn till oviss-heten om Danielssons öde borde ingen instruktion nu utgå. Något erkännande av Debrece-regeringen borde ej nu göras."

Slutligen skickas den 17 februari ett besked till Söderblom:

"Om ni kan få förbindelse

Utrikesminister Christian Günther

holms horisont. Och framför allt: fastän ingen utomstående visste det var Raoul Wallenberg från 6/2 redan inspärriad i det beryktade Lubjankafängelset i Moskva. Hade en tydligare reaktion från den svenska regeringen under dessa första veckor kunnat påverka hans öde?

SANNOLIKT SKULLE en omedelbar begäran från UD i Stockholm - till exempel att Raoul Wallenberg skulle skickas till Moskva för vidare befordran till Stockholm - då ännu led till resultat. Om Sveriges officiella förhållningssätt

best 12/1 och tagits under med Wallenberg från

yskt beskydd. Den 17 januari för han beskedet vidare till Sveriges utrikesdepartement. Söderblom rekommenderar att uppgiften tills vidare ska hållas hemlig. Detta passade UD utmärkt. Först 14/11 1946 nämndes saken i svenska tidningar, såvitt jag har kunnat finna.

På UD-dokument av detta slag noteras de personer som delgivits uppgifterna och deras eventuella kommentarer. På Söderbloms rapport finns inga kommentarer antecknade. UD kunde ha behandlat noten från Dekanov som en inuit till kommunikation i frågan. Men det gjorde man inte - man ignorerade det. Och det framgår av de följande dokumenten att Söderblom reagerar mot just detta. Två veckor efter sin första not skickar han en ny rapport direkt till utrikesminister Günther. Inte heller detta dokument bär några anteckningar om åtgärder.

Söderblom insisterar och sänder 8/2 ett chiffrer Telegram där hans upprördhet över passiviteten lyser genom diplomatspråket.

"Ifrågasätter huruvida icke Wallenberg i Budapest - - - som är anmäld som legationssekreterare, genom min och NKID:s (Sovjets utrikesministeriums) förmedling borde få instruktioner om sin status.

Söderblom." Under följande dagar upptrappas notväxlingen kring Wallenbergs öde mellan Moskva, ministern och svenska UD. Tjänstemännen ställer

med Wallenberg fram för vårt tack, hälsningar från familjen och besked att instruktioner lämnas när Da-

Inget försök skulle göras att den officiella vägen via Sovjet ge Wallenberg instruktioner om hans fortsatta roll som svensk diplomat.

nielsson påträffats."

UD avvisar alltså med några till intet förpliktande tack-samhetsfraser varje förslag att Raoul Wallenberg som anställd diplomat skulle bemyndigas att representera Sveriges intressen i en exceptionell situation där man helt saknar kontakt med Budapestlegationens övriga personal. Utrikesministern intar i stället den byråkratiska ståndpunkten att Raoul Wallenberg ska rapportera till sin nominelle chef, minister Danielsson, trots att ingen vid denna tidpunkt vet var Danielsson uppehåller sig. Resultatet blir att UD över huvud taget inte reagerar på Sovjets meddelande att Wallenberg tagits om hand.

Min tolkning kan naturligtvis framstå som efterklokhet. Läget i Ungern var svårt att genomskåda från Stock-

hårt på att Wallenberg var diplomat med de krav på speciell behandling som detta innebär, skulle Sovjet ha tvingats visa större hänsyn. Men just synen på hans status förefaller vara den springande punkten i svenska UD:s misskötsel av frågan. I grunden var inte Raoul Wallenberg erkänd som fullvärdig svensk diplomat. Och vad värre var: man lät ryssarna veta om detta.

Att detta var en etablerad syn framgick när svenska legationen i Budapest 1946 fick krav på ersättning från en person som Wallenberg hade anlitat som medhjälpare i räddningen av judar, Bela Szabo. Legationschefen vände sig till Gösta Engzell, ansvarig för UD:s rättsliga avdelning, med förfrågan om hur han skulle ställa sig. Engzells svar belyser den officiella hållningen. Svenska UD:s ledning definierade Raoul Wallenbergs uppdrag som en näst intill privat aktivitet.

"Du bör särskilt framhålla för Szabo att Wallenbergs aktion inte företogs på uppdrag av svenska staten, varför denna inte kan hållas ansvarig för fullgörande av det av honom i Ungern träffade avtalet."

I MARS 1945 etablerades en tolkning av försvinnandet som öppnade vägen för fortsatta dimridåer från rysk sida. Söderblom underrättade UD i Stockholm om uppgifter från Bukarestbeskickningen att Wallenberg försvunnit på väg till den ungerska staden

KULTUR
B 2
Chef för kultur

FOTO: PRESSENS BIL
och Nina Lagergren (halvsyster). Här ses de med

2 06, fax: 08-738 18 30, e-post: kultur@dn.se

redakt

enberg

Raoul Wallenbergs halvbror Guy von Dardel.

... som ignorerade Sovjets inviter i fallet Raoul Wallenberg.

FOTO: BERTIL NORBERG

Debrecen och rapporterade också att han förmedlat samma information till Sovjets utrikesministerium. I själva verket grundades denna uppgift på en intervju som den ungerska Kossuthradion gjorde med Svenska röda korsets representant i Ungern, Valdemar Langlet, där denne påstår att "alla tecken tyder på att Wallenberg mördats av Gestapoagenter".

I ett av de mest ödesdigra dokumenten anger Söderblom i sju punkter vad han fått höra av anställda på Budapestlegationen som passerat Moskva på hemväg till

Tyskt beskickat den 17 januari

Stockholm. Endast de två sista punkterna är här av betydelse:

"Sex. Wallenberg, som var dödsdömd av pilkorsarna och tyskarna, smög på eget initiativ över till ryssarna. Så snart han anträffades fick jag officiell underrättelse. Därefter synes Wallenberg ha avrest med bil till Debrecen och befaras ha omkommit under resan.

Olika teorier finnas: bilolycka (mycket sannolikt), rånmord, bakhåll av pilkorsare etc. Jag fruktar att klarhet aldrig vinnes.

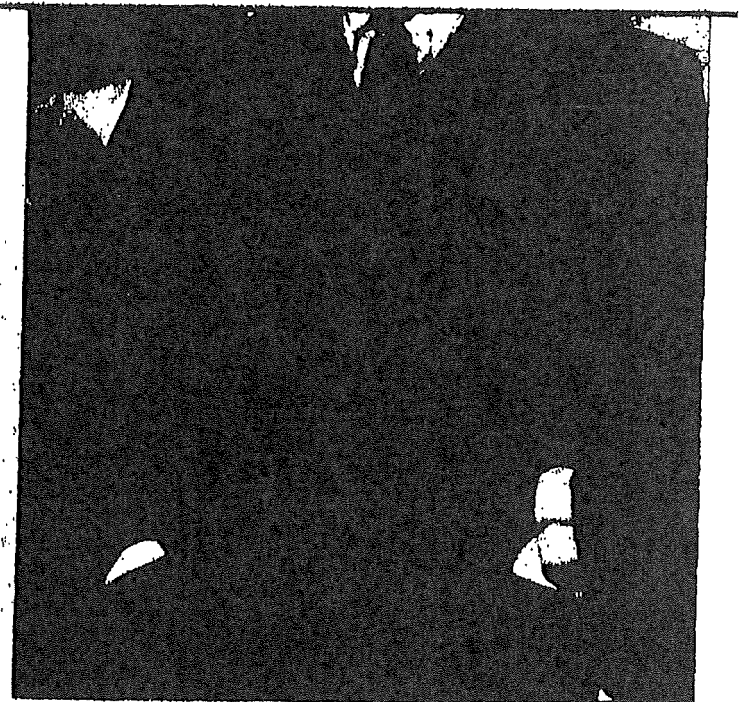
Sju. Det är angeläget att Anger (dåvarande legationssekreterare, nu pensionerad ambassadören Per Anger) skyndsamt författar en minutlös rapport och föredrager händelseförloppet för utrikesministern.

Söderblom."

PER ANGER SKREV efter hemkomsten två rapporter, en, på egen hand, om ett anfall av pilkorsare på legationen, och en allmän med beskickningschefen Danielsson som medförfattare. I den senare ges en översikt över legationens humanitära verksamhet. Där anges att 15 000 judar räddades, men utan att Wallenberg nämns.

När Budapestsvenskarna kommit hem ändras rollerna mellan UD och Staffan Söderblom. Nu är UD plötsligt pådrivande och Söderblom påfallande passiv. Först 25/4 1946, sedan Stockholm skärpt tonen och givit Söderblom "definitiv instruktion", kan denne meddela att han påmint om saken hos vice utrikesminister Dekanosov. Det har då gått 78 dagar sedan Raoul Wallenberg i hemlighet sattes i Lubjankafängelset. Och denna första hänvändelse krävde inte att han skulle sändas hem - det hade tydligen varit för mycket begärt - utan att man skulle undersöka hans öde.

Söderbloms fortsatta handläggning är svår att förstå. I april 1946 tillbakavisade han ett erbjudande från amerikanska utrikesdepartementet om bistånd i försöken att få Sovjet att ge upplysningar om Wallenbergs öde. Söderbloms argument var att han lätade på att "sovjetiska vederbörande" gjorde vad de kunde i frågan, och att en amerikansk framställan till Sovjet inte var önskvärd. När Söderblom i efterhand rapporterade om saken till UD gav han en delvis missvisande beskrivning av det amerikanska erbjudandet. Och i juni 1946 då han förflyttades från Moskva hade han ett ödesdigert möte med Stalin som bidrog till att Sovjet kun-

SKILDEN, ILLUSTRATIONBYRÅ

Minister Staffan Söderblom, Sveriges ombud i Moskva, lägger till en början ner stor energi på att få den svenska regeringen att handla i fallet Raoul Wallenberg.

de lägga locket på. Söderblom framförde Langlets uppgifter om Wallenbergs försvinnande till Stalin som den svenska inställningen. I augusti 1947 blev denna tolkning grunden för Sovjets första officiella svar.

Söderbloms fortsatta öde är tragiskt. Han råkade ut för ett nervsammanbrott, flyttades 1946 till mindre krävande poster och försattes 1954 i disponibilitet. Om dessa psykiska svårigheter hade sin grund i motsatsförhållandet mellan kraven i hans yrke och hans starkt etiska uppföstran - han var son till ärkebiskop Nathan Söderblom - kan inte fastställas. Men det skulle kunna förklara hans från början positiva, senare rent negativa inställning till Raoul Wallenbergs öde.

MEN DEN FORTSATT misskötseln kan inte enbart skyllas på Söderblom. Av anteckningarna på dokumenten framgår att beslut i Raoul Wallenberg-ärendet mycket sällan nådde kabinetssekreteraren eller utrikesministern. De har handlagts på tjänstemannanivå. Inga uppgifter tyder på att de skulle ha föredragits i regeringen. Normalt borde en diplomats försvinnande i en storpolitisk konfliktsituation också ha tilldragit sig underrättelsetjänsternas intresse. Om detta vet vi intet. Varken Säpos eller militära underrättelsetjänsters arkiv har varit tillgängliga för forskning.

Riksdagen har beslutat om

en ny lag, den så kallade Lex Segerstedt, som gör det möjligt för regeringen att häva hemligstämpeln i speciella fall. Regeringen har redan, på sin hemställan, beslutat att så ska ske för UD:s, Säpos och vissa andra svenska arkiv när det gäller dokument av betydelse för Raoul Wallenberg-fallet. Men det finns skäl att vidga frisläppandet. Vi måste få större klarhet i ansvarsfördelningen inom UD och andra svenska institutioner under de första, avgörande veckorna.

Det skulle vara av stort intresse att veta vilka sovjetiska myndigheter som hade kontakter med Budapestlegationens medlemmar, främst Danielsson och Per Anger före och under transporten till Moskva och vilka frågor som ställdes till dem.

Från rysk sida har framhållits att ekonomiska intressen kan ha legat bakom rykesspridningen om Raoul Wallenberg och påverkat hans öde. Är detta en linje som bör följas upp?

När jag åter läser dessa mer än 50 år gamla dokument kan jag inte undgå intrycket att främst utrikesdepartementet dolt sanningen om Raoul Wallenberg på ett närmast brottsligt sätt. Brottet är visserligen preskriberat vid det här laget, och nästan alla aktörer är avlidna. Men det betyder inte att sanningen om vad som hände den gången är likgiltig. En gång kommer den fram trots alla hinder.

Guy von Dardel

1999-11-19

(EC)

P 2 Fu'

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (I)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

/

Ambassaden Moskva
Kopia: Ambassaden Riga

Exp 991119/147

Seminarium om Raoul Wallenberg

P

Jag framförde igår till ambassadrådet Zubov en inbjudan till ryska vederbörande att delta i ett seminarium om RW under Förtelsekonferensen ehuru fristående från denna. Många av konferensdeltagarna kunde förutsättas vara intresserade av RW, och vi ville därför utnyttja tillfället till att dels ge en bild av dagsläget i den internationella RW-forskningen, dels redovisa vad som hittills åstadkommits inom den svensk-ryska arbetsgruppen. Eftersom gruppen med stor sannolikhet inte skulle nå klarhet om RW:s öde kunde det vara klokt att i förväg dämpa förväntningarna inför arbetsgruppens rapport nästa år. Vi skulle också på detta sätt kunna demonstrera att det svensk-ryska samarbetet i frågan fungerar.

Jag nämnde vidare att vi primärt tänkte oss att inbjuda en panel bestående av prof. Yehuda Bauer från Israel, de svenska och ryska arbetsgruppsordförandena Magnusson och Tutjnin samt RW-forskarna Mária Ember från Ungern, William Korey från USA. och Paul Levine från Uppsala Universitet. Efter korta inledningsanföranden från panelmedlemmarna skulle det bli tillfälle till frågor och diskussion, och det hela skulle ta kanske två timmar.

Zubov nämnde att ambassaden fått en förhandsorientering av Tutjnin, som jag vid mitt besök i Moskva i oktober nämnde saken för, och uttryckte förståelse för syftet med seminariet. Han lovade återkomma så snart en reaktion från Moskva förelåg.

Cabinet

M

1999-11-22

R18W-berg

Handläggare:

[aq
P

W

Avd. P	Grupp L	Mål Eu ¹
--------	---------	---------------------

UTRIKESDEPARTEMENTET TJÄNSTE

Till: Jan Lundvik-EC
Kopia: Tojzner Glückman, amb Moskva
Från Hans Magnusson ✓

Synpunkter från Mesinai avseende det fortsatta
arbetet med Wallenberg-ärendet.

Moskva 1999-11-16

(1 bil.)

Bifogat översänds ett brev till Susan Mesinai med anledning av hennes papper daterat den 7 november. På det hela taget instämmer jag i ambassadens kommentar till hennes mer politiskt inriktade förslag. Dock är det fortfarande otillfredsställande att det inte finns ett mer sammanhållet, slagkraftigt agerande på rysk sida. Vi är fortfarande i alltför hög grad hänvisade till att försöka påverka de olika delarna av maskineriet. Visserligen görs framsteg, men inte tillräckliga, och vi tvingas lägga ner alltför mycket möda för att uppnå dem. Möjligen bör jag därför skriva ännu ett brev till Tutjnin. I detta sammanhang, eller på basis av ev reaktion från denne, bör det övervägas om vi bör gå högt upp i hierarkin.

Jag förmodar att Jan Lundvik också kommer att lämna sina synpunkter.

MAGNUSSON

EMBASSY OF SWEDEN
RIGA

November 21, 1999

Ms Susan Mesinai

Dear Ms Mesinai,

I would like to thank you very much for your letter/facsimile dated November 7, 1999. You have put forward a number of important and serious considerations, which I will try to comment upon in the order they appear in the text. You might also receive some (hopefully not conflicting) views separately from Jan Lundvik.

1. SEARCH AND RESCUE MISSION. I think I know which retired archivist you refer to. I also know him quite well and have a lot of sympathy for him. This does not mean that I trust everything he says - he sometimes simply wants to be as forthcoming as possible. Generally, he is right when saying that the "Russian archival system is not lacking". This does not mean that all the documents and files we are looking for still do exist. On the contrary, I think that we have a rather high degree of certainty that in some cases they do not - e.g. some of the prisoner files which we have been asking about already in 1991. The problem is to achieve absolute certainty (which is perhaps an impossibility). There are also instructions for destroying certain types of documents at certain intervals - which does not mean that these instructions have always been followed. Finally, there have been specific orders at politically complicated times to destroy certain documents.

As to the Tolstoy-Kutuzov file, I have not given it up. I will, at the proper time, reintroduce the request to see it, at least the parts covering the years 1944-45.

2. AN ORDER. My impression is that our problem does not lie in the absence of AN(or THE) ORDER. Such orders have been issued from the highest level more than once, and from what I have heard from several highly placed Russian officials, latest the former head of the KGB/MB/FSB archive, General Krayushkin, they have been taken seriously. I don't think a new order would by itself necessarily change anything.

One of our biggest problems, however, is that it seems to a large extent to be up to us to coordinate the work also of the Russian side, this being said while having full respect and sympathy for my Russian counterpart, but he is perhaps not given the resources or the guidelines to act in a different way. I might try to formulate a new letter to him, stressing our need and strong desire only to have to direct our written requests to him, and that they are acted upon quickly within the system, regardless where the various questions belong. If need, be such a letter could be followed-up at a higher level.

If there is no definite positive response to our requests to see remaining personal files (and a few investigative), journals, correspondence index etc, by the time you have returned to Moscow, I am willing to make a new attempt, perhaps by going to Moscow for one day in December. Have they given no go-ahead for the remaining files? Have you talked to Mr Bahktyarov at the Ministry of Justice following the conversation with Mr Karpov?

3. STRONG QUESTIONS ELICIT STRONG ANSWERS. I doubt that the problem on the Russian side is, that they are not willing to hand over files which could lead us one step over the so-called death date. It would not be very smart and it would be very risky, because in the wrong run any such information would be (and is already) very difficult to keep concealed. Anyway, we have insisted and continue to insist to see the files. As to the unwillingness to substantiate the death date I still think it is due to their inability to do so; They would probably have been very happy if they had been able to do it.

4. MORE ON "THUS AND NO FURTHER". On the various directorates and departments of the Smersh/MGB I see no problems of principle. We should just press on for access and replies. This also refers to the Butyrka registry, where I have also suggested you talk in depth with Roginsky or some other from Memorial, as well as bringing it up with a counterpart.

5.COOPERATION FROM THE MVD.

You mean the MVD AND the Justice Ministry I suppose. Yes, I agree on the whole with your reasoning(although I would personally would put less stress on Kalinsky. He has been qualified as a fabricator not only by the FSB but also by us and others).

6. INFORMED INFORMALITY.

On the Counterpart. Perhaps it is your requirement that the person in question have combined "KGB/MVD/GRU background" which makes the thing impossible. I don't think such a good cigar exists. Go for the best possible - or for two, one mainly centred on FSB, the other on MVD. Razboyev+Vinogradov(for the more important)+one MVD+MR Bakhtyarov, shouldn't that be enough? The important thing is to have as regular access as possible. Could the Embassy try to get this matter quickly resolved? Otherwise I will have to go to Moscow myself to try to settle it. But go for the best possible, not for the impossible.

Yes, I agree that we should make the point even more strongly to the Russians, that what we(and you) are doing is really as much in their interest as in ours. As you say I think that Mr Tuchnin, and perhaps to some extent the others, realize this, but it could still be made even more explicitly clear.

7. FINDING AIDS. How to proceed further? Directly through GARF?

8. TAKING RISKS. Tell me when you are ready for you first mission and we will see how to arrange it.

I do not agree that there must have been more interrogations with RW in 1945-47.(but there could have been of course). Remember what some co-prisoners said, that he was called rarely to interrogations.

9. DEALING WITH SENSITIVITIES AROUND THE QUESTION OF DEATH.

Well, first of all, the Russians haven't settled finally for any death version, although they seem to believe that rasstrel is more likely than poisoning. At the same time they do not rule out some kind of "natural death", but probably due to rough treatment, perhaps in connection with interrogations in the summer of -47. It is in particular in such an hypothesis that the Smoltsov document becomes most

plausible (in particular the reference to the order from Abakumov to Smoltsov to keep the prisoner under his personal observation).

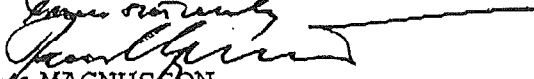
As to the rasstrel theory, I don't see any reason why the location for that would have to be moved outside Moscow. It could perfectly well have been handled in the capital. This does not mean that we should give up your research on this point.

10. THE DIPLOMATY.

Well, the use of this term will have to be clarified. Bring it up with all you meet.

12. DECLASSIFICATION IN THE WEST.

I don't know what the problem with Wolfin's file is in Sweden. Jan Lundvik can probably check.

Jan Lundvik

HANS MAGNUSSON

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

Sid. 1 (7)

1999-11-18

Dnr 598 ✓

Handl: Mats Foyer

R [UD/EC/Amb. Jan Lundvik
99/1130
amb Moskva

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu 1

För: EC, (Lundvik)

Kopia: Ambassaden Riga, (Magnusson)

Raoul Wallenberg - svar från den ryska sidan

1999-09-15

(1 bil.)

Bifogat insänds komplettering från den ryska sidan (i form av brev den ryske medordföranden i arbetsgruppen om Raoul Wallenberg, Vjatjeslav Tutjnin) till tidigare avgivet svar på frågor som i september 1998 ställts av Susan Mesinai.

I Tutjnins brev omnämns även frågan om Vilmos Bondor och dennes eventuella kontakter med Raoul Wallenberg vilka sägs, efter studium av Bondors personakt, inte ha kunnat bekräftas. I en bilaga till brevet återfinns en utskrift av ett förhör med Bondor från den 10 mars 1945.

Ambassaden får småningom återkomma med översättning brev och bilaga.

HIRDMAN

МИНИСТЕРСТВО
ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

121200, г. Москва, Г-200,
Смоленская-Сенная площадь, дом 32/34,
Телефон 244-16-06

15.11.99 № 7643/299

На № _____ от _____

LB; 289
PFM
;

INK. AMB. MOSKVA		
D. 12:7/274		
1999 - 11 - 17		
AVD.	GR.	MAL
R	18	RW

ВТОРОМУ СЕКРЕТАРЮ
ПОСОЛЬСТВА
КОРОЛЕВСТВА ШВЕЦИЯ В
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Э.ТОЙСНЕР-ГЛЮКМАН

Re Wallenberg

Уважаемая госпожа Тойснер-Глюкман,

1. В дополнение к нашему письму № 6051 от 7.09.99 (п.29) по делу Р.Валленберга по просьбе С.Месинай сообщаем, что Отто Хатц в показаниях о своей деятельности в качестве венгерского военного атташе в Болгарии и Турции в 1941-1944 гг. назвал фамилии представителей группы "Донаван", с которыми он встречался в Турции:

- Рандор Альфред, он же Шварц, по национальности еврей, уроженец г.Праги, являлся руководителем еврейской организации "Джойнт";

- Кольман, по происхождению американец, проживал в Стамбуле задолго до начала Второй мировой войны, являлся служащим одной из американских нефтяных компаний;

- Мак-Фарланд, американец, до приезда в Турцию проживал в Вашингтоне, где возглавлял управление банка. Отрекомендовался О.Хатцу как руководитель группы "Донаван".

2. В дополнение к нашему письму № 83 от 10.01.99 (п.19) и ввиду информации посла Яна Лундвика относительно В.Бондора и его возможной связи с Р.Валленбергом, прозвучавшей на встрече рабочей группы 18 октября с.г. в Москве, направляем сведения по данному вопросу, полученные из ФСБ России (прилагаются).

В результате изучения материалов дела В.Бондора, а также дел арестованных вместе с ним лиц каких-либо данных о связях В.Бондора с Валленбергом, как и упоминаний о «катынских событиях» не выявлено.

Приложение: упомянутое, на « 4 » лл.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА
ФИНЛЯНДИИ И ШВЕЦИИ
ВТОРОГО ЕВРОПЕЙСКОГО
ДЕПАРТАМЕНТА

В.ТУЧНИН

Приложение

О В.Бондоре

На допросе в УКР «Смерш» 3 Украинского фронта 10 марта 1945 г. Вильмош Бондор показал, что до 23 октября 1944 г. в звании «старший лейтенант» он командовал ротой 42 пехотного полка 22 венгерской дивизии и участвовал в боевых действиях против Красной Армии на участке фронта в районе г. Кечкемет (Венгрия). Вместе с отступающими немецко-венгерскими войсками 23 октября прибыл в г. Будапешт, однако на сборный пункт своей части не явился. По его словам, чтобы избавиться от службы в армии, он якобы вступил в антифашистскую группу, члены которой собирались нелегально в здании экономического института, где «изучали оружие и проводили антинемецкую деятельность», заключающуюся в совершении диверсионных актов против немцев, путем вывода из строя их автомашины, а также в распространении антифашистских листовок.

На вопрос следователя, в чем выражалось его участие в антинемецкой деятельности, он далее продолжал:

Ответ: Я лично участвовал в одной операции. Это было 6 или 7 ноября 1944 года около полуночи. Вместе с участниками нашей группы мы находились между площадью Апони и мостом Эржебет в одной из центральных частей города. Ожидали появления немецких автомашин. И когда мимо нас стала проезжать колонна машин, то я в одну из них бросил гранату. Раздался взрыв. После этого мы скрылись и результаты взрыва для нас остались неизвестными.

Вопрос: Вы уверены, что бросили гранату в немецкую машину?

Ответ: Нет, не уверен. Было слишком темно и точно различить назначения машин мы не могли.

Вопрос: Какая обстановка была в то время в Будапеште?

Ответ: Нормальная. Движение по городу ограничено не было и на

улице было оживленно.

Вопрос: Каким же образом Вам удалось скрыться, если Вы бросили гранату в части города, где циркулировали толпы прохожих.

Ответ: Мы просто разбежались в разные стороны, и поэтому нам удалось скрыться.

Вопрос: Ваши показания о диверсионном акте в отношении немецких автомашин явно неправдоподобны. Показывайте, что Вы еще совершили как антифашист?

Ответ: Я распространял по Будапешту антифашистские листовки.

Вопрос: Чем Вы можете это подтвердить?

Ответ: Подтвердить я ничем не могу, так как при распространении листовок я принимал все меры к тому, чтобы моя деятельность осталась незамеченной.

Вопрос: Только в этом и заключалась Ваша антифашистская деятельность?

Ответ: Да.

Вопрос: Как долго Вы примыкали к этой группе?

Ответ: Две недели.

Вопрос: А затем?

Ответ: В середине ноября 1944 группа по заданию Мико Золтана была влита в батальон Протой.

Вопрос: Что из себя представлял этот батальон?

Ответ: Это был штурмовой фашистский батальон, созданный партией «Нилош Керестеш» для активной обороны Будапешта от Красной Армии...

Вопрос: Таким образом получается, что Вы вступили в боевое фашистское подразделение?

Ответ: Нет. В этот батальон влились только участники антифашистской группы, в которой я состоял, а я из этой группы вышел и перешел на службу в «Кюленлегеш чопорт» (особое отделение 6 отдела

Генерального штаба).

Вопрос: Которое занималось организацией диверсии и террором против Красной армии?

Ответ: Да.

Вопрос: Следовательно вся Ваша антифашистская группа после двухнедельного существования перешла на службу к фашистам?

Ответ: Да.

Вопрос: Таким образом Вы признаете, что Вы занимались не антифашистской деятельностью, а наоборот состояли на службе в фашистском аппарате, занимавшемся подрывной деятельностью против Красной Армии?

Ответ: Признаю.

Вопрос: А что Вы знаете об антифашистской деятельности других лиц?

Ответ: Ничего.

Вопрос: Стало быть никакой антифашистской деятельности не было?

Ответ: Выходит, что так...».

Затем Бондор подробно осветил деятельность указанной организации и свое участие в совершении диверсий, террора и шпионажа в тылу Красной Армии.

При пересмотре его дела в 1992 году Главным управлением по надзору за исполнением законов в вооруженных силах Генеральной прокуратуры Российской Федерации и в заключении об основаниях реабилитации от 17 декабря того же года, в частности, относительно Бондора и других членов диверсионной организации было отмечено: «Изложенные обстоятельства совершения осужденными деяний основаны на их показаниях, данных на предварительном и судебном следствии. Все осужденные являлись военнослужащими венгерской армии, воюющей на стороне фашистской Германии против СССР и его союзников.

Указанные в приговоре действия совершены ими в связи с исполнением своих служебных обязанностей, по приказам венгеро-немецкого командования в период военных действий и не в контрреволюционных целях. Данных о совершении осужденными военных преступлений в уголовном деле не имеется. Кроме того, Мико Золтан, Бондор Вильмош и другие обвинялись в совершении преступлений не на территории СССР. Поэтому они осуждены советским судом необоснованно, по политическим мотивам».

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

sid. 1 (3)

1999-11-23

Handl: Mats Foyer

aa
R

UTRIKESDEPARTEMENTET

EC

Avd.	Grupp	Mål
P	2	Eu ¹

För: EC, Lundvik

Kopia: Ambassaden Riga, Magnusson

Meddelande från Susan Mesinai

I bifogade meddelande från Susan Mesinai, som hon bett ambassaden vidarebefordra även till Stockholm och Riga, skriver Mesinai att hon kommer att återvända till Moskva direkt från New York (inte via Stockholm). Vidare ber Mesinai ambassaden undersöka med MID:s andra europeiska avdelning huruvida några nya personer kommer att föreligga vid hennes ankomst till Moskva i början av december. Vid negativt besked föreslår Mesinai att hon, istället för att nu återvända till Moskva, skall stanna i New York och påbörja arbetet på sitt utkast till slutrapport.

HIRDMAN

November 21, 1999

2 PAGES

FACSIMILE TO: Mats Foyer, Swedish Embassy - Moscow

FROM: Susan Messina in New York

Telephone: 1-212-691-6436

Leave Message on Line 2

Rec'd

1-914-699-5435

Dear Mats, PLEASE ACKNOWLEDGE RECEIPT OF THIS FAX

Please forgive the handwriting. I called you on Friday and waited for your return call - I guess not possible.

The situation is as follows: While reservations were made immediately for my prompt return, UD - Fiscal Dept. did not tele my reimbursable monies of which they gave me a small part in Moscow. The Consul General's office has left a message that the money should arrive sometime next week. I must book flight a week or more in advance to be affordable and I personally am paying for this return flight so affordable it must be.

Therefore I have lost an entire week or more. And therefore, when I leave should go straight to Moscow - not via Stockholm where I had planned to meet with Jan, Lars, Fredrick Hjernberg (and pick up my most recent reimbursables) and pick up my visa.

I was calling you first and foremost to ask that my visa be sent to the Russian Counsel General in New York, not Stockholm. Secondly, because I will be spending Christmas and New Year in London then returning to Moscow I am asking for a TWO MONTH DOUBLE ENTRY VISA so I don't then have to pick up yet another return visa in London.

Thirdly, I would like you to check with Mr. Turchini's

PAGE 2

office to determine how many files they will have ready in December - if possible their names. The reason is that we have not had new files since March (Odenigo and Di Mohr arrived then). If there are NO files, the alternative is that you send me my files and I begin my DRAFT FINAL REPORT which would not be favorable to the Russian side in that I would be forced to document what's missing and the implications of that. However, there may be no choice and I am prepared to begin on the basis of what I've got as one and perhaps the only means available to me to move the proverbial mountain.

Please would you advise me on all of the above and forward this message to Stockholm and Riga.

And PS I have not heard from anyone in response to my "What Must Happen" Memorandum. This of course relates to the above. If in reality nothing is going to happen over the next few months - particularly because the Russian side may be putting its current eggs into the Holocaust gathering presentation in Stockholm exclusively, I see no reason to waste Swedish taxpayer money and my time waiting around. I think I should move ahead with my report in draft form which would take two months to write - at least until such time as they are convinced the data must be given over, in which case I can modify or extend it.

So I really need to know where we stand on new files and so on. Thanks very much
Susan

rop. ut
Ong. JL

SVERIGES AMBASSAD
TEL AVIV

1999-11-24

R 18

Ambassadör Jan Lundvik

UD EC

INK. UTRIKESDEP.		
DNR 328/00/		
1999-11-26		
Avd. P	Gr 2	Mål Eu1

EC

aa
P

Re Raoul Wallenberg

Elpostkorrespondens Lundvik - Juhlin-Dannfelt
(1 bilaga)

Broder,

Översänder enligt överenskommelse den synopsis av Rudolph Philipp's bok om Raoul Wallenberg som Dr Ronald Zweig omnämnde i sin elpostkorrespondens med mig, som vidarebefordrats till Dig, liksom sammanhängande brev från Raoul Wallenbergs mor Fredrica von Dardel, daterat 10 november 1946, till presidenten för World Jewish Congress.

Vad övrigt gäller ambassadens RW-ärenden, kan jag meddela att vi hittills funnit en av de fyra ungerska judar Du omnämner i Ditt handbrev av 19 augusti 1999. Genom ungerska ambassaden har vi spårat Jona Rozen, som numera är bosatt på Kibbutz Magan, söder om Genesarets sjö. Enligt Rozens utsago till ungrarna, hade han ingen närmare kännedom om skådeprocessen i Budapest 1953, där judar anklagades för att ha mördat Wallenberg, då han vistades i det dåvarande Jugoslavien under aktuell tidsperiod. Rozen står dock till ambassadens förfogande för intervju om så skulle önskas (han pratar ungerska och hebreiska). För Ditt ev. intresse, är Rozens telefonnummer +972-6-6654822.

Ditt önskemål om arkivstudier hos American Jewish Joint Distribution Committee har jag försökt tillmötesgå, men ännu inte fått något svar från JDC.

MW

Tacksam om Du i sinom tid meddelar huruvida någon i
Washington avser kontakta Dr Zweig under dennes
vistelse där.

*Hälsningar
Dag Juhlin-Dannfelt*

Dag Juhlin-Dannfelt

[Click here and type address]

facsimile transmittal

To: Dag Juhlin Dannfelt

Fax: 03-6958116

From: Ron Zweig

Date: 17/11/99

Re: [Click here and type subject of fax]

Pages: 11

CC: [Click here and type name]

☐ Urgent

☐ For Review

☐ Please Comment

☐ Please Reply

☐ Please Recycle

Notes: Best Regards, Ron Zweig

INK. AMB. TEL AVIV

Dnr.

1999-11-17

AVD.

GR.

MAU

17-11-1999 10:44

FROM

TO 36958116

P.02

Mrs Fredric von Dardel
Sveavägen 88
Stockholm.

10/11 1946

H173

Sveavägen 88

To the President of the World Jewish Congress
at New York

As the mother of Raoul Wallenberg, who as will be known to you saved thousands of Budapest Jews during the last months of the war in Hungary as the leader of one of the greatest single humanitarian actions of this war, I take the liberty of writing this letter and of sending you separately a copy of a book, which is now being published in Sweden. I hope that the Swedish language will not prove an insurmountable obstacle for the study of the book. The book is written by the wellknown Rudolph Philipp, a Jew from Vienna, and he has by a dramatic and highly effective investigation with the help of numerous agents in the countries concerned and by a remarkable power of deduction been able to establish for sure the fact that Raoul was not killed in January 1945 as generally supposed but is still held a prisoner in Russia without help from those who sent him on this dangerous mission. Those whose lives he saved and the authorities, trusted with the duty to bring him back to the country whose representative he was, The author has even been able to find out the names of the camps and prisons where he was kept a prisoner, though of course the names must still be kept secret.

The task of the book is to arise the conscience of the world to the injustice of these facts and to form a public opinion in Sweden and the U.S.A. strong enough to impress the country which is keeping him prisoner. I ask you to help to spread the interest for my son, his work and his fate, so that my son will be brought back to me, just as he has brought back many mothers.

your race their sons.

Sincerely yours

May' m D ardel

P.S. I am enclosing a short summary in English which the author made a month ago. Though not quite up to date, it may help to give you an impression of the book and its subject.

As the subject of the book is the Swedish language, I hope that the Swedish language will not prove an insurmountable obstacle for the study of the book. The book is written by the well-known Swedish writer, himself a few years ago, and he has a dramatic and highly effective investigation with the help of numerous agents in the countries concerned and of a remarkable power of deduction from this to establish the fact that the book was not killed in January 1945 as is generally supposed but is still held a prisoner in Russia, without help from those who sent him on this dangerous mission. These who are named and the authorities, treated with the duty to bring him back to the country whose representative he was. The author has even been able to find out the names of the camps and prisons where he was kept a prisoner, though of course these names must still be kept secret.

The task of the book is to strike the conscience of the world to the indignation of these facts and to form a public opinion in Sweden and the O.E.C. strong enough to force the country which is keeping the prisoner. I ask you to help to spread the present for my work and the fact, so that you will

Rudolph Philipp,
Stockholm,
Orexture, 8B
Tel. 61 58 42 & 61 42 24.

Re: "Raoul Wallenberg, President Roosevelt's and King Gustaf V.
Plenipotentiary",
/alternative title: A Diplomat and Partisan of the Cause
of Humanity. Roosevelt's and King Gustaf's Agent./

A book of appr. 300 pages. Original edition Swedish,
publisher: Fredborgs Förlag, Stockholm.
Ready: November/October 1946.

The antecedents of the book.

In March 1944, Hungary was the last country on the Euro-
Continent where a numerous Jewish population still lived in some-
like tolerable conditions. There had been a certain amount of
anti-Jewish legislation and antisemitic incidents had occurred here
and there, but the country still counted a Jewish population of
800.000, not including several hundred thousand so-called "persons
of mixed race", and the living conditions of these people were such
as to leave some hope for their survival.

In March 1944, however, Hungary was occupied by Hitler
as the last of the Nazi satellites, and the total liquidation of
Hungarian Jewry by the brown gangsters set in. By the middle of
June, about half a million Hungarian Jews had been deported on
labour to Germany and to Poland, where the gas-chambers disposed
3-5000 of them per day. No Jews were left in the villages, and
had disappeared from all the towns except Budapest. The capital
however, still had a "legal" population of some 250.000 Jews, of
some 50-100.000 Jews were hiding there underground.

Then, and then only, was what is called the conscience
of the world roused to action.

The U.S. Government were the first to contemplate
practical measures for the rescue of the remaining Jews of Hungary.
In summer 1943, Sweden had most generously and actively undertaken
the rescue of the Jews of Denmark, and the most promising way of
assisting the Hungarian Jews was therefore to camouflage the
American relief scheme as a Swedish humanitarian action. It was
considered undesirable to commit Count Folke Bernadotte, the
King's nephew and Head of the Swedish Red Cross, in the matter
at that early stage, and it was left to Mr. Ivar Olsson, then

plenipotentiary of the U.S. Treasury Department in Stockholm, by his full title Financial /later Humanitarian/ Attaché, today ~~Secretary of State~~ ^{a high official} of the Treasury Department, Washington, and to Mr. Herchel J. H. H. H. H. then U.S. Ambassador in Stockholm, at present U.S. delegate of the United Nations Security Council, to find a trustworthy person to be put in charge of the scheme. In June 1944, a suitable representative was found in the person of Raoul Wallenberg.

The Wallenbergs are an old family of true Swedish stock, with many a bishop, naval officer, financier and ambassador among their ancestry. Raoul's grandfather on his father's side had started his career in the family tradition as an officer in the Royal Navy, he then went into big business for a time, was elected member of Swedish Parliament for Stockholm, and finally entered the diplomatic service and was Swedish Ambassador until his death. - Raoul's grandfather on his mother's side was a University professor and a famous specialist for nervous diseases. - Raoul's father, a lieutenant in the Royal Swedish Navy, died a few months before Raoul's birth. His stepfather, Fredrik von Dardel, comes from an old French Swiss family and is Director of the largest State Hospital in Sweden, the Caroline Hospital in Stockholm.

Raoul was brought up by his grandfather and his stepfather in an atmosphere of cosmopolitanism. As a schoolboy, he spent his summer vacations abroad, in England, France, Germany, and Constantinople, and acquired a full command of the world languages. For his Matriculation, in 1930, he chose Russian, English, French and German as his subjects. He then underwent his military training and left the Army with the rank of sergeant. After one term in a French University, Wallenberg went to the University of Michigan, U.S.A., at Ann Arbor, where he spent four years. During his stay in the U.S., he became a great admirer of the pioneer spirit of the Middle West, and it is a fact that wherever he went later on in the course of his career, he impressed people as a "true-born" American. - Having completed his University course, Raoul worked for some time with friends of his family in South-Africa; later he had a job at a bank at Haifa, where he made many friends among the local Jews, but after some time returned to Sweden, where he set up as an importer under his own firm. Finally, he was appointed manager of the newly established "Central-European Trading Company Ltd.", a concern founded by a group of Swedish financiers. He also became one of the organizers of the Swedish

partisan duties in support of the regular Swedish Army in the event of war; it was this body that would have carried on the people's war on its own, should the Nazis have succeeded in defeating the Swedish Army. Raoul Wallenberg served with the Home Guard as an instructor.

In June 1944, Mr. Ivar Olsen and Ambassador Herschel Johnson decided to send Raoul Wallenberg to Hungary as their secret agent in charge of the Jewish rescue scheme. Their choice was approved by the King and the government of Sweden. On 30th June, King Gustaf V. sent a telegram to the Regent of Hungary, Horthy, requesting him to order the persecution and deportation of Jews to be stopped without delay. At the same time, Wallenberg left for Hungary as the King's Special Envoy, with the mission to save the Hungarian Jews, and with the official title of Secretary to the Swedish Legation in Budapest and Head of its section C.

The work achieved by Raoul Wallenberg at Budapest is without parallel. He succeeded in building up a huge organism, which finally disposed of the services of some 600 voluntary helpers. Directly and indirectly he was responsible for saving the lives of over 200,000 Hungarian Jews and many thousand non-Jewish victims of Nazi persecution, democratic and socialist leaders, allied officers and pilots hiding in Budapest after forced landings or for some other reason.

Raoul won the support of the Swiss Ambassador and the Papal Nuncio in Budapest and even induced the Ambassadors of Portugal and Franco Spain to intercede repeatedly on behalf of the Jews. Again and again he prevented the deportation of large contingents of Jews, and with the help of "special commandos" organized by him - Jews disguised in SS and Arrow Cross uniforms - he rescued numerous prisoners, thus saving them from certain death. The Jews having been shut up in ghettos and being prevented - sometimes for weeks on end - from leaving their houses, Wallenberg organized the purchase and storage of enormous quantities of food supplies to save the inmates of the camps from starvation. When all attempts to prevent the concentration of the Jews in camps proved in vain, Wallenberg undertook the organization of an "International Ghetto", the houses of which were placed under the protection of Sweden, Switzerland and the Pope. On several occasions assaults by murderous gangs upon that part of the town were successfully

repelled. Raoul even contrived to secure allies among the ranks of German and Hungarian Nazi leaders by bribing them or by the promise to save them from the gallows after the defeat of Hitler. The ghetto was undermined and several times it was in imminent danger of being blown up; but every time Wallenberg succeeded in preventing this mass murder through the intervention either of Baroness Koményi, née Baroness Elizabeth Fuchs, wife of the Hungarian Foreign Minister, or of high-ranking officers of the Hungarian police itself.

Wallenberg was in constant danger and risked his life day after day. It was through the example he set them that he prevented the Jews of Budapest from accepting their fate as passively as the Jews of the Hungarian provinces had done. Distinguished leaders both of the Jewish and the non-Jewish communities lived and worked in the cellars of his houses. When, on 20th December 1944, the Nazi government fled from Budapest, leaving the town at the mercy of savage gangs of desperados, Raoul turned partisan: he recruited Hungarian gendarmes and succeeded in re-conquering the foreign quarters which had been occupied by the gangsters, and for weeks he and his assistants lived underground, in a burning town encircled by Russian armies.

Finally the Russians entered the town, fighting for every house. While street-fighting was still in progress, Wallenberg, accompanied by his Jewish chauffeur, an academic engineer of the name of Langfelder, managed to slip through the German and Hungarian lines and to report to the Russian commander at Pest. This was on 15th January 1945. On the 17th, Raoul, escorted by two officers of the 46th NKVD/OGPU formation, called at his office, where he met some of his Jewish assistants, among them the banker Rezső Müller, who had worked as billeting officer to the Jewish Council and the Swedish Relief Organization. Wallenberg handed Müller a sum of money earmarked to meet urgent requirements of the Jewish nurseries and the starving ghetto. At a moment when he felt unobserved, Wallenberg said: "I shall have to go with these two officers. Whether I am going as their guest or as their prisoner I don't know." Müller noticed that Wallenberg's brief case contained many more bundles of banknotes. - Since that day there has been no trace of Raoul Wallenberg.

On the very day that he was taken away under escort, the Russian Deputy Foreign Minister Delanossow informed the Swedish Ambassador in Moscow that Raoul and his property had been placed under the protection of the Russian Military Command. This information was communicated to Stockholm by Ambassador Söderblom in a telegram dated 17th January 1945. A few weeks later, Madame Kollontay, Russian Minister at Stockholm, said to Raoul's mother, Mrs Maj von Dardel: "Don't worry, your son is under our protection and quite safe." - In May 1945 the Hungarian Nobel prize winner Prof. Szentgyörgyi - who, like many thousand other Hungarians Christians and Jews, had obtained a Swedish passport through Wallenberg - went to Moscow by Molotov's request as a representative of the new, democratic government. On this occasion he called on the Swedish Ambassador, Mr. Söderblom, and during the interview spontaneously remarked: "Marshall Malinowski tells me he was happy that the first Swede he took under his protection should have been Raoul Wallenberg."

To this day no statement has been made by any Russian authority to the effect that Raoul Wallenberg is dead. The Russian controlled "Kossuth Radio Budapest", however, announced in March the in all probability Raoul had been murdered by Hungarian or German Nazis.

Meanwhile the Budapest authorities have renamed a fashionable street, Phoenix street, into Raoul Wallenberg Street. A statue has been set up in Wallenberg's memory representing him as a St. George killing a dragon with a swastika on its head. The first Speaker of the Hungarian Parliament addressed a letter of thanks to Raoul's mother and a deputation of high officials went to Stockholm to present it to her.

A memorial function in honour of Raoul Wallenberg, held by the Budapest Town authorities on 19th June 1946, was transmitted both by the Budapest and the Stockholm broadcasting stations. Raoul family has received letters of appreciation from the official representations of the Jews of Hungary and of U.S.A., from the International Red Cross in Geneva and from the Federation of Boy Scouts, the latter comparing Raoul to St. George and holding him up as an example to their young members. - A message from the office of the President of U.S. had reached Wallenberg before his disappearance through the agency of the Swedish Foreign Office.

In June 1946, the Swedish journalist Sandberg, returned from Russian captivity, reported that he had spoken to people who had met Wallenberg in various Russian camps. Thereupon I published an article in the Swedish "Observer"^{Review}, analysing the entire problem and pointing out that no facts had come to light to support the version of Wallenberg's death, on 17th January 1945, at the hands of Nazi murderers, and that according to reliable reports he was still alive many months after that date, as an internee of Russian camp. The article met with a very lively response, and I was requested by the publishing firm of Dr. Fredborg to investigate the matter and to prepare a comprehensive report.

Making use of the facilities of the Swedish Foreign Office and with the active support of a network of friends in Hungary, I have been able to ascertain the following facts:

1. The route followed by Wallenberg with his escort, 1/46. NKVD/OGPU/detachment, led from Budapest via Pecs, Budakeszi, Bics, Sár, Kérnye, Tata Nagytand, and I to Győr/Raab/ - where he is known to have been kept a prisoner at 6, Boosky Street, in April 1945 -; further to Mazonmagyaróvár, Wiener Neustadt, Bratislava, Strakonice, near Deutsch-Wagram, Mistelbach, Enzersdorf a.d. Thaya, Hollabrunn, Horn, Zwettl, Weitra, Gmünd, Nagelb, and Deutsch-Winterstall in Bohemia. From there the trail leads to Posen in Bessarabia.

2. On 15th August 1946, one of Raoul's friends, who is present General Manager of a transport firm in Budapest and was then trying to clear up Raoul's case, travelled to a Hungarian frontier town, where he had an interview with an officer of the new democratic Hungarian police. The officer confirmed that he himself had been carried off by the OGPU together with an official of the Red Cross and Raoul Wallenberg. He repeated this statement in writing on the back of a photograph of Raoul Wallenberg, which had been sent to Budapest for the purpose. -

3. I further arranged for witnesses to be flown to Stockholm, where their statements, made in the presence of reliable persons, were recorded by gramophone. - The above mentioned officer of the Hungarian frontier police was also questioned by a representative of the International Red Cross, to whom he repeated the quoted statement.

-7-

The last part of my book is concerned exclusively with the evidence referred to above.

My enquiries were in no way hindered by the Swedish government. On the contrary, I am happy to say that within a few minutes of applying for them, I obtained entry permits for my witnesses and even the promise of permanent permits, should they feel in danger of being persecuted by the Russian occupation authorities on account of their depositions. Though air travel facilities were at the time booked for weeks in advance, my witnesses obtained priority seats on the very first plane leaving for Stockholm.

Yet, at present, i.e. BEFORE the evidence collected by me has been published, the Swedish government do not dare to make an official demand for Raoul's release. It should be noted that negotiations are in progress at present for a Swedish-Russian trade agreement /which, by the way, may not prove too favorable for Sweden/, involving the loan to USSR of 1 billion kroner /260 million U.S.A.-dollars/, and that at a time when the western powers cannot, even against advance payment, obtain those Swedish goods of which they are in so urgent need /paper, cellulose, ores, high quality steel, precision machines, etc./.

I hope that Swedish and U.S. opinion will be roused into action by my book, so that everything will be done to save a man of rare courage and intelligence, who has risked his life to rescue a quarter of a million Jews and thousands of Christian democrats from death in the gas chambers. My report will supply the governments of these countries with sufficient documentary evidence to enable them to approach the USSR government with the demand for the release of Raoul Wallenberg, the most gallant man of the last war.

In U.S.A., the communities most concerned in the matter are the Jews and the Swedes.

Every assertion made in my book is fully supported by documentary evidence.

Experts, after reading the manuscript and examining the material I have been able to collect quite recently and which will form the second part of my book, are confident that the book will prove a great success.

-3-

Needless to say that it would be particularly useful if the publication could appear simultaneously in Sweden and U.S. Unfortunately I am too busy and too engrossed by my work at this moment - I spend eight hours a day dictating and another eight hours proofreading and preparing the material for dictation to contact American publishing firms directly.

As regards the literary form of the publication, I may perhaps refer to my former work, in particular to my book on B which was published in 1928 and has found international recognition. It may perhaps be useful to add that the said book was also translated into Russian by Losovski, then Secretary of the PROFINTRAV, now Deputy Foreign Secretary and Head of the USSR Information Bureau, that over 100,000 copies were sold in U.S.S.R. and that it was declared a standard work of "industrial reports".

I am a regular contributor to the best Swedish reviews, from "Industria" /the Swedish counterpart of "Fortune" / to the radical press, and am considered the best-informed expert on all continental problems. Most of my articles have been reprinted for insertion into Swedish libraries.

REGERINGSKANSLIET

ARKIVKOPIA

333/002
1999-11-29

EC

P2 Eu 1

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)
Jan Lundvik
Telefon 08-405 3114

Professor Guy von Dardel
45 Rue de Peney-Dessus
CH-1242 Satigny
Suisse

Raoul Wallenberg

(2 bil | Bilaga 1 se Mr. Lundvik - Magnusson 991108

Tack för ditt brev 1999-11-10. Den av Dig inledningsvis efterlysta sidan 2 i den svenska översättningen av dokumenten om Becher från ungerska riksarkivet översändes härmed.

Du uttrycker intresse för Kehrlis utredning, som är ett omfångsrikt aktstycke med många bilagor, varav stora delar gäller interna schweiziska frågor såsom konflikterna inom den schweiziska kolonin i Budapest, dito mellan denna och legationen samt legationstjänstemännens eventuella överträdande av sina befogenheter, exempelvis genom utställandet av schweiziska pass till Danielsson och Anger som skydd för dessa mot pilkorsarna. Jag kunde beställa vilka kopior jag ville men koncentrerade mig på de dokument jag fann relevanta för våra syften. En förteckning över dessa bifogades min promemoria som bil. 1 just för att möjliggöra beställningar från eventuellt intresserade. Jag bifogar här för Din kännedom Fellers rapport samt direktiven till Kehrli för utredningen, vilka återges i kapitel 1 av denna.

Jag har svårt att förstå vad Du menar med att jag går som katten kring het gröt i fråga om den interna schweiziska utredningen. De konflikter som rådde bland schweizarna i Budapest åren 1944-45 har såvitt jag kan se ingen betydelse för vårt utredningsarbete, och jag ber Dig notera min formulering på sidan 7: "Koloniens klagomål avvisas [av Kehrli] i allt väsentligt som ogrundade, och Feller rentväs från de anklagelser som riktats mot honom." Dit hörde ryktena om hans nazistiska inställning, vilka i stor utsträckning uppkommit till följd av att han i likhet med RW inte drog sig för kontakter med tyskar och pilkorsare för att avvärja de ständiga dödshot som legationerna utsattes för. Att dessa rykten når ryssarna och de västallierade är föga anmärkningsvärt, eftersom de spreds av avogt sinnade landsmän till Feller, men de utreds grundligt av Kehrli

Exp. 991129/APP

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefon
08 - 405 10 00

Telefax
08 - 723 11 76

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Telex
105 90 MINFOR S

MD

1999-11-29

och konstateras vara grundlösa. Detta gäller därmed också påståendena i det amerikanska telegrammet från Caserta. Att ryssarna gärna sprider dessa rykten är förståeligt, eftersom de kan användas som motivering för gripandet av Feller och Meier, och vi kan notera att amerikanerna sväljer det med hull och hår.

Vi kommer här in på frågan om källvärdering, som vi också tidigare diskuterat. Det är för varje arkivforskare väsentligt att kunna göra en rimlig värdering av ett dokumentets trovärdighet mot bakgrund av bl a vad som är känt om dess tillkomst och syfte liksom också i ljuset av vad som senare blivit känt. Detta gäller dokument från de forna öststaterna, men det gäller också OSS- eller CIA-dokument. I fråga om det här aktuella telegrammet från Caserta kan vi konstatera att påståendena grundligt vederlagts av Kehrlí.

Den av mig omnämnda dagboken av en schweizisk lokalanställd är av intresse som exempel på den utförliga dokumentation som finns på schweizisk sida, men eftersom det som den skildrar är vad personalen på den egentliga schweiziska legationen på Stefánia út i Pest upplevde innehåller den inga uppgifter av betydelse för vårt arbete.

Jag skriver inte som Du påstår att "de redogörelser vi har för Budapest-legationens verksamhet och öde av UD anses ha tillkommit på 'privat' väg". Vad jag skriver är att "huvuddelen av de redogörelser för händelserna i Budapest som vi idag förfogar över har tillkommit på privat väg – Anger, Berg, Langlet, Bauer – och något systematiskt hörande av den hemvändande personalen skedde aldrig. Helt häpnads-väckande är att något personligt yttrande av beskickningschefen envoyén Danielsson överhuvudtaget inte föreligger." De rapporter som finns i UD:s arkiv är självfallet officiella dokument, men min poäng är att de utgör endast en mindre del av den information vi har om händelserna i Budapest. Ett gott exempel är Fellers skildring av Danielssons asyl på schweiziska legationen inklusive det schweiziska passet, en händelse som i den av Danielsson underskrivna men av Anger författade svenska redogörelsen endast återges i följande ordalag: "beslöt sig ministern för att tillsvidare begagna sig av erbjuden gästfrihet på schweiziska beskickningen". Om Danielssons upplevelser under belägringen får vi i själva verket veta mera i Bundesarchiv än i UD:s arkiv.

1999-11-29

Början av kapitel 4 i min promemoria stämmer precis så som det står. Meier greps av ryssarna den 10 februari på legationen på Stefánia út, där han permanent befann sig. Jag påpekar att strider då ännu pågick i Buda, där sedan dessa upphört Feller togs den 16 februari. När jag i kapitel 5 skriver svenska regeringen menar jag svenska regeringen. Det är det som är det intressanta att förhørsledaren till Feller säger att de schweiziska myndigheterna underrättats genom svenska regeringens försorg, något som vi vet var alldeles fel men som förhørsledaren av för oss okänd anledning vill framhålla för Feller. Denne ägnas mera uppmärksamhet av ryssarna av det enkla skälet att han var chargé d'affaires medan Meier var en underordnad kanslitjänsteman ansvarig för viseringsfrågor. De fick aldrig veta namnen på de två förhørsledare de hade och visste heller inte i vilket fängelse de satt. Av Fellers skiss framgår dock att det var Lefortovo.

Låt mig avslutningsvis nämna att frågan om varifrån Söderblom fick sina uppgifter om läget i Budapest våren 1945 får sitt svar i hans handbrev till Grafström 1945-12-18 (blåboken nr 5). På tal om hypotesen att RW skulle ha omkommit på väg till Debrecen skriver Söderblom: "Det är av intresse att jag efter mina samtal med de hemvändande Budapest-svenskarna den 14 april kom till exakt samma slutsats utan att jag vare sig förr eller senare haft någon minsta kommunikation med Langlet." Detta citat för oss tillbaka till det utomordentligt egendomliga och beklagliga förhållandet att vi ingenstans i arkivmaterialet har några personliga lägesbedömningar av Danielsson. Han var den som hade långa samtal med Söderblom i Moskva, men vi saknar helt kännedom om vilka synpunkter han därvid kan ha förmedlat till sin kollega.

Med vänlig hälsning
Jan Lundvik

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

Inofficiell översättning

1998-12-29

B r å d s k a n d e

Budapest, 21 maj 1946

Ärende: Utlämnande av ungerska och
utländska krigsförbrytare samt av deras
ungerska offer

Ungerns utrikesministerium

Ärade Minister,

Äberopande rubricerade ärende översänder jag från den ungerska
beskickningen i London hit ställda åtta st skriftliga bilagor.

Jag tillåter mig be Er att särskilt uppmärksamma protokollet om Kur
Becher (bil 1). Enligt uppgift från protokollet spelade denne en
betydande roll vid transporter av judarnas egendom till Tyskland,
och det är sannolikt att man, i händelse av ett eventuellt
utlämnande, skulle erhålla värdefulla uppgifter om var egendomen
finns.

Med hänsyn till detta samt till uppgifterna från övriga protokoll
kan man förmoda att det rör sig om allvarliga krigsförbrytare. Jag
får därför vördsamt hemställa att Ni godhetsfullt beslutar om
åtgärder och meddelar mig dessa så snart som möjligt.

På uppdrag av ministern

Szondy, med egen hand

Till ungerske justitieministern

Budapest

B E R I C H T
AN DAS EIDG. POLITISCHE DEPARTEMENT
über
die Verhältnisse in Budapest
vor, während und nach der Besetzung
durch die Russen
- 15.Dezember 1944 - April 1945 -
erstattet durch
Oberrichter Dr.iur. J.O.Kehrli.

Signatur: Bundesarchiv, Bern, E 2001 (D) 7/15

E 2001 (D) 7/15

B E R I C H T

AN DAS EIDGENOESSISCHE POLITISCHE DEPARTEMENT

ü b e r

die Verhältnisse in Budapest vor, während und nach der
Besetzung durch die Russen - 15. Dezember 1944 - April 1945 -

erstattet

im Auftrage des Chefs des Politischen Departements

durch

Oberrichter Dr. iur. J.O. Kehrli.

-----ooo-----

Bern, den 27. Juli 1945.

I.

Umfang des Auftrages an den Berichterstatter.
=====

1. Mit Schreiben vom 22./24. Mai 1945 bin ich vom Chef des Eidgenössischen Politischen Departements, Herrn Bundesrat Petitpierre, beauftragt worden, "auf Grund aller zugänglichen Beweismittel einen Bericht auszuarbeiten über die Lebensbedingungen, unter denen unsere Landsleute in Budapest von Mitte Dezember 1944 an in den letzten Wochen vor der russischen Besetzung und anschliessend unter der russischen Besetzung standen. Von besonderer Bedeutung sind für das Departement die Ermittlungen, die über allfällige Missachtungen von Leib und Leben, von Hab und Gut der Schweizerbürger und der der Gesandtschaft und deren Personal zustehenden Vorrechte gemacht werden können. Vor allem legt das Departement Wert auf eine möglichst eingehende Abklärung aller Umstände, die mit dem Verschwinden von Herrn Legationssekretär Harald F e l l e r und Herrn Max M e i e r, Kanzleibeamte der Gesandtschaft, zusammenhängen. Diese sind angeblich im Laufe des Monats Februar 1945 von russischen Besetzungsorganen weggeführt worden. Wesentlich ist für das Departement die Feststellung, ob die Genannten zu dieser Massnahme durch ihr Verhalten, eventuell durch Handlungen, die schweizerischerseits als Dienstpflichtverletzungen betrachtet werden müssen, Anlass gegeben haben."

Mit dem schriftlich erteilten und durch Herrn Minister Stucki mündlich erläuterten Auftrag sind mir durch die Abteilung für Auswärtiges die auf dem Departement liegenden einschlägigen amtlichen Akten zur Verfügung gestellt worden. Neu eingetroffene Akten wurden mir im Laufe der Untersuchung ebenfalls übermittelt. Die mir derart zugegangenen Akten habe ich in einem Dossier "Amt-

liche Akten" gesammelt. Dieses "Dossier I" stelle ich dem Departement mit verbindlichem Dank wieder zur Verfügung.

2. Sofort nach Empfang des Auftrages habe ich mit den Abhörungen der in Frage stehenden Personen begonnen. Es zeigte sich, dass die Untersuchung nur dann von Nutzen sein kann, wenn die Einvernahmen gründlich und nach den bewährten Grundsätzen einer gerichtlichen Untersuchung durchgeführt werden. Ich drängte immer wieder darauf, nur absolut zuverlässige Mitteilungen zu erhalten und dass genau unterschieden werde zwischen selbsterlebten Tatsachen, zwischen Gehörtem und zwischen Schlussfolgerungen.

Die Beamten und Angestellten der Schweizerischen Gesandtschaft waren vom Departement aufgefordert worden, offen und wahrheitsgetreu zu antworten; sie wurden mir gegenüber von der Schweigepflicht entbunden. Auch die Mitglieder der Schweizerkolonie gaben bereitwillig Auskunft. Da es mir unmöglich gewesen wäre, sämtliche von Ungarn nach der Schweiz zurückgekehrten Schweizer persönlich abzuhören, beschränkte ich mich darauf, einzelne Herren und Damen vorzuladen und die übrigen mit Hilfe eines ausführlichen Frageschemas durch Vermittlung der Bundesanwaltschaft einvernehmen zu lassen.

Die Abhörungen gestalteten sich zeitweise deswegen etwas schwierig, weil wiederholt peinliche Fragen zu beantworten und nicht alltägliche Begebenheiten zu schildern waren. Mehrmals wurde ich gefragt, welchem Kreis die Protokolle zugänglich sein und ob die Namen der Abgehörten der Öffentlichkeit bekanntgegeben werden. Insbesondere die Ungarschweizer waren beunruhigt, ihre Aussagen könnten den Russen zur Kenntnis gelangen. Diese Befürchtung ist deshalb nicht unbegründet, weil nicht wenige von ihnen wünschen, sobald wie möglich nach Ungarn zurückzukehren, um dort wenn möglich ihre frühere Existenz wieder aufzubauen.

Um den wie mir schien berechtigten Wünschen der Abgehörten Rechnung zu tragen, bin ich im Einvernehmen mit dem Chef der Abteilung für Auswärtiges so vorgegangen, dass ich den Betreffenden zusicherte, ihre Namen würden, soweit dies überhaupt möglich sei, indem von mir zu verfassenden Bericht weggelassen. Erwähnt oder verwendet würden bloss ihre Aussagen. Gestützt auf diese Zusicherung wurde mir dann offen und, wie ich mich durch Vergleich der Aussagen überzeugen konnte, auch wahrheitsgetreu ausgesagt. Wie dies für einen Richter selbstverständlich ist, wurden Suggestivfragen vermieden. Ich legte auch sehr Wert darauf, die Antworten möglichst wortgetreu und unmittelbar zu Protokoll zu nehmen. Die in Gegenwart der Abgehörten einer Sekretärin diktierten Aussagen wurden nach Schluss des Verhörs nochmals verlesen und die Richtigkeit des Protokolls vom Abgehörten durch Unterschrift bekräftigt. Die beglaubigten Uebertragungen aus dem stenographischen Originalprotokoll sind in der Beilage als "Dossier II" gesammelt.

Der Verfasser dieses Berichtes legt Wert darauf, hervorzuheben, dass ihm das Politische Departement alle Freiheit im Vorgehen gelassen hat.

REGERINGSKANSLIET

TELEFAX

Sid. 1 (1)

1999-11-30

P 2 Eu

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Ambassaden Budapest

Dnr 69 ✓

Dokument från Történeti Hivatal

1 bil

Vid mitt besök på Történeti Hivatal beställde jag och fick kopior av de dokument som där påträffats med omnämnande av Raoul Wallenberg. De hänför sig alla till rättegången 1948 mot pilkorsledaren Imre Nidosi. Vid närmare granskning visar det sig emellertid att kopiering i en rad fall endast gjorts av ena sidan av de berörda dokumenten trots att båda sidor innehållit text. I akten har varje högersida ett nummer. Detta har jag angivit på kopieringsbeställningen - här bifogad - och utgått från att jag därmed även skulle få kopia av den onummerade baksidan av dokumentet. De dokument för vilka baksidan saknas är alla de som på beställningen angivits med endast ett sidnummer. I övriga fall, dvs det första, de fyra sista och Szalay Pál, har även bladens baksida kopierats, så där är texten fullständig.

Jag vore tacksam om ambassaden från Történeti Hivatal kunde skaffa de felande kopiorna.

Cabinet

Exp. 99/1130 / BRP

Postadress
103 39 STOCKHOLM

Telefon
08 - 405 10 00

E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SE

Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefax
08 - 723 11 76

Telex
105 90 MINFOR S

MD

Nyilvántartási szám:

Kérőlap száma:

Referens neve:

Engedélyezem

(dátum, elnökhelyettes aláírása)

kutató

REGERINGSKANSLIET

1999-11-30

Sid. 1 (1)

P 2 Eu'

EC

Utrikesdepartementet

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Ambassaden Moskva

Raoul Wallenberg

Foyer, Tojzner-Glückman från Lundvik.

De upprepade förseningarna i det återstående forskningsprogrammet är oroande. Har jag förstått det riktigt att Mesinai vistades i Moskva närmare en månad utan att få tillgång till de dossierer hon skulle studera? Vad sysslade hon i så fall med i stället, och när underrättades ni om att det hakat upp sig? Har ryssarna givit någon förklaring? Vad kan Nikisjkin tänkas mena med att det är centralt att Mesinai återvänder för att reda ut frågan om de återstående personakterna? Vet vi vilka akter det gäller? Vad är det som skall redas ut? På mig verkar det som om vi måste hålla allt detta i ett fastare grepp än hittills.

Cabinet

REGERINGSKANSLIE**Utrikesdepartementet**

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

*(EC) P 2 Eu'*Ambassaden Moskva
Kopia: Ambassaden Riga*Exp 99/11/30/AM***Raoul Wallenberg - förhör med Bondor**1999-11-18

Från Lundvik.

P

Den av Tutjnin översända utskriften av ett förhör med Vilmos Bondor den 10 mars 1945 bekräftar uppfattningen att Bondor och Mikó hade stora svårigheter att övertyga ryssarna om att den verksamhet de ägnade sig åt i krigets slutskede verkligen hade till syfte att förbereda en övergång av ungerska förband till Röda armén. En jämförelse med Bondors bok ger vid handen att förhöret torde ha inträffat under den period då Bondor satt fängslad i Kunszentmiklós i mellersta Ungern och som beskrivs på sidorna 120-130 i boken. Påpekas bör emellertid att enligt Bondors utsago började förhørsledarna ställa frågor om RW först senare i april-maj då han överförts till Szombathely i västra Ungern och sedan till Baden i Österrike.

Tacksam detta framföres till Tutjnin.

Cabinet

REGERINGSKANSLIET

[ARKIVKOPIA]

P 2 Eu
334/001

1999-11-30

(EL)

Utrikesdepartementet

Ambassadör Hans Magnusson
Riga

Enheten för Central- och Östeuropa (EC)

Jan Lundvik

Telefon 08-405 3114

Raoul Wallenberg: schweiziskt arkivmaterial

Hbr Magnusson-Lundvik 1999-11-13

Tack för Ditt handbrev med tänkvärda motargument, vilka föranleder följande kommentarer från min sida:

Jag är enig med Dig om att motiven på sovjetisk sida säkert varit blandade. Frågan är väl närmast vilken vikt de olika faktorerna tillmätts, och det är här jag menar att utväxlingsmotivet undervärderats. Jag har svårt att tro att Moskva vid årsskiftet 1944-45 betraktade den schweiziska och den svenska aktiviteten i Budapest från helt olika utgångspunkter. I båda fallen gällde det neutrala småstater, som vid denna tid inte stod särskilt högt i segrarmakternas ögon och som i Budapest bedrivit en i sovjetiska ögon svårbegriplig verksamhet. Det fanns skäl, menade man uppenbarligen i Moskva, att granska denna närmare. Låt mig ta upp Dina punkter en i taget.

1. Om man i Moskva beslutar sig för att arresterar några neutrala diplomater så är det uppenbart att på den svenska sidan var RW den i särklass intressantaste. Dessutom, och det är inte minst viktigt, var han den förste som påträffades, och arresteringsordern kom sedan han vallats vid de olika svenska skyddsobjekten och säkert berättat om sina planer på rehabiliteringsprojekt för judarna, inklusive vilka resurser han hoppades kunna disponera. Om han inledningsvis genomgår samma typ av förhör som Feller – bakgrund, verksamhet vid legationen, kontakter med tyskarna – blir naturligtvis kontrollen av hans uppgifter långt mera komplicerad än vad fallet var för schweizarna och misstänksamheten i motsvarande grad större.

2. Kontakterna med Mikó kan ha kommit upp i förhören med RW. För allt vad RW visste borde Mikó ha varit väl anskriven hos ryssarna. Till saken hör att jag nu i Budapest erfor att Mikó tidigare under kriget hade varit underrättelseofficer och deltagit i förhör, ibland kanske omilda sådana, av ryska krigsfångar. En huvudregel för ryssarna tycks ha varit att så fort man fick klart för sig att någon sysslat med underrättelse-

Postadress
103 39 STOCKHOLMTelefon
08 - 405 10 00E-post: ud@foreign.ministry.se
X.400: S=UD; O=Foreign; P=Ministry; A=SIL; C=SEBesöksadress
Fredsgalan 6Telefax
08 - 723 11 76Telex
105 90 MINFOR S

Exp. 99/1130 / and

1999-11-30

verksamhet arresterades vederbörande och underkastades särskilt noggranna förhör – se t ex Hatz, Újszászy, Deseö, Szöke m fl – med långa straff eller likvidering som följd. Vidare uppgav en av mina kontakter att Mikós hustru Eva Dunszt arbetat i RW:s organisation, vilket i så fall förklarar hur kontakten RW-Mikó kommit till stånd. (Eva Dunszt uppgavs senare ha gift om sig med en svensk konsul vid namn Bertil Hallström. En person med detta namn var i början av 1960-talet honorär generalkonsul i Colombo.)

3. RW:s bakgrund och amerikanska anknytningar förstärker endast vad som ovan sagts under 1.

4. Med tanke på RW:s omfattande tyska kontakter och hans planer på att bygga upp en organisation för efterkrigstiden bör misstanken om spioneri för tysk räkning legat nära till hands för ryssarna i initialskedet. Så vitt vi vet ledde de dock aldrig till de ingående förhör som skulle varit ganska självklara om det verkligen varit fråga om en anklagelse. I Budapest cirkulerade också uppgifter – av Kehrli-utredningen vederlagda – om att Feller skulle ha varit tysk- och pilkorsvänlig, men detta användes aldrig direkt mot honom av ryssarna.

5. Ja, varför tog man inte Berg? Sannolikt helt enkelt därför att man tidigt beslutat arrestera en svensk diplomat, och det blev av flera skäl, se ovan, RW, långt innan man i februari kunde lägga vantarna på Berg. Om Langlet begärde de lokala arméförbanden instruktioner, ty hans verksamhet var ju också svårförklarlig, men ingen arresteringsorder följde. Och detsamma gällde Lutz, vars verksamhet var långt mera komplicerad än Fellers. Tänkbart är också att beslutet att arrestera schweiziska diplomater ursprungligen endast avsåg en person, beskickningschefen (vilket man ansåg sig kunna göra i fråga om Schweiz som man inte hade diplomatiska förbindelser med), men eftersom det den första tiden var svårt för ryssarna att klarlägga vem som var chef till följd av att Meier förestod verksamheten på Pestsidan och Feller i Buda gavs helt sonika order om att ta båda två.

6. Att RW sattes tillsammans med de tyska fångarna kan ha varit en följd av att han inledningsvis betraktades som mycket mera llerad med tyskarna än vad Feller och Meier varit. Ordern om att skicka schweizarna till Moskva på samma sätt som RW kan ha inneburit att samma isolering under transporten föreskrevs. Och Feller påpekar att gripandet av honom utfördes på ett sådant sätt att ingen i Buda visste vart han tog vägen i Pest. Under transporten till Moskva hade eskortchefen förseglade order och kände inte till fångarnas identitet. Hur tufft förhöret med RW i februari 1945 var vet vi inte. Att RW efteråt var blek och

1999-11-30

betecknade Svertjuk som en förfärlig människa behöver inte betyda annat än att han då för första gången konfronterats med spioneri-anklagelserna och de andra vantolkningar av hans verksamhet som förekom på den sovjetiska sidan. Kanske Svertjuk uttalat sig antisemitiskt och nedsättande om juderäddningsaktionerna, vilket kan ha varit en chock för RW.

7. Att MID inte fick veta något om RW behöver inte betyda något. Det skulle ju räcka med en instruktion uppifrån att om svenskarna tar upp RW svarar ni med Makarova m fl, något som för ryska öron skulle låta fullt logiskt och ligga helt i linje med ryssarnas vana att gå till motangrepp då de utsättes för kritik.

8. Alla dessa uppgifter är hypoteser och bygger på antaganden om Stalins avsikter. När man tog RW i förvar och han visade sig vara ett så komplicerat och intressant fall är det inte orimligt att olika hypoteser uppkommer i KGB-kretsar. Ordern om att arrestera de tre neutrala diplomaterna var helt säkert sanktionerad på högsta ort (generalen Vicharev sade sig räkna med att mottas av Molotov direkt efter hemkomsten från Bern), och någon redovisning av skälen har sannolikt aldrig givits. Något som i mitt tycke starkt talar för ett underliggande utväxlingsmotiv är de fåtaliga och korta förhören med RW. Dessa följer samma mönster som förhören med Feller, dvs först inhämtande i Lubjanka av grundläggande fakta om vederbörandes person och verksamhet, kontroll av dessa och under tiden förflyttning till Lefortovo, nya förhör för inhämtande av kompletterande uppgifter och sedan ett långt uppehåll. Det sista förhöret följer när beslut tagits om att förändra vederbörandes status. RW återförs till Lubjanka, Feller och Meier frigges. RW:s person och verksamhet borde rimligen ha givit anledning till många uppföljningsförhör, om man verkligen velat behandla honom som spion, men så skedde inte. I händelse av en utväxlingsuppgörelse hade Abakumov säkert kunnat skriva även om RW att han enligt egen utsago inte ägnat sig åt spioneri och alltså kunde frigges.

9. De numera seniora KGB-tjänstemän som vi haft möjlighet att tala med var den gången tämligen juniora och kan knappast ha haft någon djupare inblick i högsta ledningens avsikter. Dock har de säkert varit minst lika benägna som vi själva att förutsätta komplicerade och konspiratoriska motiv.

Låt mig avslutningsvis redovisa ett minimalistiskt scenario, där det sovjetiska agerandet fram till 1947 med utgångspunkt från kända fakta presenteras i så enkla termer som möjligt.

1999-11-30

verkställas. Från första början lugnar man dock schweizarna med att de är inte anklagade för någonting.

Också vad gäller svenskarna lägger sig upphetsningen. Langlet får förbli på fri fot trots den mycket svåröverskådliga verksamhet han ägnat sig åt. Berg ges möjlighet att ta sig över till Pest, och både han och Langlet tillåts utöva en viss aktivitet trots den allmänna misstänksamheten mot Sverige bland ryssarna.

Ovanstående scenario har den fördelen att det egentligen inte förutsätter några särskilt genomtänkta motiv. Gripandet av de tre diplomaterna blir i stället ett led i de pågående krigshandlingarna i den ovanligt kaotiska situation som rådde i det belägrade Budapest. Samordningsproblemen var betydande även på den sovjetiska sidan och bemästrades endast efter Budas fall, då ett särskilt Budapestkommando inrättades.

För ledningen i Moskva uppkommer så småningom frågan om hur man skall förfara med de tre neutrala diplomater man bortfört. Tanken att bara sätta dem på fri fot och därmed erkänna ett misstag utan att få något i gengäld torde för ryssarna aldrig ha varit en tänkbar utväg. För en utväxling däremot fanns det, som Du själv skriver, nog alltid beredskap på sovjetisk sida. Då fallet RW tas upp av Sverige tillämpas klassiskt ryskt vranjo-beteende, man blånekar utan att egentligen räkna med att bli trodd och är alltså redo för köpslagan. Problemet uppkommer då Sverige vägrar att uppträda på väntat sätt och i stället ger dubbla budskap genom att öppet begära besked om vad som hänt RW och i hemlighet meddela att vi anser honom vara död.

Hjärtliga hälsningar
Jan Lundvik